

המבשר תורני

ערש"ק פרשת תולדות
א' כסלו תשפ"ב • גליון 675

מחיה נפשות

80 שנה להסתלקותו של

כ"ק מרן אדמו"ר רבי פנחס דוד מבוסטון זצוק"ל

פרק עתיר גילויים החושף את פעילותו הענפה לביצור חומות היהדות באמריקה,
מתוך שיחת קודש מיוחדת עם נכדו, כ"ק אדמו"ר מבוסטון שליט"א

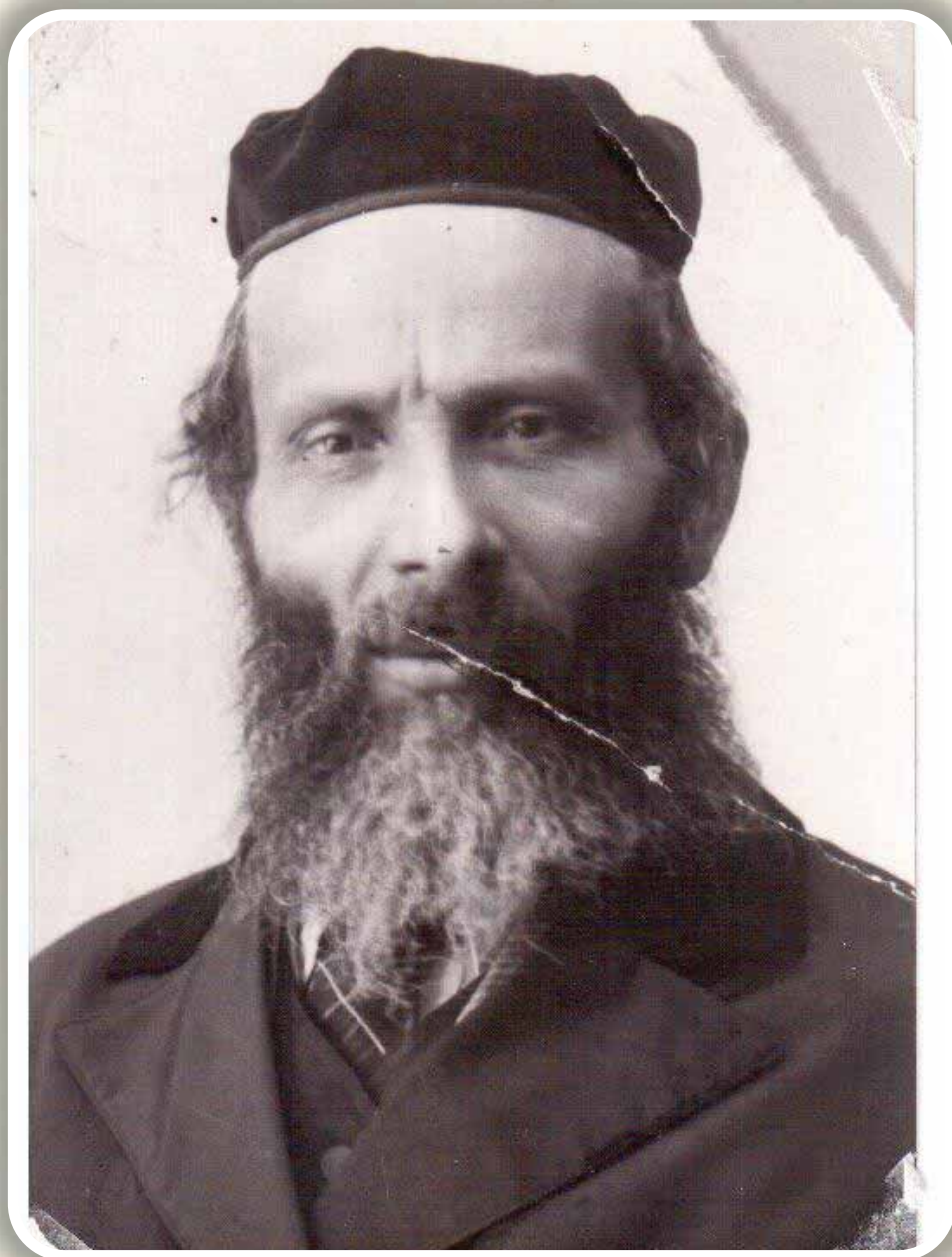
אהרן בכהניו

אוצר עובדות נפלאות בשגב
קדושתו של הרה"ק רבי אהרן
מטשערנאביל זי"ע, במלאות
150 שנה להסתלקותו, שנשמעו
מפי קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר
מראחמיסטריווקא שליט"א
מארה"ב

גם כי אלך

שיחות אמונה איתנה והשקפה
טהורה על רקע מאורעות השואה
הנוראיים, שנשמעו מפה קודשו
של הרה"ק רבי דוד מסוכטשוב
זי"ע, בעל ה'חסדי דוד', בהיותו
בגטו ווארשא, לקראת יומא
דהילולא

אילו זכינו | חזונו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר זי"ע להקמת מדינה יהודית בארץ הקודש

- ❖ ויעקב איש תם יושב אהלים: מדוע הוצרך יעקב ללמוד אצל שם ועבר ולא למד מאביו (טו)
❖ מכרה כיום את בכורתך: מה משמעותה של הבכורה - מה מכר עשו ומה קנה יעקב (יח)
❖ ויתן לך: המנהג הקדום של אמירת פסוקי הברכות של יצחק ליעקב בצאת שבת מלכתא (י)

ואלה
תולדות

צאן ובקר ועבדה רבה

בכל דבר ובכל זמן אפשר לעבוד את ה'

דברי שיר

להבין משל ומליצה

י. הנשיל

עצות ומליצות

עצה טובה דרך ישרה על פי "פלא יועץ" הכשרה במליצות וחרוזים ושירה

אכילה ושתיה

פסעדות מצוה לשכר רב ושפע ברכות בקיום תנאי ודיני אכילות בהליכות והלכות

שתייה ואכילה. שלשה מכילה. מצוה והתר ואסורים
ובקיום התנאים. שפספסים נמצאים. והפכו למצוות בהידורים
כח ובריאות באכילה. והקדמת תפלה. וניצוצות קדשה ברוח
ידיים נטילה. פונת ברכה ומלה. קדשה בקרבנות ואימורים

זהירות בברכה. ערוכה בהלכה. אחר פונת הלב הם מסורים
לברך קונו. אשר הזמין מזונו. אות ותבה כל יהיו בחסורים
ברכות הדינות. פדת רחוטות. קל וחמר למלך כל היצורים
קול מעורר פונה. לזכות אמן נבונה. שכן וברכה לברכה שמורים

במלח טבילה. פרוסת אכילה. דברי חכמינו לא יהיו פטורים
בכבוד השלחן. כל יא שכן. לפני השם שלחן מזבח כיפורים
רבי ישראל. בשירתו מקהל. מלאכים בשיבת כבוד בקורים
דרך ארץ אכילה. זהירות מזלילה. נבזה בעיני אלקים ויצורים

לשבע אכילתו. ולא מלוי כרסו. אכילה גסה בזה ובבא יסורים
הולך על גחון. בונה מבון. ליצר ותילולתיו סעדות חול יתורים
אכילה יתרה. לסטרא אחרא. רעות רבות וזמנים אחרים
משיבת יד הסרה. במזבח פפרה. והפחתה משביעה וספיק בעצורים

זהירות בדיקה. משמאה המזיקה. דיני אכילה מאסורים
גוף גדילה. מרעת אכילה. ואשמה הנפש משיקוצים עכורים
בשרות ותולעים. ושרצים רעים. בריחת מאה שערם מתרים
שומר פי רות. שומר נפשו מצרות. עמל אדם לפיה קשורים

בל הקפדה. הטרדה הפחדה. על כל דבר ועל אכילה בדבורים
תבשיל הקדחה. המלחה הזנחה. שוגג מזיד ואנס רצון ההורים
איש כמדנתו. משמים דנים אותו. להעביר על מדות בותורים
יותר מחויב בכבודך. אתה חב בכבוד קונך. פה ולשון נצורים

דברי תורה. סעדה טהורה. בריבים ינהג חכמה שעורים
משנה מקרא. פסוק מימרא. אף ביחוד אמרים ספורים
ובהרחב גבולו. מה נעים גורלו. תת ממנתו לעניים לשבורים
קולו לכבד קונו. מחנו אשר חננו. להיות שורר בשירים

מס אחרונים. יותר ממם ראשונים. זהירות בדבריהם החמורים
ברבת המון. שלא בחפזו. נחת קול שמחה. עפעפים סגורים
ארבע ברכות. שפע לארבע עולמות. מעשים לשם שמים וזורים
מזון בלא רוזן. להיר ברבת המון. אכילה וברכה באשה וכבכורים

עתה את אמריקה כמה מייל! פגשתו ברחוב כשהוא מוביל
עגלה עם עופות שחוטות, שאלתיו: לאן פניכם מועדים?
וזאת אשר השיבני: אני הולך אל הרב לשמוע את דבר ה'
- כמה מייל הגביה ר' משה-יענקל את אמריקה! - - -

זו לשון הרמב"ן ("אמונה-ובטחון" פ) בפרשו את הכתוב
"בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה": "... ואמר
אח"כ: 'שכן ארץ', כלומר, אולי יעלה על דעתך באומרי
'עשה טוב' שתניח מלאכתך ועסקיך שאתה עוסק ומתפרנס
בהן, ותהיה מתיירא שלא תמות ברעב, על כן אמר: 'שכן
ארץ', רוצה לומר, עם-כל-זה שתעשה תשובה ותדרוף
אחרי המצוות, אל תניח חיי גופך, טוב שתאחז בוה, וגם
מזה אל תנח ירך..."

"ואח"כ אמר: 'ורעה אמונה' - שמה תאמר: בשעה
שאתעסק במלאכתי הריני בטל מתורה ועוסק בדבור
הרשות, ע"כ אמר: 'ורעה אמונה'. כלומר, התחזק והישמר
שיהיו כל מעשיך באמונה, ותמצא שלא תהיה בטל מן הטוב
אפילו שעה אחת. ומלת 'רעה'... מלשון 'ואהבת לרעך
כמוך', והוא ציווי, כלומר, התחבר עם האמונה העליונה.
או החכמה העליונה, ששמה כשמה, והדבק בה למה שהיא
כוללת כל תרי"ג מצוות, כמו שאמרו: 'בא חבוקו והעמידן
על אחת, שנאמר: 'צדיק באמונתו יחיה', ובמקום אחר
אמרו: 'החכמה תחיה בעליה', נמצאת אומר: האמונה היא
החכמה, והחכמה היא האמונה, והיא סביבותיו של הקב"ה,
שנאמר: 'מי כמוך חסין י-ה ואמונתך סביבותיך'...".

וכן מביא רבנו בחיי בשם הרמב"ם לפרש הכתוב
(שמות כ, ט) "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך
וביום השביעי שבת לה' אלוקיך": "כל הששת ימים אפשר
לך שתעבוד את השם ית' עם עשיית כל מלאכתך, כעניין
האבות שהיו עובדים את הש"י עם עבודת המקנה ושאר
עניינים הגופניים, אבל יום השביעי שבת כולו יהיה לה'
אלוקיך, לא תעשה בו מלאכה כלל".

וב"מאור-עניינים" (מס' שבת) כתוב לאמר בפירוש שאלת
"נשאת ונתת באמונה": "כי הנה עסק משא-ומתן הוא ג"כ
עבודה ותורה, כי כמה דינים יש על זה. ואמר הרב הבעש"ט
ע"ה נבג"מ, כי אם האדם הלומד את התורה לשם הבורא
ב"ה, למשל אם לומד המשנה 'המחליף פרה בחמור' - הוא
חשוב מאוד לפני הבורא ב"ה, כ"ש אם עושה הדבר ומחליף
פרה בחמור, ומנהיג עצמו בזה ע"פ התורה, ודאי יותר חשוב
עבודה מעולה. כי בכל דבר שיש בעולם - הכל לא בראו
אלא לכבודו... ומכל דבר יכול לעבוד את ה' ולהכיר נפלאות
הבורא ב"ה, ושקל העליון ישיג מתוכו. וג"כ בפשוט - אם
מתנהג ע"פ התורה, דהיינו, איפה צדק ומדה צדק ומאזני
צדק, הוא ג"כ מקיים מצוה... וא"כ, כשמתנהג כן, אזי הוא
עוסק בתורה תמיד, אפילו בשעה שעוסק בסחורה.

"וזהו: 'נשאת ונתת באמונה' - ר"ל, אם הוא באמונה,
שמאמין בבורא ב"ה ובתורה בשעת משא-ומתן ועוסק ע"פ
התורה הנקרא אמונה, אז 'קבעת עיתים', פירוש כל העיתים,
אפילו שלא בשעת הלימוד - כולם הם קביעות לתורה".

"הו - כתוב ב'תפארת-שלמה' שנאמר [בפרשת
השבוע - כו, יד] אצל יצחק: 'יהי לו צאן ובקר ועבדה
רבה ויקנאו אותו פלשתים'. ר"ל, גם וכל העושר והנכסים
ומקנה הצאן והבקר, שהיה צריך לעסוק ולהשתדל בענייני
עוה"ז, היה לו עבודה רבה להש"י, בהתנהגו ע"פ דרכי
התורה והעבודה גם בכל ענייני עוה"ז... וע"י 'ויקנאו
אותו פלשתים'. כי היה לו תורה וגדולה במקום אחד.
זהו ששואלים את האדם: אם אמת כי מוכרח היית לעסוק
במו"מ ולבטל מלימוד, אך אם 'נשאת ונתת באמונה' - עם
דרך התורה, גם זה לתורה יחשב לך".

אחוזת מרעהו

המילים 'אחוזת מרעהו' הן לשון סתום, שכל מפרשי המקרא התחבטו בו כבר מתקופת התנאים. וביאורים שונים נאמרו בזה, במאמר שלפנינו

ביאורים וחידושים על פרשת השבוע

הנאמן רבי אהרן ישעי' רוטברג שליט"א מח"ס שערי אהרן

ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה (בראשית כ"ה, כ.)

ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה פרש"י, "שהרי כשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקידה שמתה שרה ל"ז שנה היו, כי בת צ' היתה כשנולד יצחק, ובת כ"ז כשמתה, שנאמר: ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליצחק ל"ז שנים, ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתאיר ראויה לביאה ג' שנים ונשאה."

לא בא רש"י להביא ראיה מנא לן שיצחק בן ארבעים שנה, דדברי הכתוב אין צריכים ראיה, ועוד השתא נמי שמביא ראיה ממקראות אחרים מאי אולמא דהאי מהאי, אבל רש"י מיישב איך עמד יצחק בלא אשה ארבעים שנה, הא ארו"ל בן שמנה עשר לחופה, ואמר ג"כ כל הממתין עשרים שנה ולא נשא אשה עליו הקב"ה אומר תיפח רוח של זה, ומשני לדבר מצוה כגון להמתין על זוג הראוי מותר (במ"ח).

וכן כתב האוה"ק בטעם שהוצרך להודיע זמן נשואיו מה שלא נהג כן באברהם, דבא לתת טעם לעיכוב הזמן ששהה יצחק בלא נשואין עד עבור מ' שנה, ואמר הטעם "בקחתו את רבקה" שבביל קיחת רבקה שהה עד מ' שנה, וכמו שסיים בסוף פסוק ואמר "לו לאשה" כלומר הלא מספיק היה לומר "בקחתו את רבקה וגו' לאשה" ומדכתב "לו" משמע לו מיוחדת שהיא בת זוגו, הא למדת שקודם לה לא היה לו בת זוג עכ"ל ועיי"ש עוד.

וכן כתבתי בפסוק הקודם בשם הכלי יקר, דמדכתב "אברהם הוליד את יצחק", הגיד לנו הכתוב ביצחק שקבל טבע אביו מכל וכל, והיה גדר מעריות כל כך עד שכבש מעינו ולא נשא אשה עד היותו בן ארבעים שנה, כי המתין עד שימצא את רבקה בת זוגו, ולא רצה להתחתן עם הכנענים שירשו הזימה מן חם אביהם שרבעו לנח אביו, על כן הוצרך להמתין ארבעים שנה, כי בלי ספק בן יחיד כמותו היו לו קופצים רבים, ואיך ישב בלא אשה זמן רב כזה אלא ודאי מן הטעם שהזכרנו.

ומש"כ רש"י "דיצחק היה בן ל"ז בשעת העקידה" צ"ע מדוע הכתוב קוראו "נער" כמש"כ לעיל (כ"ב, ה) "ואני והנער נלכה עד כה" ויש לומר דבעצם מי שהוא קטן בשנים יקרא נער, אבל דרך הכתובים לקרות "נער" הבן אצל האב, וכן המשרת אצל אדונו [וכמו שנאמר בשמות (ל"ג, י"א) "ומשרתו יהושע בן נון נער" ועיי"ש בראב"ע שהיה אז בן נ"ו שנים] אע"פ שהוא גדול בשנים, והטעם בזה, לפי שדרך הקטן לשרת את הגדול, ולכן נקרא כל משרת "נער" בין אם הוא בנו בין אם הוא אחר (ר' בחיי, אמרי שפר, רד"ק, ועיי"ן לקמן שמות (ל"ג, י"א) מש"כ עוד בזה.

ואבימלך הלך אליו מגרר ואחוזת מרעהו ופילגשר צפא (בראשית כו, כו)

המילים 'אחוזת מרעהו' הן לשון סתום, שכל מפרשי המקרא התחבטו בו כבר מתקופת התנאים. וביאורים שונים נאמרו בזה, כפי שיבואר.

המפרשים הראשונים שנישא אליהם עינינו הם כמובן אונקלוס ורש"י. לשון אונקלוס בדפוסים שלנו הוא 'וסיעת מרחמוה'. 'סיעת' - כי אונקלוס מפרש את המילה 'אחוזת' במשמע קבוצה של אנשים, כפי שמבאר רש"י: "אחוזת - לשון קבוצה ואגודה שנאחזים יחד". לפי זה בהכרח 'מרעהו' יתפרש לשון רבים, דהיינו רעיו, ידידיו. וכאן יש שתי אפשרויות: האחת - 'מרעהו' היא מילה אחת, מרע. ואף שהיא לכאורה לשון יחיד, כמו 'ותהי אשת שמשוו למרעהו אשר רעה לך' (שופטים יד, כ), מצאנוה גם לשון רבים, דוגמת "אל אחיו ואך למרעהו" (ש"ב ג, ח) שהוא לפיפשוטו לשון רבים, כמו 'אחיו' שקדם לו, וכן תרגם יונתן שם 'ועם רקמוהו'. ויותר מפורש הוא הכתוב במשלי (יט, ז) "אף כי מרעהו רקמו מןנו" [אם כי שם המ"ם נקודה בשוא, ואולי אינה אותה מילה. אכמ"ל]. האפשרות השנייה בפסוק דנן היא לפרש את המ"ם כמין, דהיינו 'מן רעהו'. ואף ש'רעהו' גם הוא לשון יחיד, והיה מתבקש כאן רעיו. יתכן שיש לפנינו צורה חריגה, כמו "בַּהַתְּפִלּוּ בְּעַד רַעְיוֹ" (איוב מב, י), "מַגְּנוּ גְבֻרְיֹהוּ" (נחום ב, ד), שהכוונה רעיו, גיבוריו.

נוסח אונקלוס וניקודו בדפוסים הנופצים הוא 'וסיעת מרקמוה'. הניקוד 'מרקמוה' הוא ודאי טעות, כי הוא הפך את המילה לבניין פיעול, לשון רחמים. ואילו כאן הכוונה לרעים ואוהבים, דהיינו רקמין בבניין קל. הניקוד הנכון הוא 'וסיעת מרקמוה'. כלומר: וסיעה מן אוהביו.

נוסח זה קשה, כי לפי זה היה הלשון צריך להיות 'וסיעה מרחמוה'. אבל 'סיעת' שהוא צורת סמיכות אינה יכולה לבוא לפני 'מן'. ויש לציין שבמדרש רבה ה"ל מובאת דעת רבי נחמיה הנוקט כדעת אונקלוס ומצטט את לשון התרגום. בדפוסים הרגילים נוסח המדרש הוא כתרגום הנדפס, אבל במהדורות תיאודור אלבק הנוסח הוא 'ר' נחמיה אמר סיעה מן רקמוה'. וכן הוא הלשון בתרגום הארץ-ישראלי המכונה 'כתב יד ניאופיטי'. לשון זה מסיר את הקושי.

נוסח אחר באונקלוס הוא 'וסיעת רקמוה', וכן מצטט בעל 'שכל טוב'. לפי זה ודאי פירש אונקלוס את 'מרעהו' כמילה אחת. רש"י בפירושו מתייחס לשני הנוסחים, תחילה הוא מביא את הנוסח הנפוץ:

'ואחוזת - סיעת מרחמוה, סיעה מאוהביו... ואל תתמה על תי"ו שבאחוזת, ואף על פי שאינה תיבה דבוקה לחברתה, יש דוגמתה במקרא: 'הָבֵה לְנוּ עֶזְרֶת מִצָּר' (תהלים ס, יג), ו'שְׂכַרְתָּ לָא מִיָּן' (ישעיהו נא, כא).

רש"י בא לתרץ כאן את הקושי הגדול ביותר על פירוש זה: אם 'מרעהו' היינו 'מן אוהביו', לא שייך שתבוא לפניו צורת הסמיכות 'אחוזת' [דבוקה לחברתה' בלשון רש"י]. לכן הוא מפרש ש'אחוזת' שבכאן הוא כמו אחוזה, ומביא דוגמאות ממקראות אחרים, שאפשר להוסיף עליהם כהנה וכהנה: "פְּשֻׂמְתָה בְּקִצִיר" (ישעיהו ט, ב), ששיעורו 'כשמחה בקציר'. או "אֶשֶׁת יַפֶּת תֹּאכֶר" (דברים כא, יא) שפירושו לפי הפשט 'אשה יפת תואר'.

תירוץ זה מיישב את לשון המקרא, אבל אין לפרש כך גם בתרגום שנקט 'סיעת' והכוונה 'סיעה', כי מדוע שאונקלוס בתרגומו לא יבהיר את הכוונה וינקוט לשון שספק אם יש כמוהו בארמית בכלל שלא בסמיכות? וכבר כתבנו לעיל שמתברר יותר כמו הנוסח 'וסיעה מרחמוה'.

עתה מביא רש"י את הגרסה השנייה: "ויש פותרים 'מרעהו' – המ"ם מיסוד התיבה, כמו 'שְׁלֹשִׁים מְרַעִים' (שופטים יד, יא) דמשוון, כדי לעשות ואחוזת תיבה דבוקה. ומתרגמין: סיעת רחמוהי". גם רש"י נוקט כך: "כתרגומו, חבורת אוהביו, כמו 'ייתנה למרעהו'."

בדפוסים המצויים כיום יש עוד פסיקה ברש"י לאחר ה'יש פותרים': "אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן, סיעת אוהביו, שאם כן כל סיעת אוהביו הוליד עמו ולא היה לו אלא סיעה אחת של אוהבים". לפי גרסה זו דוחה רש"י את הנוסח השני ומאמץ את הנוסח 'וסיעת מרחמוה' אף שהוא קשה. אמנם יש לציין שבמקורות המשובחים של נוסח רש"י, כגון כ"י לייפציג 1, ודפוס רג"ז דה קלבריאה - הדפוס הראשון, אין את ההוספה הזאת, ורש"י אינו מכריע בין שתי הגרסאות. לסיכום: כנגד הפירוש הזה עומדים שלושה קשיים עיקריים.

לא מצאנו 'אחוזת' במשמע קבוצת אנשים בשום מקום במקרא. רש"י מיישב זאת קצת באומר 'אחוזת - לשון קבוצה ואגודה שנאחזים יחד'.

'מרעהו' או 'רעהו' הוא לשון יחיד. על זה יש ליישב שמצאנו מופעים של מילים אלו בלשון רבים.

אם מפרשים 'מרעהו' - מן רעהו, היה צ"ל 'ואחוזת'. על זה מיישב רש"י שיש צורות בעלות תי"ו שאינן סמוכות.

ביאור המיוחס ליונתן

המיוחס ליונתן מתרגם כאן: וַאֲזַל אֲבִימֶלֶךְ לְתֵיבָה מִגְרָר, וְאַתְקִיף בְּרַקְמוּי לְמִיזַל עֵמְיָהּ [והלך אבימלך אליו מגרר, ואחז בחוזקה באוהביו שילכו עמו]. הוי אומר: הוא מפרש את 'אחוזת' כפועל ולא כשם עצם בכלל, כאילו כתוב 'אחוז את מרעהו'. אמנם פירוש זה נראה על דרך הדרש.

אחוזת - שם פרטי

רס"ג בתרגומו ופירושו הארוך כאן, כותב ש'אחוזת' הוא שם פרטי של בן אדם! כלומר: אבימלך הלך אל יצחק עם רעהו ששמו אחוזת [בדומה לאֶקְסָת, בְּשֶׁמֶת, גְּלִית]. כך גם נוקט רס"ג בפירושו כאן ובספר השורשים שורש אחז, וכן רלב"ג.

רס"ג אינו הראשון בפירוש מפתיע זה, קדמו לו רבי יהודה המובא במדרש רבה (ב"ר סד, ט) "רבי יהודה אמר אחוזת מרעהו היה שמו". שיבוש נפל כנראה בלשון המדרש, והנוסח הנכון הוא כפי שמצטט בעל לקח טוב על פסוק דנן: "רבי יהודה אומר אַחֲזָתָהּ היה שמו של מרעהו". וכן עולה מתרגום השבעים והפשיטתא הסורית שהעתיקו שניהם את המילה 'אחוזת' בלשון הקודש [בפשיטתא 'אחוזת'], כדרכם בשמות פרטיים. וכן מוכח מן המסורה הקטנה לפסוק דנן, המציינת 'אחוזת - לית'. כלומר, אין עוד מופע כזה בכל המקרא. אך ביחזקאל (מה, ו) אנו מוצאים "אַחֲזֹתָהּ הָעִיר תִּתְּנָה", ורואים שבעל המסורה פירש גם הוא ש'אחוזת' היינו שם פרטי, וכשם פרטי אין את המילה הזאת בכל המקרא חוץ מפסוקנו. ומפורש יותר מצטטים הרד"ק ובעלי התוספות בשם המסורה "לית שום בר נש" [אין עוד שם של אדם כזה].

גם בפירושי התורה מיסודם של בעלי התוספות, כגון בכור שור, פענח רזא וספר הג"ן מובא פירוש זה. נביא את לשונו של ר"י בכור שור: "אחוזת מרעהו - יש אומרים: אחוזת שם איש, ו'מרעהו' כמו רעהו, ו'יתנה למרעהו אשר רעה לו' דמשוון (שילוב של שופטים יד, כ; טו, ו). ומביאין ראיה מדכתיב: ואחוזת שר העיר".

המובאה האחרונה, שמצוטטת גם בפענח רזא וספר הג"ן תמוהה, כי אין מקרא כזה בשום מקום, אלא "אַחֲזֹתָהּ הָעִיר תִּתְּנָה חַמְשָׁת אֶלְפִים רָחַב" (יחזקאל מה, ו) והכוונה שם לשטח קרקע. אבל אולי הערת המסורה 'לית שום בר נש' מכוונת כנגד גרסה זו שהיתה במסורתם של בעלי התוספות.

פירוש זה הוא המיושב ביותר בלשון הכתוב, ומסיר את כל הקשיים: 'מרעהו' הוא באמת לשון יחיד, והכוונה 'וידידו אחוזת'.

אהרן כהנא קדישא

אוצר סיפורי קודש ועובדות נפלאות בשגב רוממות צדקותו וקדושתו של
הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע
שנשמעו מפי קדשו של **כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א**
מארה"ב

במלאות 150 שנה להסתלקותו - ח' בכסלו תרל"ב-תשפ"ב

לימים שמעתי מעשה זה גם מכ"ק מו"ח זצוק"ל, ואמר שהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע הוסיף על דבריו הקדושים מה דאיתא בירושלמי (כתובות יא, ד) שאפילו בקרקע שייך אונאה במחצה, וביאר הענין כי מידת נצח היא המידה הרביעית שהיא מחצית הז' מדות ואמצעיתן, "אז מ'אייט אריין אין ניצחון אזי אפילו עניו יכול להונות עצמו בעבודתו!!!"

סוד ריקודין קדישין

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל, שפעם שוחחו אצל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע אודות ענין ה"מצוה טאנץ", נענה ואמר בשם חותנו-זקנו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, והקדים תחילה לומר בזה הלשון: "וואס דער אלטיטשקע האט געזאגט" - כך היה רגיל לקרות לחותנו-זקנו בלשון חיבה - "קען איך זאגן, אבער ווי אזוי דער אלטיטשקע האט עס געזאגט, קען איך זאגן בשום אופן נישט איבערזאגן" (מה שאמר אותו זקן אני יכול לומר לכם, אבל בסגנון שאמר את הדברים, איני יכול בשום אופן לתאר לפניכם)... המשיך הרה"ק מבעלזא ואמר: "וואס איז דער ענין פון א מצוה טאנץ, א מענטש האט דאך א גוף מיט א נשמה, דער נשמה ציהט ארויף און דער גוף ציהט אראפ, אז מען טאנצט הייבט מען ארויף דער גוף ארויף ארויף!" (מה הענין של מצוה טאנץ? שהרי האדם מורכב מגוף ונשמה, הנשמה נוטלת אותו כלפי מעלה ואילו הגוף מושך אותו כלפי מטה, ובשעת הריקודים מעלים גם את הגוף הגשמי כלפי מעלה)...

"א גאלע טאטיטשקע"

שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל: כידוע נכד הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע היה חתן הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע והחתונה הייתה בטשערנאביל. כשנסע הרה"ק הרבי ר' ברוך לטשערנאביל, שלח המגיד מטשערנאביל את ארבעת בניו לקבל פניו של הרבי ר' ברוך - הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל, הרה"ק רבי משה מקארסטשוב, הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס והרה"ק רבי מנחם נחום ממקארוב זי"ע, אבל המגיד הק' בעצמו לא נסע. כשראה הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע שבאו לקבל פניו, אמר: "הנה המגיד מטשערנאביל רוצה לשחד אותי בבניו"... ואמר אז הרבי ר' ברוך: "הגדול, הוא רבי אהרן, איז גאלע טאטיטשקע - ברוסית פירושו: הוא כולו כמו אביו הקדוש; השני הרה"ק מקאריסטשוב הוא א ליימענע פאקרישקע, הוא תנור

תמיד, שיויתי מלשון השתוות, כלומר יש לי מידת השתוות בכל אופן שהקב"ה מתנהג עמי, בין אם מתנהג עמי במידת הוי"ה הרומז על רחמים, ובין אם מתנהג לנגד"י היינו במידת הדין, בכל אופן הנני משה עצמי לקבל הכל בשווה בלי שום הבדל בין זה לזה. נענה הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע ואמר: "אני מפרש הפסוק כך, שיויתי ה', הנני שם את הקב"ה לנגד עיניי, לנגדי, היינו כלפי היצה"ר העומד כנגדי להפריע אותי מעבודת השי"ת, ומפוח זה תמיד - "קען איך שטענדיג אלעס אדורך קומען!"

נפשי כעפר לכל תהיה

שמעתי מהגאון מטשעביץ זצוק"ל, אשר פעם אחת באו כמה חסידי חב"ד אל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע על שבת קודש, ובמוצאי שבת נכנסו אליו וביקשו שיאמר להם תורה, נענה להם ואמר: איתא בגמרא (ב"ב צה:): ששיעור אונאה הוא שתות, היינו כי ידוע שיש שש מידות קדושות, חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, ובכל המידות יכול האדם לרמות עצמו שכבר תיקן אותם, ויכול לעסוק בתורה ומצוות תמיד ולרמות בנפשו הרי אני לומד ושומר ומקיים את כל מצוות השי"ת ועובד את השי"ת באמת, אבל אונאה ורמיה זו מגעת רק 'עד שתות', היינו עד המידה השישית שהיא מידת יסוד, כי במידה זו אי אפשר לאדם לרמות עצמו, ושם מבחין האמת אם תיקן מידותיו או לא. סיים הרה"ק מטשערנאביל זי"ע, שהעצה לזה היא לקיים נפשית כעפ"ר לכל תהיה, כי אין אונאה לקרקעות (כתובות צט).

בלתי לד' לבדו

שמעתי מכ"ק מו"ח [הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא] זצוק"ל ששמע מחו"ז הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע היה דרכו לומר תורה בלחש ולא היה אפשר לשמוע דבריו הק', רק זה שמעו שהתחיל תמיד: "דער זיידע דער מאור עיניים"... בסיום התורה שמעו תמיד שאמר: "מען דארף מייחד זיין מחשבה דיבור מעשה בלתי לה' לבדו". ולפעמים אמר זאת באידיש: "מען דארף מייחד זיין מחשבה דיבור מעשה נאר פאר גאט אליין".

פעם שאלוהו למה אינו אומר תורה, וענה בלשון קדשו כי הסעיף הראשון בשו"ע הוא 'שיויתי הויה לנגדי תמיד', ודוד המלך ע"ה אומר בתהילים (קלא, ב) 'אם לא שיויתי ודומתו', ודו"ק. יחרד הלב בשמעו דברים אלו יוצאים מפי אהרן, מה נענה אנו אזובי קיר.

שיויתי ד' לנגדי תמיד

שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל: פעם אחת נפגש הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע עם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע. אמר הרה"ק מרוז'ין שהוא מפרש את הכתוב 'שיויתי הויה לנגדי

150 שנה להסתלקותו

ראיית פני משיח. חסידים מתפללים על ציון המאור עיניים, בהמשך ניתן לראות את אוהל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע

גילה סודו אל עבדיו

שמעתי מהרה"ח ר' אפרים גאטליב ז"ל ששמע מהרה"ח ר' יעקב לאהר ז"ל, כי בעת היותו בטשערנאביל נעשה רעש שהחוזים בכוכבים אמרו שראויים לפי סימני האסטרונומיה שביום מסוים יפגשו שני כוכבים ויתנגשו זה בזה, עד שיגרום לרעידת אדמה חזקה בחלק גדול של מדינת רוסיה. והנה, גם טשערנאביל היתה בחלק ההוא שאמרו עליו כך, ונעשה רעש גדול בעיר כי כולם דיברו מזה וגם העיתונים כבר דיברו מזה שביום זה וזה ר"ל תהיה רעידת אדמה.

התיישבו אנשי העיר טשערנאביל שביום המסוים ילכו כולם לחצרו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע ושם בוודאי יינצלו. ואכן כך עשו. ביום המסוים ראה הרה"ק מטשערנאביל מהחלון את כל בני העיר מתאספים לחצרו ושאל את הגבאי מה היא סיבת הדבר שהתקבצו כולם לכאן? אמר לו הגבאי את כל הנ"ל. נכנס הרה"ק מטשערנאביל לקלוז' וישב קצת נשען ראשו על מקלו, אחר-כך הגביה את ראשו ואמר: "לכו לביתכם, לא יהיה שום דבר, כתיב 'הנה לא יעשה ה' דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים', הנה לנו לא גילו מזה, על-כן בוודאי לא יהיה כלום..."

וכן היה שהתברר שכולם טעו בחשבונם והיה שקט ושלוה.

ראה פניו מאירים

שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל ששמע מפי קדשו של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע בעצמו, וכן שמעתי דברים אלו מהרה"ח ר' מרדכי הערש שמערלער ז"ל ששמע מפי הרה"ק רבי פנחס מאוסטילא ז"ע, שכשהסתלק הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע ועמדו שם אצל סתימת הגולל, היה המנהג בטשערנאביל שמתמינים את הנפטר בבור עמוק מאד, והיה עומד 'עולם' גדול מאד ממתין לקבורת הצדיק.

הרה"ק מבעלזא שהיה אז עדיין אברך צעיר לימים, התחיל לחשוב לעצמו: "איך וועל אים שוין קיינמאל נישט קענען זעהן... והתעורר אצלו געגועים עזים... מיד קפץ לתוך הקבר והסיר הטלית מעל פניו והסתכל על פני קדשו. וסיפר: "ראיתי שהיו פניו הקדושות אדומים כמו בעת שהיה עושה קידוש ליל שבת קודש..." כשסיפר הרה"ק מבעלזא בעצמו עובדא זו הוסיף ואמר, שאינו יודע איך היה לו כוחות כאלו, הלא היה אברך צעיר וקפץ במעמד כל העולם... אבל לא היה יכול להתאפק...

שווארץ יאר". כיון ששמע זאת הרה"ק מטשערנאביל אמר לו מיד לקרוא לר' יעקב ואמר לו: "האסט נישט פארשטאנען וואס איך האב געזאגט, איך האב געזאגט 'שווארץ יאר', אז דאס שווארץ זאל לייכטן!" היינו שכל הדינים יתהפכו לחסדים ורחמים, ובירכו שיהיה לו אריכות ימים ושנים טובים ולא יחסר לו מאומה. ואכן כך הווה, שזכה לאריכות ימים מופלגת בבריאות השלימה ועד ערב ימיו לא היה חסר לו כלום. אפילו שן אחת לא נשרה מפיו, כברכת הרה"ק מטשערנאביל: "עס זאל דיר קיינמאל 'גארנישט' פעלן".

כתר יתנו לך ד' אלוקיננו

הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע הגיע פעם אל עיר אחת לשבת קודש וכיבדו אותו להתפלל מוסף לפני התיבה, אך אמרו לו שבפקודת המרא דאתרא לא יאמר "כתר". נענה הרה"ק מטשערנאביל ואמר: "דער מרא דאתרא הייסט נישט זאגן קדושת כתר, אבער דער מרא דשמיא הייסט יא זאגן קדושת כתר!" וירד לפני התיבה ואמר קדושת כתר.

תשואות חן למכון 'אמרות טהורות' דחסידי ראחמיסטריווקא-ארה"ב שהעשירו את היריעה בפנינו קודש אלו לזיכוי הרבים; חלק גדול מסיפורים אלו מופיעים כאן בפרסום ראשון ועוד לא באו בכתובים, מתוך חיבור נפלא הנמצא בשלבי עריכה מתקדמים של סיפורי צדיקים שנשמעו מפי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ויופיעו בע"ה בקרוב באור עולם -

לבו והכל גילה ולא הסתיר מאומה, ואמר בכל שעה "זאג נאך מיין קינד" ... וכך היה האיש מגלה הכל וזלגו עיניהם דמעות עם הרהורי תשובה, עד שהיה מקשר אצלו אליו.

ומלתם את ערלת לבכם

כ"ק מו"ח זצוק"ל היה מספר בהתרגשות רבה, שבימי קדם היה נהוג בכמה מקומות ששוחט לא היה מתחיל לשחוט עד שיקבל סמיכה מהרבי, ואצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע היה נהוג כן במהולות, שהוא היה נותן סמיכה להיות מוהל, ודרך הסמיכה היה שהיה נותן "מוהל מעסער".

פעם אחת נסע אליו אברך אחד שלמד עצמו להיות מוהל ורצה לקבל סמיכה מאתו, אבל הרה"ק מטשערנאביל לא היה ממהר לתת לו סמיכה. הלה ישב שם שבועות אחדים כדי לקבל הסמיכה, ודרכו של הרה"ק מטשערנאביל היה, שבכל יום לפנות בוקר היה חותה גחלים אצל ה'ריבע' וזה היה אצלו עבודה גדולה, כי היה עומד שם עם ה'וועסטיל' ובוער כלהב אש והיה חותה גחלים לכאן ולכאן.

יום אחד עמד נוכח שם האברך ההוא ופתאום החל הרה"ק מטשערנאביל לצעוק: "א מוהל ווילסטו ווערן? א מוהל ווילסטו ווערן? ומלתם את ערלת לבכם, ומלתם את ערלת לבכם!" כן חזר כמה פעמים עד שהאברך ההוא חשב 'אז ער גייט אויס'... ואז הוציא הרה"ק מטשערנאביל סכין מה'וועסטיל' ונתן לו

משתמש בתשמישי קדושה

פעם בא כפרי אחד להרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע, והרה"ק מטשערנאביל התחיל לצעוק: "משתמש בתשמישי קדושה" ... אף אחד לא הבין מה כוונת דבריו, אבל בינתיים התעלף הכפרי. כשהקיצו אותו אמר, שבשבת במנחה נפסקה הרצועה מהחגורה של הס"ת, והוא נתן את חגורתו שיחגרו בזה את הס"ת, אבל אחרי שבת נתקנה החגורה של הס"ת ולקח את חגורתו בחזרה, ואת זה הרגיש הרה"ק מטשערנאביל.

"א שווארץ יאר"

שמעתי מהרה"ח ר' אפרים גאטליב ז"ל ששמע מפי בעל העובדא הרה"ח ר' יעקב לאהר ז"ל שהיה דר בצפת, שלאחר נישואיו השתוקק מאוד לנסוע אל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע ומכר את הנדן שקיבל מחותנו, "א בלעכענע בויעמל לייכטער", ונסע לטשערנאביל, ושהה שם בצל קדשו לתקופת זמן.

בראש השנה רצה לראות מקרוב את עבודת הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע בעת תקיעת שופר, לכן תפס לעצמו מקום קרוב לבימה. כאשר נכנס הרה"ק מטשערנאביל נהייתה צפיפות גדולה מאוד עד שר' יעקב לא הצליח לעצור ורגליו נגעו קצת בהרה"ק מטשערנאביל. עצר הרה"ק מטשערנאביל מהלכו והסתכל עליו ואמר: "א שווארץ יאר, וואס שטופסטו זיך אזוי!" כיון ששמע ר' יעקב דברים קשים כאלו חלשה דעתו עד למאוד, שבשעה קדושה כזו קיבל קללה קשה כזו מפי הרבי, ולא ידע לשיט עצות בנפשו מרוב צער.

במוצאי יו"ט הלכו החסידים אל המשב"ק הנודע ר' חאלאוונע ז"ל שהיה איש פשוט ובתמימותו היה מרהיב עוז בנפשו לדבר עם הרה"ק מטשערנאביל דברים כאלו שכל אחד היה מפחד לדבר עמו, וכך עלה בידו לפעול כמה עניינים קשים בעת הצורך. כעת אמרו לו, כי הוא צריך לפעול ישועה בעד ר' יעקב כי לבו נמוג מרוב צער, וסיפרו לו את מה שאמר לו הרה"ק מטשערנאביל.

נכנס ר' חאלאוונע לקודש פנימה והחל לדבר לעצמו: "וואס וויל דער רבי פון ר' יענק'ל, ער איז א טייערע יונגעראין... וכך חזר ואמר לעצמו כמה פעמים, עד שקלט הרה"ק מטשערנאביל את דבריו ושאלו מה הוא שח, והוא השיב בשאלה: "וואס האט דער רבי אנטקעגן ר' יענק'ל". שאלו הרה"ק מטשערנאביל מדוע הוא חושב שיש לו בליבו כנגד ר' יעקב, השיב ואמר: "וואס הייסט, דער רבי האט דאך איהם געשאלטן". חזר הרה"ק מטשערנאביל ושאל: וכי מה אמרת? והשיב חאלאוונע שהרבי אמר לו "א

קטן ששמים על השולחן לחמם הידיים והוא כלי מלא גחלים, והנה יש שהכלי הוא מברזל שהכלי חם גם מבחוץ, וה'ליימענע' בוער בקרבו אש גדול, אבל מבחוץ לא נראה ומורגש כלום..."

הכל מכוח האב

שמעתי מכ"ק מו"ח זצוק"ל: פעם אחת אצל הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע את הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן ז"ע האם הכיר את דודו הרה"ק המגיד מטשערנאביל ז"ע, השיב לו שלא הכירו, אך הכיר את בנו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע בעת שהסתופף אצל הרבי הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז ז"ע, ואמר שאז ראה שיפה כוח הבן. אמר לו הרה"ק מרוז'ין: "אילו הייתם מכיר את דודי הק' הייתם רואים שהכל הוא מכוח האב..."

הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע היה אצל הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין ז"ע, ודרכו של הרה"ק מטשערנאביל היתה לאכול קמעא. שאלו ה'בית אהרן' למה אינו אוכל יותר, ענה רבי אהרן: "אתה היית בן יחיד לאביך והיה לו זמן ללמדך לאכול, אבל לאבי (המגיד הק' מטשערנאביל ז"ע) היו לו ח' בנים ולא היה לו זמן ללמד אותנו לאכול..."

בקדושה של מעלה. כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א בתפילה בבית הכנסת העתיק של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע

ראיית פני משיח

שמעתי מכ"ק אאמו"ר [הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא] זצוק"ל על העובדא עם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע, שעוד הניח תפילין אצל זקנו הרה"ק ה'מאור עיניים' ז"ע, ו'המאור עיניים' בירך אותו שיזכה לקבל פני משיח. משום כך היה רבי אהרן מחכה מאוד בכל עת לביאת משיח צדקינו, והיה דרכו להעמיד מקלו סמוך למיטתו כדי שאם יבא משיח באמצע הלילה, יוכל לילך תיכף לקבל פניו. בסוף ימיו שהתחילו אז הגזירות הקשות ברוסיה ולא היה יכול לסבול יותר, שלח מנצח על הצינון של ה'מאור עיניים' להודיע לו שהוא מוותר על הבטחה, 'זייל ער האלט נישט אויס די צרות', ונפטר לחיי עלמא.

הסביר זאת כ"ק אאמו"ר זצוק"ל, שעל כן היה מחכה כל כך לביאת המשיח, כיון שכבר השלים את חלק המשיח שלו והיה מוכן מצידו לביאתו, אמנם הואיל שחלק המשיח שלו כבר זכה לתקנו, ממילא באמת התקיימה ברכת הרה"ק ה'מאור עיניים' ז"ע...

זאג מיין קינד

הדרך היה אצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ע, שכשבאו אצלו ב'התקשרות קוויטל', היה לו חדר מיוחד לזה והניח ידו על ראש האיש שבא אצלו ועמד אצלו בכפיפה, ואמר לו: "זאג מיין קינד, זאג מיין קינד", והאיש התחיל לומר כל מה שהיה במצפוני

בארץ לא זרועה

פרק היסטורי עתיר גילויים החושף לראשונה את פעילותו הענפה של כ"ק מרן אדמו"ר רבי פנחס דוד מבוסטון זצוק"ל לביצור חומות היהדות והפצת תורה וחסידות באמריקה בין שתי מלחמות העולם מתוך שיחת קודש מיוחדת עם נכדו כ"ק אדמו"ר מבוסטון שליט"א במלאות 80 שנה להסתלקותו - ח' כסלו תש"ב-תשפ"ב

80 שנה להסתלקותו

קרדיט: ארכיון גנזי צדיקים

מקים עולה של תורה וחסידות. תמונת פספורט של רבנו זצוק"ל

הלום, לתפארת ולתהילת חצרות בית בוסטון בכל אתר ואתר.

המסע מגליציה לאמריקה

את שיחת קודשו בוחר כ"ק האדמו"ר מבוסטון שליט"א למקד בהגעתו של זקנו הק' זי"ע בשערי ארה"ב, עם סגירת הגבולות וחסידות האפשרויות לחזור מגליציה לארץ הקודש, היות וגולת הכותרת של ימי חייו היא ללא ספק הקמת חצרו בעיר בוסטון ומשם הרחבת גבולות הקדושה בויליאמסבורג, עם קירובם של מאות ואלפי אחינו בני ישראל לד' ולתורתו, בדרכי נועם ובנתיבות שלום, כיד ד' הטובה עליו לתפארה.

מה נוכל לשמוע על תקופת הגעתו לארה"ב?

עם בואו של רבנו לאמריקה הוא שם את פניו לשכונת ברונזוויל שהתגוררו בה יהודים רבים והתארח בביתו של הרה"ח ר' ניסן פילטשיק ז"ל. חותנו של ר' ניסן היה מחשובי חסידי קרלין-סטולין והוא הורה לחתנו לאכסן את רבנו ולנהוג בו כבוד מופלג. כדרכו, נהג רבנו ללכת בצידי דרכים ולא להתהדר בייחוס אבותיו למעלה מקודש, באומרו תמיד: 'הן די בכך שנגזר עלי להיות נע ונד, איני רוצה לגרור גם את זקניי הקדושים עמי לגלות'... וכשנשאל על ידי האנשים מי הוא, היה עונה בהשתמטות: 'יהודי מארץ ישראל', או בנוסח זה: 'א' ארץ-ישראל דיגער איד'... בראותו יהודי המשתמש בזכות אבות, היה אומר: 'הלה רותם את אבותיו הקדושים אל המחרשה שלו'...

האדמו"ר מבוסטון שליט"א מדגיש בפנינו, כי למרות ניסיונו של זקנו הק' להצטנע ולברוח מן הכבוד, התקיים בו מאמר חז"ל (עירובין יג:) 'כל הבורח מן הגדולה, הגדולה מחזרת אחריו'. 'יהודי ברונזוויל הכירו בו עד מהרה כי איש קדוש עובר עליהם, הם שמעו את תפילותיו בהשתפכות הנפש וראו את הנהגותיו בקודש, וקראו אחריו 'מקודש, מקודש'. רבנו אכן לא שינה מאומה בכל הליכותיו בעקבות השפעת התנאים או הסביבה המנוכרת שהייתה זרה לו בתחילה, אלא עקבי היה בדעתו ותקיף בהנהגותיו בלי שכל רוחות בעולם יצליחו להזיזו אנה ואנה כמלא נימה. לא בכדי אמר עליו דודו רבו, רבי דויד'ל מלעילוב, כי רק הוא יכול לנסוע לאמריקה ולהשפיע שם על אחרים, בלי להיות מושפע מאחרים.

עוד בשבתו בברונזוויל לא אכל בשר אלא מעוף שנשחט לפניו לאחר שבדק את החלף, וכבר אז היה לו גבאי המשמש בקודש לעזור לו בכל הליכותיו הדקדקניות. בברונזוויל התוודע רבנו לראשונה

חצר הקודש בוסטון נוסדה לפני שני דורות על ידי כ"ק מרן אדמו"ר רבי פנחס דוד הלוי הורוביץ זצוק"ל, שהיה מיוחס מצד אביו למשפחת הלויים - משפחת הורוביץ עליה נמנו גדולי ישראל כהשל"ה הקדוש והחווה הק' מלובלין זי"ע. מצד אמו היה רבי פנחס דוד מיוחס לצדיקי בית לעלוב וכ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד מלעלוב זצוק"ל היה דודו - אחי אמו.

כבר בצעירותו בהיותו כבן עשרים, זיהה דודו רבי דויד'ל את פוטנציאל ההנהגה הטמון ברבי פנחס דוד ואת יכולתו להפיץ את אור היהדות ועל-כן ציווה עליו לנסוע מעבר לים אל יבשת אמריקה שנקראה בפ"י כל 'עמא ריקא' - עם הריק ממצוות ויראת שמים. רבי דויד'ל ידע כי רבי פנחס דוד יוכל לפעול גדולות ונצורות על מנת לשמר את גחלת ישראל באותה יבשת חומרית וגשמית, שאכן בה צמחה יהדות מפוארת של השנים האחרונות - יהדות ארצות הברית.

למרות בקשת דודו הגדול, סירב רבנו לנסוע לאמריקה ונשאר בארץ הקודש. אולם 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום', כעבור למעלה מעשר שנים התגלע ויכוח בין כוללות ירושלים - ויכוח שבסופו הגיע רבנו לאמריקה כבקשת דודו רבי דויד'ל. באותם הימים היו יהודי ירושלים עיה"ק עניים מרודים ועל מנת להתקיים בלחם צר ומים לחץ, הם נמנו על רשימות הכוללים בדרך-כלל לפי ארצות מוצאם. כך התקיימו בירושלים כולל 'חבית ירושלים' ליוצאי גליציה, כולל 'שומרי החומות' ליוצאי הונגריה ועוד כוללים רבים. כוללים אלו היו משגרים שלוחים - שד"רים אל ארצות הגולה על מנת שיאספו תרומות למען יהודי ירושלים, את התרומות שהתקבלו היו ראשי הכוללים מחלקים כל אחד למי שהיה כולל ברשימותיו.

כשהיה רבנו אברך צעיר בן ל"ה שנה, התגלע ויכוח בין ראשי הכוללים השונים כיצד לחלק ביניהם כספים שנאספו בארצות אירופה השונות. משלא נמצא יישוב לעניין, הוחלט לשלוח לגליציה משלחת מיהודי ירושלים שתשתתף בדיון מיוחד שיערך בנושא. על משלחת זו נמנה רבנו שעזב את ירושלים ופנה לכיוון מזרח אירופה. לאחר שסיים את שליחותו ועניין המחלוקת נפתר, החליט רבנו להישאר עוד מספר חודשים בגליציה על מנת להכיר ולפגוש את גדולי התורה והחסידות המתגוררים בארץ זו ולפקוד את קבריהם של גדולי ישראל הטמונים באדמת גליציה.

הימים חלפו ובשנת תרע"ד פרצה מלחמת העולם הראשונה. גליציה שהייתה על הגבול שבין מדינות ההסכמה ומעצמות המרכז, החליפה ידיים מספר פעמים והדרכים ממנה אל ארץ ישראל נחסמו. רבנו מצא את עצמו כלא בגליציה בלי יכולת לשוב לעירו ירושלים. משנכח במצב החליט רבנו לנסוע לאמריקה,

ואטהר ואתקדש: פעילותו הנמרצת של רבנו להרבות מצוות טהרה בקרב יישובי וערי אמריקה

בכוח החשמלי שאם יש מגע רופף כלשהו או נתק בחיבור, יש בכוחו למנוע את כל התוצאות הברוכות של המאור והחשמל, כך גם במצוות הטהרה שיש לה את כלליה ודיניה, ויש להקפיד על מילויים וקיומם כדי שהטהרה תפעל את פעולתה.

אם כיום אנו רואים את יהדות אמריקה פורחת ומשגשגת לתפארה, עולה ונשקפה כמו שחר בתורה ובחסידות לתהילת כל פה, הרי מובן מאליה שלפני המלחמה לא כך היו פני הדברים. רבנו היה צריך אז להרה ולעשות מושגים של אל"ף-ב"ת באידישקייט, ולכן גם היה משתתף בעצמו בהכשרות המקווה, כדי שהכול יהיה על הצד היותר טוב ובכשרות המהודרת ביותר, כי עיקרי הדת תלוים במצוות הטהרה.

מספר הרבי מבוסטון שליט"א: "פעם, בימי חוליו, הכשירו מקווה והיו שם עמו המשמש-בקודש וכמה בעלי-בתי. לפי הוראותיו נכנסו לבור לבדו וייבשו אותם כראוי. לאחר-מכן עלו בסולם ויצאו מן הבור, ויצאו לרגע קט מן המקום. כששבו, הם לא מצאו את רבנו. רגע של חרדה נוראה עברה עליהם, עד שהם החליטו להסתכל לתוך הבור. הם ראו שאת רבנו החולה, עומד כפוף ובמסירות נפש מייבש במגבת את שירי הלחלוחית שנותרה שם..."

דוגמה קטנה לחומרותיו וקפידותו בענייני המקוואות, ניתן ללמוד ממכתבו של הגאון רבי אברהם יצחק זלמן זצ"ל, מגדולי הפוסקים בארה"ב, שכותב לרבנו באגרת על כך שהוא "מעמיס חבילי חומרות שאינם נהוגים בכל מקוואות שבעולם... אבל מכל מקום אינני מתנגד שיוסיפו במקווה דידן גם את החומרות האלו, אם אינו מגיע להפסד מרובה, כדי להפיס את דעתו הגדולה. ואדרבה, אשתדל אצל קהל החסידים הזה להוציא את הכול לפועל... חומרות שמוסיפים בקודש ובקדושה".

במבט לאחור, באמת קשה להבין איך הצליח רבנו בתבונות כפיו וברוחב דעתו להעמיד את הדת על תילה באמריקה של בין שתי מלחמות העולם. בעוד צדיקים ורבנים אחרים ישבו על מי מנוחות וניהלו את קהילותיהם בהרחבת הדעת ובשללות הנפש, התמודד רבנו עם דברים חמורים ויסודיים אשר ציפור נפשה של היהדות החרדית תלויה בהם, ולא היה מי שידבר ויעשה זאת בקרב יהודי אמריקה.

"רבנו לא הסתפק בכך שבמרתף ביתו היה מקווה טהרה והוא טובל בכל בוקר לפני התפילה", ממשיך הרבי מבוסטון להעשיר את ידיעותינו. "הוא פעל בכל מאודו להפצת הטהרה בישראל ולא רק בעירו, אלא בכל מחוזות 'ניו אינגלנד' בכל נפת בוסטון. כמעט שאין למצוא שם יישוב כיום שיש בו מקווה ולרבנו לא היה יד בהקמתו.

"ביישובים רבים הזמינו את רבנו להשתתף במחיצתם באותם ימים. הם ביקשו ליהנות מתפילותיו הנלהבות ומנועם זמירתי, לשמוע את דברות קודשו ולחוות נועם שבת ועין עולם הבא, כאשר בדרך-כלל במוצאי שבת הייתה נערכת מסיבת מלווה-מלכה ובה נתרמו כספים רבים להחזקת מפעלי החסד של רבנו בבוסטון, אולם רבנו היה חוקר ודורש לפני בואו למקומות האלו, האם יש שם מקווה טהרה מהודר כהלכתו, ואם נודע לו שאין במקום מקווה כשר ומהודר, היה מקדיש את כל ההכנסות לבניית מקווה טהרה ביישוב".

אין זה סוד שהיו רבים מיהודי היישובים האלו שלא הבינו בדיוק את חשיבותה של הטהרה, או את עניין ההקפדה היתירה על כל תג ותג בהלכות מקוואות על כל פרטיהן ודקדוקיהן, אליהם היה רבנו מדבר בשפתם הפשוטה ומסביר להם שהרי גם בעולם הגשמי קיים הכוח החשמלי שלא רואים אותו ולא ממששים אותו, אבל הוא בהחלט קיים במציאות ויש לו כוח ועוצמה רבה. על אחת כמה וכמה שיש כוחות כאלו הפועלים גם בעולם הרוחני, וכשם שמצאנו

לחששות ההלכתיים שישנם בשימוש בחשמל בשבת קודש והתקין שערן-שבת חשמלי בלוח הפקק הראשי. אבי מורי, כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'וללוי אמר' זצוק"ל מבוסטון, סיפר בשמו, שגם בדירתו הראשונה בבוסטון, כאשר הזמינו חשמלאי להתקין את מערכת התאורה, היה רבנו מדריך את החשמלאי במלאכתו...

"בני קהילת 'רעים אהובים' שהייתה הקהילה המגובשת הגדולה ביותר בניו-יורק רבתי בימים ההם, ביקשהוה שיהיה למנהיגם ולמורה דרכם. הם אף הבטיחו לו סך של מאתיים דולר לחודש. בשווי המטבע של אותם ימים, ניתן היה לערוך חתונה גדולה כולל הנדוניה וכל ההצטרפויות, בסכום גדול כזה. תחילה נטה רבנו לקבל את הצעתם, אולם קפצה עליו רגול שכוה. תחילה נטה המקומיים באמריקה שלא הצליחו להבין איך נכנס אזרח אוסטרי לגבולות אמריקה (היה לרבנו דרכון אוסטרי באותם ימים).

"השלטונות הערימו עליו אסישור באותם ימים) לאהר-שהייה בארה"ב, ורק בהתערבותם של נכבדים מקהילת בוסטון הוסדר העניין. לפיכך, כאשר בני קהילת בוסטון פנו אל רבנו וביקשו שיענין את דירתו באשר להילתם, רבנו פנוחמת הכרת הטוב מחויב הוא להיענות לפנייתם, ראשונה, מה עוד שבבוסטון הייתה באותם ימים קהילה גדולה וחשובה עם רבנים חשובים וגדולי תורה. נעתר רבנו לבקשתם וקבע את חצרו ברחוב 'ברטון' שבשכונת 'וסט אנד' וייסד בעירם את שלשלת בוסטון המפוארת".

איך הוא כינה את עצמו באותם ימים?

האדמו"ר מבוסטון שליט"א אומר לנו: "הוא אכן יכול היה לקרוא את שם שושלתו על שם אחד מזקניו הקדושים אשר כל בית ישראל חרד לשמעם. יכול היה להיקרא 'הרבי מניקלשבורג', 'הרבי מברוד', 'הרבי מלעלוב' או 'הרבי מאליק', אולם קניו זצ"ל בעונותנותו טען שאין רצונו בכך. הוא אמר בדרך צחות, שפאשר ימסרו לידו פתקא או פדיון, רצונו שידעו שלא מוסרים אותם כי אם לרבי מבוסטון... 'מה כבר אפשר לצפות ולקוות מרבי אמריקאי'..."

עמא-ריקא כפשוטו

בכדי להבין ולהשכיל עד כמה הייתה קשה וגדולה השררה שהייתה בעיקרון עבודתו למען הציבור, מרחיב האדמו"ר מבוסטון את שיחתו סביב הרקע התקופתי של הימים ההם באמריקה של בין שתי מלחמות העולם: "מצב היהדות שרבנו מצא בהגיעו לבוסטון היה משול למטבע

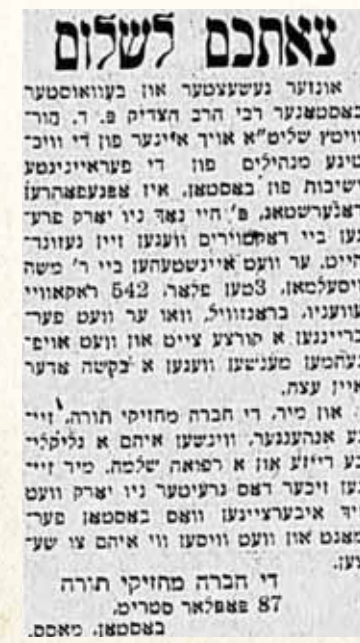
הצאר הרוסי. היו בהם מחסידי טשערנאביל, קארלין וסלונים, גם מחסידי ליובאוויטש היו כמה וכן היו גם ליטאיים שאינם חסידים. היו חסידים מרומניה והונגריה, ובמידה פחותה יותר - יוצאי פולין שאדמו"ריהם מנעו בכל תוקף מחסידיהם לנסוע לאמריקה, פרט למקרים יוצאים מן הכלל.

"אמריקה של אותה תקופה השתבחה והתפארה בכך שהיא 'כור היתוך', סיר לחץ חברתי המערבל את המוני המהגרים ושוחק אותם הדק, עד שהם מאבדים לגמרי את ייחודם הקודם. המונים נהרו אז לאמריקה, ארץ האפשרויות הבלתי-מוגבלות, אבל רק מעטים בלבד הפכו לעשירים. הרוב הגדול עבד עד כלות הכוחות בבתי חרושת ענקיים שעבדו בתפוקה מלאה שתיים-עשרה שעות ליום, שבעה ימים בשבוע. גם מי שמצא מקום לעבודה שומר שבת, או שהפך להיות עצמאי, לא היה לו פנאי לדבריה שבקדושה. אמריקה הפכה להיות 'עגל הזהב', עבורו מקדישים את כל החיים מול הזנחת חיי היהדות ועקרונות האדישקייט.

"לפיכך נעו האדמו"רים ככל יכולתם את הגירה לאמריקה", מסביר לנו האדמו"ר מבוסטון שליט"א במיטב היגיון. "מול אוקיינוס אדיר של חיי גשמיים וחומרות, הגיע זקני הק' רבי פנחס דוד זצוק"ל והפריח את היהדות האמיתית בקרב יהודי אמריקה. אמנם בהגיעו לבוסטון הוא מצא שם מספר רב של יהודים מבוגרים שומרי תורה ומצוות, מהם בעלי-בתי שהיו מאוגדים בשיעורי תורה מדי ערב, כשבתי המדרשות היו מלאים מפה אל פה, וכפי שסיפר שבאחד מבתי הכנסיות השתתפו שבעים יהודים בלימוד הדף היומי, אבל בכל העיר בוסטון לא היה תלמוד-תורה לילדים ואף לא ישיבה לצוערים. הוא אשר אמרנו: הווה ללא עתיד!

"אולם גם ההווה עצמו היה תלוש וקלוש עד מאוד, כי בני

בת שני צדדים, חיובי ושאינו חיובי. הדברים אמורים על הציבור הדתי שומר גחלת היהדות, שהיו לו שתי פנים: הייתה זו קהילה שהתגבשה זה מקרוב, בעלת הווה מפואר, אך ללא עתיד, ללא דור העתיד. מקור מחצבתם של רוב בני הקהילה היה מרוסיה. רובם נמלטו בשעתו ממולדתם עקב אימת הגיוס לצבאו של

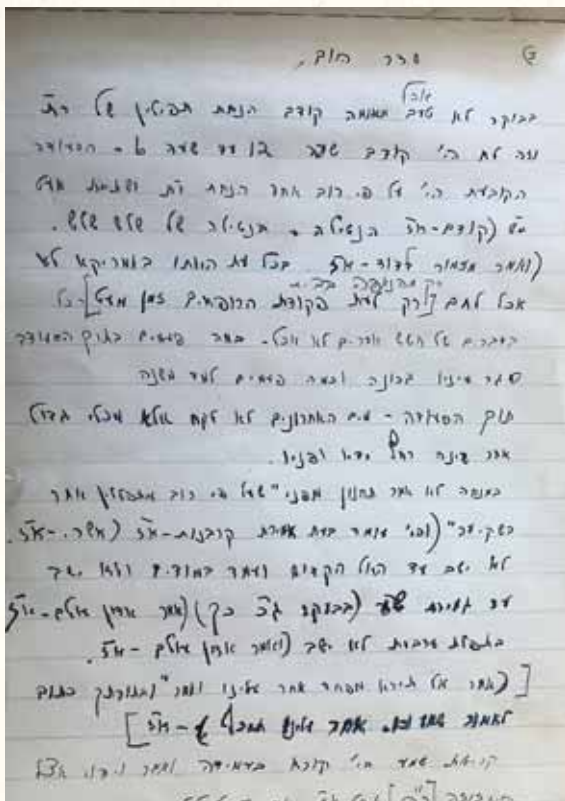
מבוסטון לניו-יורק. ידיעה בעיתון 'ידישע טאגבאלט' י"ד כסלו תרע"ח

קרדיט: ארכיון גנזי צדיקים

יהודי בוסטון גם מעבודתו הקדושה... אנו מעירים ומוסיפים. "ממש כך", ממשיך האדמו"ר מבוסטון שליט"א לרתק אותנו בנועם אוצרותיו הנפלאים. "כמובן שהמופתים שהתגלגלו אצל זקני הק' מתחת לשולחן, הגבירו את הנהירה של היהודים מכל הסביבה לביתו נאוה קודש, אבל רבנו מצידו ניצל זאת כדי לקרבם לתורה ולעבודת השי"ת. הם התחממו לראשונה לאורה של שלהבת אש הקודש של נועם עבודתו, והיו באים לשולחנותיו הטהורים ממרחק של כמה וכמה שכונות.

"בעיקר גברה הנהירה לבית מדרשו כדי לחזות את עבודתו בקודש ביו"ט שמחת תורה, כאשר רבנו היה מקיים את הכתוב (שמואל ב-ו, יד) 'ודוד מכרכר בכל עוז לפני השם' והשמחה הרקיעה שחקים. פעם, הביע הרה"ג ר' משה אייזמאן זצ"ל את פליאתו באוזני רבנו על כך שהוא כל-כך מזיע בשעת ההקפות והריקודים לכבוד התורה, ומיד ציטט באוזניו רבנו את דברי הרמב"ם (סוף הלכות לולב) על מצוות שמחת בית השואבה: 'מצווה להרבות בשמחה זו ולא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדים ומספקים ומנגנים ומשמחים, השמחה שישמח האדם בעשיית המצווה ובאהבת האל' שציווה בהן, עבודה גדולה היא'. סיים רבנו ואמר:

שלשלת הזהב. רבנו צוק"ל עם בנו כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'ולוי אמר' צוק"ל מבוסטון

"...מול אוקיינוס אדיר של חיי גשמיית וחומריות, הגיע זקני הק' רבי פנחס דוד צוק"ל והפריח את היהדות האמיתית בקרב יהודי אמריקה..."

עם אחד היהודים המבוגרים שנמנה על חסידי אבי-זקנו של רבנו, הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, ושמו רוזנבלט. בימים הראשונים לבואו לבוסטון, היה רבנו שרוי בדחקות עצומה. ימי החורף הגיעו וקור עז שרר בחוצות, אולם רבנו הלך לבוש בחלוק דק שהיה לו. באחד הלילות חלם אותו יהודי שהוא רואה את הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע עומד לפניו ומכה במטהו בפנים זועפות, והרבי אומר לו: 'לנכדי קר, ואתה ישן לך בנעימה?' נרעש רוזנבלט מדבר החלום המופלא, אולם חשב לעצמו כי רק חלום הוא זה וניסה להירדם שוב, ללא הצלחה, כי החלום חזר ונשנה.

בבוקר הלך רוזנבלט להתפלל בבית המדרש וחשב לעצמו, כי בוודאי מדובר באותו יהודי ירושלמי שהגיע להתגורר כאן זה עתה. הוא פנה אל רבנו ושאלו מי הוא, ורבנו השיבו בתשובתו הקבועה: 'א ארץ ישראל דיגער איד', יהודי מארץ ישראל... רק לאחר הפצרות רבות גילה לו שהוא אכן נכד של הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע. מיד לאחר התפילה הלך מר רוזנבלט וקנה לרבנו מעיל חורפי חם וטוב.

רבנו לבש את המעיל שנים רבות עד שהתבלה וכבר לא היה ראוי עוד ללבישה, אבל גם לאחר-מכן לא זרק אותו לאשפה, אלא הניחו בחיבה בתוך ארון הבגדים ברגישות ובכבוד, באומרו: "מעיל שבגללו הטריח זקני הקדוש הרבי ר' משה'לי את עצמו מהעולם העליון, מן הדין הוא שאשמור עליו כראוי..."

מקום עולה של תורה

מן הסתם, מלבד האותות והמופתים שהזכירו כאן, התפעלו

הקהילה היו ללא מורה-דרך ומנהיג רוחני שינהיגם וינחם בעוז ותעצומות מול תהפוכות הזמן והתקופה, היה חסר להם משהו שיבוא ויפיח בהם עוז ותקיפות להלוך כנגד רוח הרחוב הסוחפת. אישיות שתמודד בגבורה ובנחישות מול הסיסמה הרווחת, כי כאן זה אמריקה ובאמריקה זה אחרת..."

איש אשר רוח בו

כיצד הצליח רבנו להחיות את העצמות היבשות בבוסטון? אנו מבקשים לדעת מתוך התעניינות רבה.

"סוד ההצלחה הגדול של זקני הק' היה מאור פניו שהזריח קרני חמה לכל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל", משיב האדמו"ר מבוסטון. "יודע היה רבנו להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, והשתדל לעשות ככל שביכולתו לתת מענה הולם לכל מאן דבעי. חסידי ליובאוויטש, למשל, ביקשו לשמוע ממנו מאמרים עמוקים הבנויים על יסודות חב"ד, והרבי שכל רז לא אניס ליה ושבילי תורת הנסתר היו נהירין לו, היה כמעייין הנובע בחידושי תורתו העמוקים; חסידי הונגריה ביקשו דווקא רבי בעל-תפילה ויודע-נגן המפלפל בדברי תורתו במדרשי חז"ל בדרך רמז ודרוש, ומצאו זאת אצל רבנו שכוח תפילתו הרקיע שחקים בשאגת ארי ובנועם ניגוניו.

"וכן הלאה: חסידי פולין ביקשו רבי אשר אמרותיו יפלוו כליות ולב, ובני ליטא הרחוקים מדרך החסידות חיפשו גאון מופלג שיוכלו לדבר אתו בפלפולי דאורייתא, והם אכן מיהרו לגלות כי לפנייהם צדיק נשגב המלא ברכת ד' בתורה ובגאונות עצומה, אשר שני התלמודים שגורים על לשונו עם הראשונים והאחרונים, המפרשים והפוסקים. בקצרה נוכל להתנסח כי

נתקיים בו מדרשם ז"ל על הפסוק 'ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה' – שכל אחד ואחד הייתה נדמית לו ממדינתו'...

"כולם ראו ברבנו כעין בבואה של רבותיהם במולדת הישנה, בבית אבא במזרח אירופה וגליציה, והתקשרו אליו בעבותות אהבה. רבנו מצידו אף הוא עמל להזכיר להם ולקשר אותם לבית האבות ולמורשתם הוותיקה, בהיותו רגיל לשנן באוזניהם את הפסוק 'אחי, מאין אתם', אל נא תשכחו מאין אתם, דע מאין באת'."

לצעד פעילותו הענפה והרוחנית של רבנו עם תושבי בוסטון, אירעו גם שני מקרים שהרעישו את העיר ופרסמו את שמו לתפארה. "ביישוב קמברידג' הסמוך לבוסטון התגורר יהודי בשם ר' ישראל הנדלר", מספר הרבי שליט"א. "הוא חלה במחלה קשה ל"ע והגיע עד שערי מוות. באחד הימים התעורר וסיפור שהראוהו בחלומו את צורתו של צדיק אחד ואמר לו בחלום שהוא מתגורר בבוסטון הסמוכה. היודיעוהו, שבברכת צדיק זה הוא יתרפא מחוליו."

"בני ביתו ששמעו את דבר החלום, חשבו שהוא הוזה מחמת חומו הגבוה, כי הם ידעו שאין אף צדיק המתגורר בבוסטון, אולם ר' ישראל החולה הפציר בהם לברר את הדבר. הם ביררו ונוודע להם שאכן בימים אלו הגיע לבוסטון צדיק אחד מירושלים. כשמע זאת החולה, הבין כי עליו לגשת אל הצדיק ולהתברך מפיו. בני-ביתו כמובן ניסו להניאו מכך, שכן מצב בריאותו לא איפשר זאת, אולם כל מאמציהם עלו בתוהו. הוא התעקש לקיים את דבר החלום ובשארית כוחותיו נסע לבוסטון. כשנכנס לקודש פנימה, כמעט שהתעלף. כשהשיבו את רוחו אמר בהתרגשות, כי זהו תואר פני הצדיק שראה בחלומו..."

מקרה נוסף שהסעיר את יהודי בוסטון באותם ימים היה

ברא כרעא דאבוה. פנסק רשימותיו של כ"ק מרן אדמו"ר ה'וללוי אמר' צוק"ל מבוסטון על סדר יומו של אביו רבנו צוק"ל באחרית ימיו

'נו, בעבודה – מזיעים'..."

מיד עם בואו דאג רבנו לחיי רוחניות גם בקרב צעירי הצאן שהיו רחוקים מתורה ומצוותיה, שכן הם לא שנו ולא למדו, באין ישיבה בכל רחבי העיר. הייתה קבוצה גדולה של בחורים מבוגרים שהמתינו לגיוסם בעת מלחמת העולם הראשונה, שארה"ב הצטרפה אליה. הרבי יסד עבורם ישיבה וקרא לה על-שם שלושה מגדולי ישראל: הגאונים רבי דוד מקרלין זצ"ל, רבי חיים מבריסק זצ"ל ורבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל. לתפקיד ראש הישיבה, הזמין רבנו את הגאון רבי שמעון אתרוג זצ"ל מצפת שהתגורר בניו-יורק.

הישיבה גדלה לתפארה ועשתה פרי בשגשוג מרשים עד לסיום המלחמה, שאז חדלו הצעירים להמתין לגיוסם, אלא חיפשו מקומות עבודה, ופנו איש-איש לדרך. מכל מקום, התקופה שעשו בין כותלי הישיבה באותה תקופה, העניקה להם חיזוק

קרדיט: ארכיון גנזי צדיקים

ראה פניו מאירים. דמות דיוקנו של רבנו זצוק"ל בערוב ימיו

את מוט הברזל, חבט בעיסה בקרש עבה, דבר שעלה בכוחות רבים והשיג תוצאות מעטות...

"לא היו תחת ידו בעלי מלאכה מיומנים כברושלים, לא מרדדים ולא רודים בתנור. המצות יצאו עבות ונוקשות, אבל בעיני רבנו לא היו מצות נאות יותר מהן... היה זה 'לחמא עניא די אכלו אבהתנא' ככל מעשי האבות על כל פריהם ודקדוקיהם".

איך הסתדרו בבוסטון עם כשרות המאכלים למהדרין? "כמובן שזקני הק' טיפל גם בזה", מספר הרבי שליט"א בנעימת שיחתו. "לדוגמה אציין בזאת שהוא היה הראשון להשריש בקרב יהודי אמריקה את המושג של 'חלב ישראל'. הוא התקשר עם יהודי שקיבל על עצמו לדאוג לאספקת 'חלב ישראל' לביתו של רבנו ולביתם של המקושרים אליו שהושפעו ממנו וקיבלו על עצמם להתנזר מחלב עכו"ם. מלבד זאת, זהירותו בענייני אכילה הייתה להפליא. הוא לא השתמש אלא בכליו שלו, ולא מדובר רק בכלי אכילה שיש ספק בכשרותם, ככלי בשר שהשתמשו בהם ברותחים, אלא אף לא שתי כוסות שאינה שלו, מחשש שמא לא נטבלה.

"עד כדי כך, שפעם הוזמן רבנו לסנדקאות והגבאי שכח להביא עמו את כוסו האישי מהבית. מה עשה רבנו? הורה לרוקן תפוח עץ מתוכו והשתמש בו ככוס לשתיית 'לחיים' עם בעלי השמחה והמוזמנים. כך יכול היה להשתתף בשמחתם ולברכם - בלי שיעבור על גדריו..."

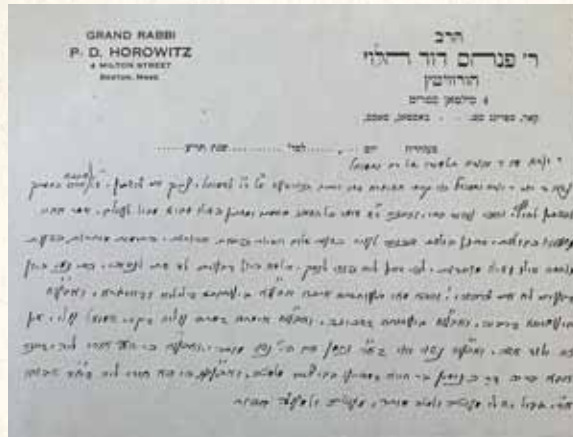

המוני סיפורים רוחיים על כוחו הגדול של רבנו בו השתמש כדי לקרב את ליבות ישראל לאביהם שבשמים באמריקה. אין ספק כי בעומדנו בשנת תשפ"ב, שמונים שנה אחרי הסתלקותו של רבנו מהאי עלמא, זוכים אנו לראות עין בעין את קצירתם ברניה של אותם פירות משובחים שנורעו בדמעה על ידיו באותן שנות קדם, בארץ לא זרועה. זכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

ועל קוצו של כל מנהג, קטן כגדול.

"בשמירה על הנהגות קודשו שהיו נר לרגליו, לא הרתיעו את רבנו קשיים ומכשולים. בבואו לאמריקה, לא היה שם מושג של 'קמח שמורה' למצות לחג הפסח, אלא היו מסתפקים בקמח מן השוק... כולם, אך לא רבנו. הוא הפעיל את כל הקשרים כדי לקבל לרשותו שדה בקרבת העיר, בה זרע חיטים, חרש ועדר וניכש, קצר וחבט, דש וזרה לרוח. ואז התקין ריחיים של יד. בכמה מאמצים עלה לו הדבר. כמה תמהו עליו ועל דרישותיו מרחיקות הלכת, כמה טרח להביא אבנים מתאימות, לסתת ולהחליק ולהתאים, עד שעשה אותן לריחיים... עמדו לו ידיעותיו הרבות בכל המדעים, תושייתו וכושר המצאתו, עד שהיה לו לגודל שמחתו - קמח שמורה!

"בהמשך, עמד רבנו והתקין תנור קטן לאפיית מצות יד, מצות של ערב פסח. גם בתהליך אפיית המצות הקפיד על כל מנהג שנהגו בירושלים, ולדוגמה, בירושלים נהגו לחבוט את העיסה במוט ברזל המחובר בקצהו האחד לשולחן, לפני רידוד הבצק למצות. רבנו לא ויתר אף על השלב הזה. משלא עלה בידו להשיג

מבוסטון תצא תורה. דף בכתב ידו של רבנו שרשם על בלאק שלו דבר תורה

גדול ועיצבה את דמותם לכל ימי חייהם, והם השתלבו ברובם לאחר-מכן בשיעורי ערב לבעלי-בתים וכל ביתם הוקם על אדני התורה והחסידות.

באותם ימים, בני הנוער בבוסטון למדו בבתי ספר נוכריים שהלימוד בהם חויב על פי חוקי המדינה. לפיכך, פתח רבנו עבורם מסגרת ישיבתית לשעות אחר-הצהריים והערב. הייתה זו אחת הישיבות הראשונות באמריקה ומספר תלמידיה הלך וגדל בהתמדה עד שהגיע למאה וחמישים בחורים. אולם רבנו לא היה שבע רצון מהשיבה, היות והיה זה תרתי דסתרי, ללמוד לפנה"צ בבית ספר נוכרי ואילו אחה"צ ללמוד בישיבה.

באותם ימים עלתה בליבו של רבנו הצעה נועזת. למרות היותו קנאי בהשקפותיו, הוא הכיר את כורח המציאות ומגבלות האפשרויות, והציע שהתלמידים ילמדו את לימודי החול הנדרשים על פי חוק, במסגרת הישיבה בשעות לפנה"צ בצורה מבוקרת ומפני מורים יהודים. כך יהיו כל היום במסגרת חברתית הולמת וכשרה, ובסביבה תורתית. תכנית שאומצה לימים על ידי ישיבות שונות ביבשת אמריקה, אבל כשסיפר רבנו על תוכניתו לפני רבני העיר, הם הביעו התנגדות נמרצת לעצם הרעיון, להכניס לימודי חול לתוך כותלי בית המדרש, גם כאשר האלטרנטיבה היא לימודים בבית ספר נוכרי...

אולם בשל הסתייגותם של אותם רבנים אשר כוונתם בוודאי הייתה לטובה, ירד הדבר מן הפרק.

אוורא דארץ ישראל

אנו מבקשים לשמוע על הליכות קודשו של רבנו בעיר בוסטון, כפי שכבר הצלחנו להבין מתוך דברים שלא הייתה מקום של חסידות אותנטית ושוורשית.

"האמת היא", אומר לנו האדמו"ר מבוסטון שליט"א, "שרבנו רצה בכל מאודו לסיים כבר את פרק 'גלות אמריקה' בחייו ולשוב לארץ ישראל במהרה, אולם עד שיוכל להגשים את חלומה הגדול ולשוב למולדתו ולעיר אבותיו ירושלים ע"ה"ק, הוא הביא לבית מדרשו ולמעו קודשו את 'אוורא דארץ ישראל' ואת אווריתה של ירושלים. הוא לא שינה ולו תג אחד מהנהגותיו בקודש כפי שנהגו אבותיו הקדושים הצדיקים, ולדוגמה נציין שרבנו שמר על הלבוש המונהג בארץ הקודש, על הנוסח של בית לעלוב-קרלין,

קרדיט: ארכיון גנזי צדיקים

ציון המצוינות. ציון רבנו זצוק"ל על-יד ציון אביו הרה"צ רבי שמואל שמעלקא זצ"ל חתן הרה"ק רבי אלעזר מענדיל מלעלוב ז"ע בחלקת גאליציה בהר הזיתים

כ"ק אדמו"ר מפיטסבורג זי"ע
במעמד ההבדלה

זאב אייזנשטיין

ויתן לך האלוקים

המנהג הקדום של אמירת פסוקי הברכות בצאת שבת מלכתא ☞ הצצה מזערית אל מקור המנהג, טעימה מפניניו, סגולתו, הליכות הצדיקים, וגם רסיסי צחות ומליצה אודותיו ☞ ויתן ויחזור ויתן

צרות של 'עם הארץ'

הכורך שהיה ירא שמים, הוציא את הדף ולא אבה לגנוזו, אלא כרך אותו בסוף הסידור ליד "אמר רבי יוחנן" של תפילת 'ויתן לך' במוצאי שבת. כך קיווה שהכפרי לא יגלה את המטמון... הכפרי שב לביתו שמח והתפלל כל השבוע בתחושה טובה. בהגיע מוצאי שבת, לפתע הוא גילה את העורמה.

"שמע נא רבי יוחנן יקירי" גהר הכפרי לעבר הסידור – "כבר מזמן שמתי עין עליך גם... בכל מוצאי שבת אני שובר את שיניי במילים של "שם אתה מוצא ענוותנותו..." מילים מסובכות. אך ריחמתי עליך. כעת שאתה מביא לי את חבך רבי ישמעאל' ומחביא אותו לידך. אזורק את שניכם יחדיו..." איים וקיים. נטל את שני הדפים, קרע אותם והשליכם לגניזה.

כך גם אתה חסיד יקר, הפטיר הרבי, מזמן כבר שמתי עיני עליך. אך שתקתי. אם תמשיך להביא לכאן עוד חברים שאין שיחם ושיגם בעבודת הבורא. סימן הוא שגם מקומך אינו כאן ("אוצרות צדיקי וגאוני הדורות", הרב אהרן פרלוב עמוד קע).

אצל הרה"ק רבי אריה לייב מווישניצא ה'אריה דבי עילאי' זייע"א הסתופפה חבורת חסידים בני עלייה שלא היה להם כלום בעולמם מעבר לארבע אמות של הלכה ועבודה. יהודים אחרים, פשוטים יותר, היו נודדים לחצרות קודש אחרות, שכן ה'אריה דבי עילאי' העדיף לעסוק רק עם חבורת החסידים בני העלייה.

יום אחד הגיע אחד החסידים, שלא היה מהמיוחדים שבחבורה, ואתו עמו אורח. ידידו הטוב שהיה איש גס ופשוט מאוד. הרבי שתק ולא הגיב במאומה. אך כאשר הגיעו להיפרד פתח הרבי וסיפר במתק לשון:

היה פעם כפרי פשוט שלא הבין כלל פירוש המילות. סידור עבה היה לו, בו היה מתפלל בהקפדה יתירה בלא להחסיר מילה.

יום אחד פנה הכפרי לכורך הספרים בבקשה, היות כי המילים של "רבי ישמעאל אומר... כלל ופרט וכלל..." קשות לו מאוד ומסבכות אותו, הננו מבקש ממנו שיציא לו את הדף הזה מהסידור.

לפעמים כדאי להתמקד בנוהג הנראה לנו פשוט ביותר. שגרה מבורכת שבקושי שמים לב אליה. להיעצר לרגע ולהתבונן. מדוע אנו עושים זאת. מהי הסגולות של הדבר. מהיכן מקורו ומה שגב גודלו. כדי שלא נמשיך לנהוג כ'מצוות אנשים מלומדה'.

כך הוא המנהג הקדום של אמירת פסוקי 'ויתן לך' בכל מוצאי שבת - המבוסס על הברכות של יצחק אבינו בפרשת תולדות - העשוי להתפס אצלנו חלילה כדבר של מה בכך, והנה ביריעה שלפנינו נגלה כי מנהג קדוש הוא מראש הררי קדם וממגד גבעות עולם.

יסודתו בהררי קודש

המנהג של 'ויתן לך' מוזכר כבר בווהר הקדוש סוף הקדמת בראשית. שם ישנה גם משמעות שיש לומר זאת בציבור. המנהג מובא גם ב'כל בו', ב'אבודרהם' וב'מחזור ויטרי'.

לגבי מנהג האריז"ל ישנן גרסאות שונות. ב'משנת חסידים' מובא שהאריז"ל הקדוש לא היה אומר אלא בביתו אחר הבדלה. הטעם הפשוט המובא בכל בו ובאבודרהם הוא מפני שכולו פסוקים של ברכה והצלחה לכן אומרים זאת במוצאי שבת קודש לסימן טוב.

עוד טעם ידוע מובא ב'ליקוטי מהרי"ח' על פי מה שמובא במג"א סימן רסב בשם מהרי"ו כי שני המלאכים המלווים את האדם בערב שבת אינם עוזבים אותו עד לאחר השבת, ומובא ב'מטה משה' שהמלאך הרע המלווה את האדם בערב שבת הוא ס"מ, שר של עשיו, וכפי שהיה אצל יעקב אבינו שלא רצה לשלח את שרו של עשיו עד שהודה לו על הברכות, לכן גם אנו טרם שאנו משלחים אותו לדרכו אנו מזכירים את אותן ברכות.

כאמור, ישנם חילוקי דעות במקורות הראשונים אם לומר זאת בבית הכנסת מיד לאחר ערבית או לאחר מכן בבית. ויש שכתבו על מנהג האריז"ל כי היה אומר זאת בבית הכנסת בעת שהיה מתפלל עם האשכנזים, אך כשהיה מתפלל בין הספרדים שאין מנהגם לומר בבית הכנסת היה נוהג לומר לפחות אחר ההבדלה, ונהרא נהרא ופשטיה (על פי 'סדר היום' לרבי משה ו' מכיר).

ועל כך רמזו חז"ל במאמרם [שבת קיח:]: "יהי חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בציפורי", שמכיון שציפורי גבוהה מאוד ויושבת בראש ההר, השמש שוקעת מאוחר יותר, ולכן הם מאחרים לצאת מן השבת וזוכים לברכה מיוחדת מיוחדת לגיהינום. לכן נתברכה ציפורי מאוד.

בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זייע"א, הטעם שנהגו לומר 'ויתן לך' במוצאי שבת, הוא כדי לדעת שהכול הוא מהשי"ת, גם בימי החול – ימי המעשה, הכול נותן השי"ת ('אמרי הרי"ם' פרשת תולדות).

והוסיף על כך הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זצוק"ל, כי בפסוק נאמר: "מטל השמים ומשמני הארץ", שזה רומז על ענייני רוחניות

מעניין לציין את לשון השל"ה הקדוש על כך: "נוהגין לומר במוצאי שבת פסוקים של ברכות המלוקטים מתורה ונביאים וכתובים. והמנהג הזה יש בו יסוד סוד מסודות התורה..." [פניני השל"ה, אות ש' – שבת].

כמו כן אמרה מעניינת הובאה בפירוש 'עץ יוסף' על 'עין יעקב' בשם ה'עיר בנימין', על הגמרא [כתובות קיא:]: שהעיר ציפורי התברכה בברכת זבת חלב ודבש יותר מכל הארץ הקדושה.

והסיבה לכך, מכיון שאלו המאחרים לצאת מן השבת, יורדי גיהינום מברכים אותם בברכת "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ", שכן הודות להם הם מתמהמהים מלשוב לגיהינום. וזהו טעם המנהג שאומרים פסוקים אלו במוצאי שבת.

ולכאורה קצת סותר להנ"ל שהיה נוהג הגה"ק משינעווע לומר 'ויתן לך' עם כהן. ואולי היה מסתגר עם כהן בחדר קודש [ז.א.]. כך גם נהג כ"ק האדמו"ר בעל ה'חוקי חיים' משומרי אמונים וצ"ל שהיה מעמיד אי מי לפניו בעת האמירה, ובשבתות מיוחדות, כמו שבת בראשית או שבת הראשונה אחר פסח, היה מעמיד כהנים סביבו.

ואילו בשבתות שנהג לאומרו בצנעא, מפני שיש חילוקי מנהגים אם אומרים, כמו בשבת חול המועד, או יום טוב שחל במוצאי שבת ושבת חנוכה, היה קורא לנכדו לומר עמו בצנעא. ופעם כאשר אחד מאנשי הוצרך ללוות סכום גדול, קרא לעומתו: **אם היית אומר בכל מוצאי שבת ככוונה גדולה באמירת 'ויתן לך', את הפסוק: 'הלווית גויים רבים ואתה לא תלוה', לא היית נזקק ללוות [הליכות קדוש, פ"ב].**

ומובא מהגאון רבי יחזקאל שליט"ל זצ"ל אב"ד מונקאטש, כי מקובל מאבותיו כסגולה לפרנסה, לכתוב במוצאי שבת את סכום חשבונותיו, רווחיו בשבוע שעבר, ולהכניס את הדף בתוך הסידור בדפים של 'ויתן לך', שם יהיו מונחים כל השבוע ('שיח צדיקים', עמ' לט).

האילם החל לדבר

ואף סיפורי מופת אחרים, מעבר לסגולה לפרנסה, נקשרו סביב אמירה זו. כמו למשל הסיפור על הרה"ק רבי מנחם מנדל השרף מקאצק זיע"א שאמר פעם לאחד מחסידיו שאם אומרים את הפסוק "בורא ניב שפתים" בכוונה ובתמימות אזי יוכל אף אילם לדבר... אותו חסיד נקלע פעם בדרכו בערב שבת קודש לכפר נידח והתאכסן בשבת אצל בעל הבית אחד. המקום היה דחוק מאוד ואף לא היו לו שם כלל ספרי קודש מלבד סידור. והיה מתהלך אותו חסיד שבור ורצוף במשך כל השבת מפאת מצבו. במוצאי שבת קודש הוא נטל את הסידור והחל אומר 'ויתן לך' בלב נשבר ובכוונה גדולה. בהגיעו לפסוק "בורא ניב שפתים", התרחש פלא גדול בבית. ילדו של האכסנאי שהיה אילם פצח את פיו והחל לדבר כאחד האדם. וראו את עיניו הפקוחות של הצדיק שכבר חזו והכין ישועה זו במחשבה תחילה [להבות קודש, שבת, בשם 'שיח שרפי קודש']

ויתן לך - בדרך צחות

ויתן לך בעיצומו של יום שבת קודש

תחת אחד השיחים, בליל חג השבועות, סיפר הרה"ק רבי יחזקאל מסטאלין קארלין זיע"א, כי פעם אחת בחג השבועות, ראה אביו הרה"ק רבי ישראל מסטאלין מנו"כ בפרנקפורט זיע"א את הרה"ח ר' משה מבבריקא ז"ל מצפת שהיה ממנהר לסיים את ה'תיקון ליל שבועות' והתחיל כבר לאומרו מבעוד יום בערב יום טוב. אמר לו הרבי: ראית את הארענדר [-חוכר], כשרואה שלא יוכל לומר 'ויתן לך' במוצאי שבת, הרי הוא חוטף את הסידור אחר אכילת הטשולנט ביום שבת קודש ואומר: 'שבוע טוב ומבורך'... בכך התכוון הרבי להמשיך את המהירות והחיפזון לחטוף את ה'תיקון' בשבועות, אל החיפזון של הכפרי האומר 'ויתן לך' בעיצומו של שבת קודש [קובץ 'בית אהרן וישראל' פ"ג, עמ' קיג].

'ויתן לך' מתוך גמרא!?

מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל סיפר כי בבית מדרשו של מרן ה'חזון איש' זצוק"ל לא נהגו מתחילה לומר ויתן לך, עד שפעם נקלע לשם זקן אחד והתלונן על כך, ואז הנהיג החזון"א לאומרו בבית מדרשו.

אני שהייתי בחור צעיר ותוסס - סיפר הגר"נ - חרה לי על שמשנים סדרי עולם בעטיו של זקן אחד. ולכן הייתי יוצא לחדר צדדי בעת האמירה. פעם פגש בי ה'חזון איש' ושאל אותי בצחות לשון: "באיזה גמרא מצאת את הפסוקים של ויתן לך?" בהתכוונו לרמוז לי על מנהגי זה ["חוט שני", עמ' רכז].

מבוסס על הברכות של יצחק אבינו. איור מלכות - וקסברגר

זיע"א, שטוב שיאמרו זאת שני אנשים יחדיו ('ילקוט מנחם', ל"קוטים).

וביאור הדבר, יש אומרים שהוא על דרך ההקפדה שלא יעמוד אדם מול קורא התוכחה, בעת התוכחה. ומידה טובה מרובה שיעמדו מול המברכים [אגרא דצ"ב על 'אגרא דפרקא' אות רנט], ויש מבארים כפשוטו שהלשון "ויתן לך" משמעו הוא ששניים מברכים זה את זה.

ויש שפירשו שהעניין הוא בבחינת: "המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה" [סגולות ישראל].

"...דער מענטש וואס זאגט נישט ויתן לך במוצאי שבת קודש, ווייס איך נישט פון וואנען ער נעמט פרנסה אגאנצע וואך" [-האדם שאינו אומר ויתן לך במוצאי שבת קודש, אינני יודע מהיכן נוטל הוא פרנסה כל השבוע]...

סגולה לפרנסה

'ויתן לך' ביום שלישי

פעם אחת בא יהודי אל הרה"ק רבי בנימין זאב מבאלטע זיע"א, וקבל לפניו כי הגיע לכאן ליריד ולדאבנו הוא אינו רואה הצלחה בעסקיו. היה זה ביום שלישי בשבוע, והרבי שאל אותו: "האם אמרת במוצאי שבת קודש 'ויתן לך'?", והשיב בשלילה. 'טרוד הייתי ולא אמרתי'.

"כיצד הנך רוצה להצליח ביריד, אם לא אמרת 'ויתן לך'?" - תמה הצדיק והורה לו לקחת מיד סידור בידו ולומר את תפילת 'ויתן לך'... [אמרי פנחס - שער השבת]

מהיכן ירק זה חי?

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א הפליג בגודל שבח אמירת 'ויתן לך' כסגולה לפרנסה.

והתבטא בנועם קודשו: "דער מענטש וואס זאגט נישט ויתן לך במוצאי שבת קודש, ווייס איך נישט פון וואנען ער נעמט פרנסה אגאנצע וואך" [-האדם שאינו אומר ויתן לך במוצאי שבת קודש, אינני יודע מהיכן נוטל הוא פרנסה כל השבוע].

אמרה זו היה מוסר הגה"ק בעל 'דברי יציב' מצאנז זצוק"ל בשם הרה"ק מנאסויד זצוק"ל בשם הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינעווע זיע"א [זמירות לשבת, צאנז תשמ"ו].

ומטו כן גם משמו של עטרת ישראל מרוז'ין זיע"א, והוסיף כי כאשר רואה אדם שיש לו שפע על אף שאינו אומר ויתן לך, מי יודע מהיכן בא לו שפע זה. אוי ואבוי על שפע כזה שאיננו יודעים מאין מקורו [כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבאיאן, שבת פרשת ויצא תשנ"ו, ביתר, 'ליקוט באיאן' 6].

טובים השניים מן האחד

והביא הרה"ק מרימנוב זיע"א בשם הרה"ק רבי דוד וויסליצער

ענה לכסיל כאיוולתו

קבוצת צעירים קלי דעת פגעו במגיד מקלם זצוק"ל שעה שהיה עוסק באמירת 'ויתן לך'.

פנו הם אליו בהתרסה וזלזול: "רבי! מדוע עשר המכות כתובות בהגדה, ולא ב'ויתן לך'...? --", בהצביעם אל המגיד בהטעמת המילה "ויתן לך"...

השיב מיד המגיד בפקחות, בבחינת 'ענה כסיל כאיוולתו'.

"אילו המכות היו כתובות ב'ויתן לך', הרי זה מכוון בלשון יחיד רק "לך", אך כעת שהן כתובות בהגדה, הן מכוונות לכולכם. "לך ולך, לך פי לך, לך אף לך..." - הפטיר והחווה על כל אחד מהם באצבעו. בעודם נאלמים דום.

ומסופר על הגה"ק ה'דברי יחזקאל' משינעווע זיע"א שהיה אומר זאת יחד עם כהן, כדי שתחול עליו ברכת כהן [בשביל שתתעשר' עמ' קיא].

ויתן לך במסתרים

הגה"ק רבי ישראל טויסיג ממאטערסדורף זצ"ל סיפר ששמע מאיש אחד, שהרה"ק משינעווע זיע"א היה נוהג להסתגר בחדרו בכל מוצאי שבת קודש ולומר 'ויתן לך' בכוונה גדולה. פעם אחת נכנס אחד החסידים ונחבא בתוך החדר כדי לחזות בנועם עבודה זו, וכאשר הבחין בו הרבי נזף בו על כך [בית ישראל, מטרסדורף, על קיצוש"ע סימן צו].

בית המערביים ברובע המוסלמי. פה התגורר הרע"י שלזינגר

יקותיאל יהודה גנזל

מדינת הלכה

חזונו הגאוני של הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר זי"ע להקמת מדינה יהודית בארץ הקודש

יפו, עוד לא הייתה קרובה דייה. מהמורות ריצפו אותה וגרמו לרבי עקיבא יוסף להישאר באדמת חוצה לארץ לתקופה נוספת. היה זה הרה"ק ה'ייטב לב' מסיגעט זי"ע ועמו צדיקים וקדושים נוספים אשר רצו למנוע בעד רבי עקיבא יוסף מלעלות לארץ ישראל ונימוקם עמם: אי אפשר להשאיר את יהודי מזרח אירופה ללא השפעתו הכבירה של רבי עקיבא יוסף, שהיה אז אברך בתחילת שנות השלושים לחייו. בכתביו מתאר רבי עקיבא יוסף את השיחה אותה קיים עמו ה'ייטב לב': "הוא דיבר אלי בענווה יתרה כאילו אני הייתי רב והוא התלמיד, להבדיל, ואמר: מה עושה לנו, יאמין לי כי אני אוכל לומר תירוץ על קושיות תוס' ולומר אגדה, אך אפ בא דבר הנוגע לשער בת רבים, אין לנו יד ופה כמוהו... מה עושה לנו". רבי עקיבא יוסף מצדו הרגיש שהוא לא מסוגל עוד להישאר בחוץ-לארץ, האדמה בערה מתחת לרגליו, כשדבר בקשתם של גדולי הדור הגיעו לשמע החותן הגדול, מיהר רבי הלל להזעיק את רבי עקיבא יוסף אליו וביקשו גם הוא שלא ייצא לדרך. רבי עקיבא יוסף הפטיר בדרך ארץ: "לו יהיה כרצונכם, אך את בעל החלום אשלח מעתה אליכם". ימים אחדים עברו ורבי הלל מיהר לרבי עקיבא יוסף בצעקו: "מה זאת עשית לי, איני רואה מנוחה בלילות... סע שלום וה' יהיה בעזרך". רבי עקיבא יוסף מיהר לארוז חפציו ולעלות אל ארץ תשוקתו וחפצו. ארץ חמדה טובה אליה הגיע והוא בן ל"ב שנים בלבד. את דירתו קבע רבי עקיבא יוסף בסמיכות ל'כותל המערבי', מקום לא זזה ממנו שכינה ועוד באותו היום בו הגיע החל בפעולותיו הכבירות להחיות עם רב בעיר הקודש והמקדש.

לגור צמוד ל'כותל'

בערב שבת נחמו של שנת תר"ל הגיע רבי עקיבא יוסף בן השלושים ושתיים אל שעריה של ירושלים עיר הקודש. רבי עקיבא יוסף הגיע אל שכונת המוגרבים מאוכלסת הטורקים שצמודה הייתה אל אבני הכותל והר הבית, וללא פחד ניגש אל הישמעאלים ובירר על שכירת דירה הצמודה אל הכותל המערבי.

כרסמה בקרבו ומנעה מעמו לעשות את הצעד. ההחלטה גמלה בליבו באותה שבת בה שהה בצאנו, בצילו הקדוש של הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, את מעונו היה מרבה לפקוד. במוצאי אותה שבת, חשב רבי עקיבא יוסף להיכנס אל הקודש פנימה ולשטוח את כיסופיו לעלות וליראות אל הר ה'. קומתו הרוחנית התמירה של רבי עקיבא יוסף, הביאה את הרבי הקדוש מצאנו להושיבו לימינו, במקום הראשון שלצד השולחן. בסעודה שלישית, כשזימרו 'ברוך א-ל עליון' והגיעו לפסקה הפותחת 'כל שומר שבת', רכן ה'דברי חיים' לעבר רבי עקיבא יוסף, הניח את ידו האחת על ראשו ובידו האחרת דפק על מצחו בעודו מזמר בהתלהבות ובשאהה מרוממת: "כל שומר שבת כדת מחללו... הן הפשר חיבת קודש גורלו... חיבת קודש גורלו... ליותר מזה רבי עקיבא יוסף כבר לא היה צריך, הוא ראה בכך הוראה ברורה ליישם את 'חיבת עיר הקודש' ההולמת בלבבו מבלי תת מנוחה ולעלות לקרחת דשופריא.

בעל החלומות...

גם לאחר שהעלייה הקרובה לארץ הקודש הפכה לעובדה מוגמרת בליבו של רבי עקיבא יוסף, קינן בו עדיין החשש מפני תגובת חותנו הקדוש רבי הלל מקולומיא זי"ע לכשישמע על צעדי חתנו. לא לימים רבים התהלך רבי עקיבא יוסף עם חששו זה, בליל התקדש חג המצות כשישב רבי הלל ופניו אחוזי להבה, פנה לפתע אל בני משפחתו ושאל: "מי מכס מעוניין לעלות ולהשתקע בארץ האבות?", על אתר קפץ רבי עקיבא יוסף והביע את תשוקתו, אליו גם הצטרפה גם זוגתו הרבנית ע"ה שעמדה לימין צדקו בכל עת ועונה (היא גם מכרה את תכשיטיה, כדי לממן את הדפסת ספרו של רבי עקיבא יוסף 'לב העברי'). הגה"ק רבי הלל זי"ע, שמח על השמועה ואף הבטיח לצייד את רבי עקיבא יוסף בממון ובהמלצות חמות לקראת עלייתו אל הר ציון. מסתבר שהדרך אל האונייה המפליגה אל חופי עכו, חיפה או

אילו החזון הגדול רק היה מתגשם. אילו. או אז לא הייתה מצוקת דיור, לא היו רדיפות דת, לא היו כאלה שידם לא השיגה לקנות את מצרכי החג. או אז לא היו ניצולי השואה הישישים נתונים לחוסר קצבאות, בעצם... אולי לא היו כלל 'ניצולי שואה', כי אירופה כבר הייתה מרוקנת ממרבית תושביה היהודיים הרבה לפני שהצורך הנאצי נולד. אילו רק הייתה קמה כאן מדינה יהודית-חרדית - - - אם התוכנית הייתה רוקמת עור וגידים, הציבור החרדי לא היה מוצא את עצמו נאבק על כל רסיס תקציב קיומי, שכן ב'כנסת' (מועצה - בלשונו של חזונו המדינה החרדית) היו רק נציגים שומרי תורה ומצוות. כל אחד היה בוחר בעסקן החרדי שהוא חושב לראוי. ולא, כל אפשרות לתעמולה ול'קמפיין בחירות' לא הייתה ניתנת. ה'כנסת' שבתוכנית העילאית הייתה פחות מתעסקת ב'דת ומדינה' ויותר ב'מדינת דת', החוקים כולם היו שלובים עם ההלכה היהודית עד לקץ קוצו של יו"ד ושום דבר לא היה זו במדינה הזו מבלי הוראתם של גדולי הדור, שרי התורה והחסידות. אבל לא, לא זכינו. למלך על כל הארץ ויוצר תבל ומלוואה, היו חשבונות אחרים, חשבונות שלא לנו להבנה בהם. אז לפחות נתוודע לחזון המופלא, הגאוני והמקודש. חזונו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף שלזינגר זי"ע בעל 'לב העברי'.

חיבת קודש גורלו

רגע לפני שניכנס לנבכי החזון, הבה נלווה את צעדיו של רבי עקיבא יוסף, הלמדן הצעיר הנודע בצדקותו מהונגריה, בדרך הכיסופים אשר עשה עד שעלה והשתקע בארץ הקודש. אברך צעיר היה רבי עקיבא יוסף כשהחל לפעום בקרבו הרצון הלוהט לחונן את עפר ארץ הקודש. מבין שיטי ספריו של רבי עקיבא יוסף אנו מתוודעים שגם חלומות מבעיתים היו מנת חלקו, בהן הוא קיבל מסרים שמימיים שעליו לעזוב את עפר הגולה ולעלות אל ארץ ישראל, אך החשש מפני השלכות עלייתו זו

שרעפים ליד ה'כותל': רבי עקיבא יוסף מגיע לארץ הקודש - החזון של (לא) מומש: רעיון כביר שנגנז וממומש מאוחר יותר בידי זדים - השרטוט הגאוני: כך נראית המדינה היהודית בחזונו של ה'לב העברי' - חזון אחרית הימים

חזון ומעש. מצבת קדשו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף ז"ע

על אתר, ופעמים שהיה מגרשם בתוקף ועוז ומי יבין דעת קדושים. פועם, באישון ליל, שכב רבי עקיבא יוסף משותק בחלק מגופו וכולו תשוש. לפתע ננער והחל מצווח: "שטיינער... וואס שלאפט איר? מ'ווארפט אידישע קינדער אין וואסער..." (אבנים, מה לכם נרדמים, הלא מטביעים ילדי ישראל במצולות); דמעות נשרו מבין ריסי עיניו וניכר היה כי נפשו מיטלטלת. כעבור ימים אחדים כשהגיעו החדשות על גויים ארורים שהשליכו ילדי ישראל לנהר, הבינו הכל את שאגתו שקרא אל אבני הכותל המערבי הסמוכים: "אבנים מדוע הנכם ישנים ואינכם מעוררים רחמים?!"

החזון הגדול

כעת נגיע אל החזון הגדול. חזון המדינה היהודית. היה זה בשנת תרל"ג, כאשר תושביה המועטים של ירושלים נחשפו לחוברת הדקיקה פרי עטו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף ז"ע. 'מחזירי עטרה ליושנה' קרא המחבר לקונטרס שהציג חזון

לא היה גבול לאושרו הרוחני שנמהל עם צער החורבן משעם הלב, משאחו בידי את מפתחות הדירה השכורה שאחד הכתלים בה - הוא הכותל המערבי בעצמו. הוא בעצמו מגדיר את המיקום המיוחד באחד מספריו: "סמוך להר הבית מקום מקדשנו אצל הכותל המערבי תובב"א, מקום אשר לא היה מדרס רגל יהודי מיום שביהמ"ק היה קיים". מכאן ואילך הפך חדרון זה ל'קודש הקודשים' האישי שלו. אל החדרון הלזה היו מתכנסים שלוש פעמים ביום מניין יהודים לתפילות רוויות דמע. ביתר שעות היממה התבודד ה'לב העברי' עם קונו בחדרו זה שהשכינה הקדושה שורה באחד מקירותיו. מדי חצות ליל, היו יללותיו המחרדות בוקעות את הקירות העבים בעת אמירת 'תיקון חצות' ובערב שבת קודש היה נוטל שופר גדול בידי ותוקע ומריע ותוקע בקול גדול בצמידות לאבני הכותל, פעולה בה ראה בעיניו הטהורות כוח עלום של זירוז הגאולה. השכנים הישמעאלים, כמה ברור, לא יכלו לעכל את אורו הבהיר של רבי עקיבא יוסף שנכנס לדור בתוכם. הם שטמו אותו

"...אלמלי היו אחינו בני ישראל פועלים בשעתו כהצעתו זו של רבי עקיבא יוסף ז"ע, ייתכן מאוד שמאות אלפי יהודי הגולה, אולי אפילו מיליונים ממש, היו שורדים את יוון המצולה ונשארים בחיים ולארצנו הקדושה היו פנים אחרות לגמרי..."

של רבי עקיבא יוסף, ברם את הסעיפים היוקדים, את סעיפי הדת ועשיית רצון האלוקים, השמיטו לדאבון לבב. הייתה זו אהבת ארץ ישראל שיקדה בליבו של רבי עקיבא יוסף כסנה שאיננו מתאכל, שהביאה לכתובת תוכניתו המדינית. הייתה זו גם דאגתו הכואבת, המצולקת והכוויה, לאחינו בני ישראל הנאנקים תחת ידם העריצה של אכזרי אירופה ואפריקה. נפשו התאוותה לראות את העם היהודי יושב בטח בארצו, ממתין למשיח צדקנו בתוככי ירושלים. כך נבנתה בעצם התוכנית המיוחדת שכללה רעיון מושלם קומפלט לייסוד מדינה יהודית תחת השלטון העותומאני. התוכנית אשר חלק קטן מיסודותיה יוצגו בעמודים הבאים שחלקם נראים כלקוחים מהמציאות היום-יומית. בשורות הבאות נציץ מעט אל התוכנית כפי שרבי עקיבא יוסף משרטט אותה.

01. יישוב ארץ-ישראל

ראשית יש לדאוג ליישב את ירושלים עיר הקודש. לגאול את כל אדמותיה ולמצוא בה דיורים עבור כל החפצים להיות מבני קרתא דשופריא. לאחר מכן לפנות ולבנות את היישובים ביתר חלקי הארץ, לגאול את אדמתם ולייסד מושבות חקלאיות בהן יעסקו אלה שאין תורתם אומנותם, הללו יתפרנסו מיגיע כפיהם. סדר גאולת הקרקעות תהיה כך: תחילה אדמת יהודה, לאחר מכן את הגליל ורק בסוף את עבר הירדן. תינתן עדיפות למקומות הסמוכים לקברי צדיקים, אותם יישבו מוקדם יותר.

02. חינוך חובה

כל נער במדינה יהיה מחויב ללמוד לימודי קודש משך 13 שנים. בגילאי 10-5: ילמדו בבתי החינוך חומש, נ"ך ומדרשי חז"ל. גילאי 15-10: ילמדו ששה סדרי משנה עד תום. מגיל 15 והלאה: תחילת לימוד ש"ס ופוסקים.

רק בגיל 18, לאחר 13 שנות לימודים, יורשו כל אלה שאינם מסוגלים להישאר כל חייהם באוהלה של תורה, לפנות ולהיכנס בעולם המלאכה, בחקלאות וכדומה. כל היתר ימשיכו לשבת באוהלי שם.

אף בתי חינוך לבנות ישראל יוקמו, בתי החינוך יכוננו: "בית יעקב" (הדברים נכתבו עשור לפני שהגב' ש. שנירר נולדה ו-46 שנים טרם נפתח הסניף הראשון של 'בית יעקב' בקראקוב).

והכי חשוב: המלמדים והמחנכים לא יעבדו בעבודות נוספות וטרדות הפרנסה לא יהיו בראש מעייניהם. כל העוסקים במלאכת החינוך יחיו על חשבון הקופה הציבורית ויקבלו את שכרם משלם מקופת המדינה. הסיבה לכך הגיונית למדי - כל ראשם ומוחם וכל מרצם יהיו מושקעים אך ורק בתלמידיהם, להדריכם את הדרך

אבנים מדוע אתם ישנים. הכותל המערבי בימי קדם

של הקמת אוטוריטה יהודית-חרדית בארץ הקודש. אם נרצה להבין עד כמה מדינאית-גאונית היא התוכנית המדויקת אותה שרטט רבי עקיבא יוסף לפני 146 שנים, די לנו אם נקרא את הצעותיו לבניית הממשלה היהודית. אין ספק שנופתע לראות שכבר אז, כשהתפתחות העולם עוד לא הצמיחה שיניים, כבר היה מי שראה בעיני רוחו הטהורות את המפה השלמה איך צריכה מדינה להיראות ולהתנהל.

מה שכואב כשמתוודעים לתוכניתו של רבי עקיבא יוסף, היא העובדה שבשונה מכל החזונות האחרים המכלכלים את המוסף הייחודי שבידיכם שנגמרו בתוהו, הרי שחזונו של הצדיק הירושלמי אכן הושלם. מדינה יהודית קמה בארץ ישראל - כשהתוכנית המדינית שלה תואמת כמעט במדויק את תוכניתו

ואת משפחתו בכל לב. לאחר כמה ניסיונות התנכלות מצד ה"בני דודים", התקין רבי עקיבא יוסף סורגים עבותים על חלונות הבית, על כל צרה שלא תבוא.

לגבי המיקום המדויק ממש של הדירה בה התגורר רבי עקיבא יוסף, הדברים כמעט מחוורים. מדובר ככל הנראה בחדר קטן המידות, אליו עולים מתוך עזרת הנשים בכותל המערבי, כיום, או בחדר כפי שהוא היום, או בקומה מוגבהת יותר שהייתה קיימת וכנראה איננה קיימת עוד.

חנתו של רבי עקיבא יוסף, הגה"צ רבי דוד בהר"ן זצוק"ל, מצדיקי עיר הקודש, ישן בחדרו בערוב ימיו. הוא סיפר על פעמים רבות שנשמות תועות הגיעו אל חותנו הגדול והפצירו בו שיתקנם, המראות היו מפילי בעתה, פעמים תיקן את הנשמות המפצירות,

הטובה והישרה וללמד את תורת ה' מתוך ראש פנוי.

03. עיר הבירה

בירת המדינה היהודית תהיה כמובן - ירושלים עיר הקודש. באי יישבו מוסדות ההנהגה ועיני העדה אשר על פיהם יישק דבר.

04. מס הכנסה

כדי להחזיק מדינה קיימת, יש צורך בתשלום מיסים. מיסים שילכלו את המדינה, את לומדי התורה, את ארגוני החסד ואת כל התשתיות הנצרכות. המיסים יחולקו למיסי חובה ולמיסי זכות. מיסי חובה יחולו על פי ההכנסות (חובת דיווח חלה על הכנסות והוצאות), על רכישות, על עיזבונות ועוד. מס הזכות יהיה כתרומה אותה יוכל כל תושב לתרום כאוות נפשו לקיומה של המדינה היהודית.

05. ההנהגה

את המדינה היהודית ינהיג גדול הדור אשר הוא יהיה הסמכות העליונה - עדיף שיהיה משבט יהודה. תהיה גם מועצה אשר תשב בירושלים, מעין קונגרס אשר ידון דרך קבע בבעיות המתעוררות, בחוקי המדינה היהודית ובכל הנדרש. על כל אלף תושבים ייבחרו שלושה נציגים אשר יעלו לשבת במועצה בירושלים. הבחירות תיערכנה בקלפיות, או בלשוננו של הגה"ק רבי עקיבא יוסף ז"ע: "הבחירה תהיה בהצנע לכת, באופן שיורוק כל אחד פתקא בתוך תיבה המיוחדת, שלא ידעו מי הבוחר". איסור מוחלט חל על המנהיג העליון וכן על כל נושאי

קדוש יאמר לו

ממקומו, ניגש אל רבי עקיבא יוסף ונשקו על מצחו. כשנסע רבי עקיבא יוסף להסתופף בצל קדושתו של הרה"ק רבי דוד מטולנא ז"ע קיבלו הצדיק בחמימות ואמר: "רבי עקיבא יוסף, אתם נמצאים אצלנו", בהראותו לרבי עקיבא יוסף את ספרו 'לב העברי' המונח בסמיכות למקומו ומכורך בכריכה מהודרת. ואילו אחיו הרה"ק רבי אברהם מטריסק ז"ע נהג מדי ערב יום הקדוש לשגר שליח מיוחד לרבי עקיבא יוסף עם בקשה להזכיר את שמו ושם אמו, לכשיאמר את התפילה זכה'. מרן הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע שרבי עקיבא יוסף החשיב את עצמו כחסידו, העיד ואמר: "רבי עקיבא יוסף הוא יהודי השמור וחתום בקדושתו!".

11. ביטוח

אי אפשר להקים מדינה בלי ביטוח. חברות ביטוח תבטחנה את הבתים ואת הרכוש מפני אסונות העלולים להגיע חלילה. גם מאסונות טבע כמו ברד מחריב או ארבה מכרסם.

12. התבדלות

היות ומטרת הקמתה של המדינה היהודית היא ליישב את ארץ ישראל על פי התורה, והמטרה המקודשת ביותר שתעמוד נוכח עיני תושביה היא: לעשות את רצון מלכו של עולם. אי לכך, ייבדלו התושבים היהודיים מן התושבים הנמנים על אומות

חיבה יתירה והערצת קודש נהגו צדיקי ומאורי דורו ברבי עקיבא יוסף, הללו שענייהם הטהורות צפו היישר למעמקי הנפש, הכירו בשגב קדושתו של רבי עקיבא יוסף שעה שעמד בפניהם והרעיפו עליו טללי אהבה ושבחה. סיפר ידידו של רבי עקיבא יוסף מרן הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: "בהיות רבי עקיבא יוסף אברך צעיר נכה באספת גדולי ישראל ועסקני הכלל כשהנידון היה עד כמה יש לפעול נגד הרפורמיזם, היו כאלו שהביעו חשש שמא רבני הקהילות יפחדו מהממשל ולא יפעלו נגד הרפורמים, אך רבי עקיבא יוסף מיהר לצעוק חסד: "רב בישראל שאינו עושה את מלאכתו נאמנה מחמת פחד השלטון, אינו ראוי להיות רב, עליו להיות זגג!". הגה"ק מהר"ם א"ש ז"ע שישב בראש הנאספים, התרגש מעוז קדושתו של רבי עקיבא יוסף, הוא התרומם

ומעוגנות חוקית.

יהודי הרוצה לעלות ולהשתכן בארץ אבותיו, יגיש תצהיר בו ימלא נקודות פרופיל אישיות: מה מקצועו, מה מעשהו, אילו כוחות קיימים אצלו בפוטנציה. לפי התצהיר שיגיש ידאגו פקידי משרד העלייה לנווט את דרכו אנה יגור והיכן כדאי לו להשתכן. האם בבית מגורים הניתן לו ללא תמורה כפי שעניי המדינה מקבלים או שמא יש בידו מקצוע או דרך לשכור דירה מרווחת יותר בכוחות עצמו.

צריך גם משרד קליטה פעיל, כזה שיקלוט את העולים, שכן מטבע הדברים רבים מהעולים מתמודדים בתקופת העלייה הראשונה בקשיי קליטה. עבורם יעמדו בתי הכנסת אורחים מרווחים כאשר כל משפחה תקבל דירת שני חדרים בה היא מתגורר עד שתקלט ותתחיל לחיות בכוחות עצמה.

חזון ישן. המוביל הארצי

שער הספר מחירי עטרה ליושנה

על ידי ייצוא נכון של תוצרת הארץ. העמסת תפוזים למשלוח בנמל אשדוד

העולם. היהודים יחיו חיים בפני עצמם, חיי תורה ומצוות החפים מכל התחככות עם רוחות אומות העולם.

09. מדיניות הייצוא

פירות משובחים גדלים בארץ ישראל, ארץ זבת חלב ודבש. פירות הדר, האבטיחים, הכותנה ועוד שורה של יבולים מניבה ארץ הקודש באיכות אשר כמותה לא נמצא במדינות העולם. על ידי ייצוא נכון של תוצרת הארץ - בפרט אם תושלם מסילת הברזל המחברת בין ארץ ישראל לאירופה - תוכל קופת המדינה לגרוף סכומים נאים שרק ייטיבו לכל תושבי הארץ.

10. המוביל הארצי

"וואסער-לייטונג" קורא לזה רבי עקיבא יוסף בתוכניתו המפורסמת. במושגים של היום נדע לזהות את הרעיון כ'מוביל ארצי'. חסל מצוקת בצורת בירושלים. אם עד הנה ירושלים סבלה בחורפים שחונים בהם לא ירדו די מטרות ברכה, מכאן ואילך יהיה צינור גדול שיובייל מים ממקורות שתייה נמוכים יותר אל ירושלים הגבוהה. הצינור גם יאסוף את כל המים שמחוצות העיר ויביאם לשתית התושבים. ואולי יהיו אפילו... ברזים בבתים. כן, פשוט מאוד - כמו שיוכן צינור ארצי כך יהיה אפשרי לפצל את הצינור לצינורות-צינורות שיוביילו מים אל הבניינים.

06. שפת המדינה

השפה הרשמית של מדינת היהודים תהיה כמובן 'לשון הקודש', את השפה ילמדו התושבים ובה ישתמשו בכל פנייה רשמית (אין הכוונה, כמה מובן, לשפת העברית המשבשת את לשון הקודש, היה זה הרבה לפני שהשפה הישראלית הומצאה).

07. חסד ממשלתי

ארגוני חסד לא יהיו יותר קופות השייכות לאנשים פרטיים או למוסדות ציבוריים. המדינה היהודית תקים ארגוני חסד ממשלתיים אשר יפעלו בתום וביושר לסייע ולתמוך בכל דל ונצרך. משפחות של אלמנות ויתומים יקבלו תמיכה חודשית וסיוע ממשלתי; משפחות עניות יקבלו תקציב יאות; וכל הזקוק לסייע בעת חוליו, סיוע פיזי וסיוע כלכלי, יקבל את סיועו מקופת המדינה.

08. משרד השיכון והקליטה

אין ספק שכל יהודי אשר תורת אלוהיו בקרבו, ירצה ביום מן הימים לעלות ולהשתקע במדינה היהודית שעל אדמת ארץ הקודש. משכך צריך לדאוג שהעלייה והקליטה תהיינה מסודרות

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

**”רק פעמיים בשבוע אני זוכה לברך ‘שהכל’
על כוס מים, ולכן אני רוצה אריכות ימים,
שאזכה עוד רבות בשנים לברך לפחות
פעמיים בשבוע”**

”כל אחד בימינו מתמודד עם קשיים וניסיונות מזוויות שונות, ולכן עלינו להכין את עצמנו מראש עם הכלים הנכונים שנדע בשעת מעשה כיצד להתגבר על כל הקשיים האלה”, שח איש החינוך ורב הפעלים, הרה”ג רבי משה ברוורמן שליט”א מראשי ישיבת ‘מאה שערים’ בירושלים עיה”ק, באחת משיחותיו הנפלאות בתקופה האחרונה.

”אין זה סוד כי דורנו הוא דור תענוגות ותפנוקים, אך לא מלמדים מספיק את הבחורים הצעירים בעיקר כיצד להתמודד עם ניסיונות וקשיים, ואז כשמגיעים לידי מעשה, קשה מאד לעמוד בהם ולהתגבר בעוז ובגבורה; אבל גם אם נופלים חלילה בניסיון כזה או אחר, חשוב מאד להדגיש את הקדושה שיש בנפשו של כל אחד מישראל שאינה עוזבת אותו אף פעם גם לאחר החטא, ובפרט שיש להתמקד בעשה טוב ופחות בסור מרע”.

במהלך שיחתו סיפר הגר”מ ברוורמן מעשה נפלא ששמע בשם המגיד הירושלמי הגה”צ רבי בן ציון ידלר זצ”ל, ממנו נלמד כיצד נוכל להשריש בבני הנעורים את החשיבות הגדולה של כל מעשה מצווה ודבר שבקדושה, אפילו שהוא נגדו בעינינו כביכול דבר פשוט ביותר שאין בו ממשות. וכה סיפר:

הגה”ק רבי יהושע לייב דיסקין זי”ע, היתה דודה-זקנה שהתגוררה במושב זקנים של נכרים (באותם ימים עוד לא היה מוסד כזה לבני הציבור החרדי), והלך לבקר אותה בערב ראש השנה כדי לאחל לה ברכת השנים. באותו מושב זקנים היו מתייחסים בחוסר כבוד לזקנים וניקו אותם פעמיים בשבוע, כך שהחדר היה מלא בריח צחנה ובהרבה זוהמה מסביב. כשהגיע מהר”ל דיסקין לחדרה של דודתו, נבהל למראה החדר ולריח הנורא שהסריח בכל פינה, אבל מה מאד התפעל לשמוע מפי דודתו הזקנה שביקשה ממנו שיברך אותה באריכות ימים...

רבי בן ציון ידלר שהתלווה אז למהר”ל דיסקין, סיפר שהנוכחים לא ידעו את נפשם מרוב מבוכה, הרי היא נמצאת בין גויים ובתוך צחנה גדולה שאי אפשר אפילו לומר שם ברכה ולהזכיר שם שמים, ומדוע לבקש עוד לזכות לאריכות ימים?! אולם כשראתה הזקנה את פניו החיוורות של מהר”ל דיסקין לנוכח בקשתה המזוהרת לכאורה, הדהימה אותו עוד יותר עם הסברה המופלאה של בת ישראל כשרה:

”אכן מאד מלוכלך כאן ומנקים אותי רק פעמיים בשבוע, כך שבכל אותם ימים איני יכולה לאכול ולשתות בברכה לצערך, אבל באותם פעמיים בשבוע שמגיעה לכאן המנקה הנכרית, פותחים את החלון ושוטפים את הרצפה, ואז יש כאן כמה שעות שאפשר לברך את השי”ת. רק פעמיים בשבוע אני זוכה לברך ברכת ‘שהכל’ על כוס מים, ולכן אני רוצה אריכות ימים, שאזכה עוד רבות בשנים לברך את השי”ת ‘שהכל נהיה בדברו’ לפחות פעמיים בשבוע...”

פלאי פלאים!
”כמה עצום הוא המסר האדיר הטמון במעשה נפלא זה, ממנו רואים כמה יש להחשיב ולייקר כל דבר קטן”, מוסיף הרה”ג ר’ משה שליט”א במתק דבריו. “הרי אנו בעצמנו מברכים עשרות פעמים ביום ברכת ‘שהכל נהיה בדברו’, אבל לא מספיק מחשיבים את הזכות הזו. אם היינו מביטים על יוקרתה של הברכה הזו לפחות כמו שאותה זקנה הביטה והחשיבה, היינו המאשרים ביותר עלי אדמות והמיליונרים הגדולים ביותר.”

”הבעיה העיקרית היא שלא משרישים זאת מספיק ולא מדברים על הנושאים החשובים האלו כפי שנדרש, ולכן חשוב מאד לדבר על חשיבותה של כל מצוה קטנה כגדולה, להכניס בנפשות הצעירות של דורנו את האושר והשמחה שיש בקיום המצוות ובעשיית רצון הבורא, כי בכך הם מקבלים את החסיונות ואת הכוחות לעמוד בגבורה מול קשיים וניסיונות”.

אמרי פלא על הפרשה

יעקב שלמה שיינברגר

בנו הצעיר של מרן הרה”ק בעל ה’דברי חיים’ מצאנו זצ”ל, שנשא את נכדתו של מרן המהר”י מבעלזא זצ”ל. היה זה כמה שנים לאחר הסתלקות אביו הרה”ק בעל ‘דברי חיים’ מצאנו זצ”ל, וכל אחיו הקדושים באו להשתתף בשמחת החתונה, ובראשם אחיהם הבכור הרה”ק ה’דברי יחזקאל’ משינאווא זצ”ל, שהיה המחונן מצד החתן.

בכל יום משבעת ימי המשתה ערכו סעודת “שבע ברכות” כנהוג. למחרת החתונה, בערב שבת קודש הגישו רק תבשיל בשר עם רוטב, “ראסיל”, כמנהג בעלזא שביום שישי עשב”ק נטלו לידיים לסעודת “ראסיל”. הקפיד הרה”ק משינאווא, מדוע לא נתנו דגים ומרק, כנהוג בכל סעודת מצוה.

התנצל מרן מהר”י ואמר: גם אבי הקדוש (המהר”ש זצ”ל) נהג בסעודת שבע ברכות בערב שבת לאכול רק ראסיל. והוסיף: רבנו בחיי כותב בפירושו לפרשת תולדות על הפסוק (כו, יח) “וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו, ויקרא להם שמות כשמות אשר קרא להן אביו” וזה לשונו: “ועשה כן לכבוד אביו, וממה שהתורה הודיעה זה נראה, שנחשב לו לזכות. ויש בזה התעוררות וקל וחומר, שלא ישנה אדם מדרך אבותיו, שהרי יצחק אפילו שמות הבארות שקרא אותן אביו לא רצה לשנותן, וזה קל וחומר לדרכי אבות ומנהגותיהם ומוסר שלהם, ואולי מפני זה לא נשתנה שמו [של יצחק] כמו [שמות] שאר אבות, וזו מדה כנגד מדה”, עכ”ד.

באהלי צדיקים” (ח”א עמ’ רנ) בפרק רנ

אמירה נעימה

**תשובת מרן המהר”י מבעלזא
להרה”ק משינאווא על שהגישו
”ראסיל”**

וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו, ויקרא להם שמות כשמות אשר קרא להן אביו (כו, יח).

בליל שישי פרשת ויגש שנת תרמ”א, התקיימה בבעלזא שמחת נשואיו של הרה”ק רבי יצחק ישעיה מטשחוב זצ”ל,

בשפע רב...

”פרק אחד” (עמ”ס אבות - עמ’ קיז)

אמרי רוס

**מדוע הוצרך ללכת לשם ועבר ולא
למד מאביו יצחק
ויעקב איש תם וישוב אוהלים (כה, כז). וברש”י
אוהלו של שם ואוהלו של עבר.**

רבינו ה’כתב סופר’ השקיע רבות בחינוך תלמידיו לתפארה, ולא לחינם זכה הכת”ס לתלמידים מובהקים, ותמיד חקר ודרש אחרי הליכות התנהגות תלמידיו, כפי שהזכרתי כמה פעמים מה שכותב תלמידו הגה”ק רבי משה יוסף הופמן זי”ע בהקדמה לספרו “מי באר מים חיים”, שהכת”ס היה משגיח בעצמו על התלמידים בהשגחה גדולה.

ואכן כמה נאה דורש ונאה מקיים היה הכת”ס, כפי שפירש בקודשו הפסוק “ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים”. ופירש”י, יושב אוהלים, אוהלו של שם ואוהלו של עבר. ולכאורה צריך ביאור מדוע הלך יעקב אבינו ללמוד אצל שם ועבר, ולא נשאר ללמוד בבית עם יצחק אביו, הרי אמרו ביומא (כח, ב) יצחק זקן ויושב בישיבה היה.

ופירש פה קדוש, דאכן יעקב היה רוצה מאוד ללמוד עם יצחק, אבל כיון שעשו היה גם הוא בבית, לכן לא רצה יעקב ללמוד שם ולשהות בסמוך למחיצתו, שמא ילמד ממעשיו הרעים. וזהו הכוונה “ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה”, ודווקא משום כך “ויעקב איש תם יושב אוהלים”, שהלך לאוהלים של שם ועבר ולא למד בבית עם יצחק, כי עשו היה איש שדה ופחד שלא ילמד ממנו את דרכיו הקלוקלות. ומוסיף הכת”ס, שעשיו בשאלתו האיך מעשרים את המלח ואת התבן, כוונתו הייתה שיעקב אכל תמיד פת יבשה בלא תענוגים, ועשו רצה לאכול תענוגים להוסיף מלח ותבלינים, כמו”כ יעקב היה ישן על הארץ כאומרם ז”ל (מסכת אבות) ועל הארץ תישן, והוא ביקש לישן על התבן, עכ”ד.

”להורות נתן” - בפרשתנו

אמרי פלא

**יעקב אבינו חפר בור בארץ והטמין
שם את בגדי החמודות
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות
(כז, טו).**

עשו אחיו ראה את הכתונת של נמרוד וחמד אותה בליבו והרגו ולקחה ממנו, ומניין שהיו חמודות בעיניו, שנאמר ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות, וכל הלושב אותם נעשה גם הוא גיבור, שנ’ ויהי עשו איש יודע ציד, וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, אמר אין עשו הרשע כדאי ללבוש את הכתונות הללו, מה עשה חפר בארץ וטמנה, שנאמר (איוב יח, י) טָמֵן בְּאֶרֶץ חֶבְלוֹ.
”פרקי דרבי אליעזר” - פרק כד

סופרא דסופרא

**מכור לי מעט מהזמן הפנוי שיש
לך בשפע רב...**

ויאמר יעקב מכרה כיום וגו’ (כה, לא).

כשהיה כ”ק מרן האמרי חיים’ מוויז’ניץ זי”ע בווייליאמסבורג, הלך יום אחד ברחוב וראה שני גויים, ‘שקצים’ מקומיים, המשחקים זה עם זה. שאל את מלוויו, מה הם עושים, השיבו לו, ‘הם מעבירים את הזמן’ - זיי פארטרייבן דאס צייט. נאנח הרבי ואמר, שמא יעבירו זאת אלי, אצלם הוא מיותר, ואילו לי הדבר חסר כל כך...

במעשה זה יש לבאר את דברי המדרש בפרשת תולדות על הפסוק “ויאמר יעקב מכרה כיום”, זבון לי חד יומא מן דידך. כלומר, כאשר ראה יעקב אבינו את עשו אחיו איש שדה, מעביר את זמנו לבטלה, פנה אליו ואמר לו ‘זבון לי חד יומא מן דידך’, מכור לי מעט מהזמן הפנוי שיש לך

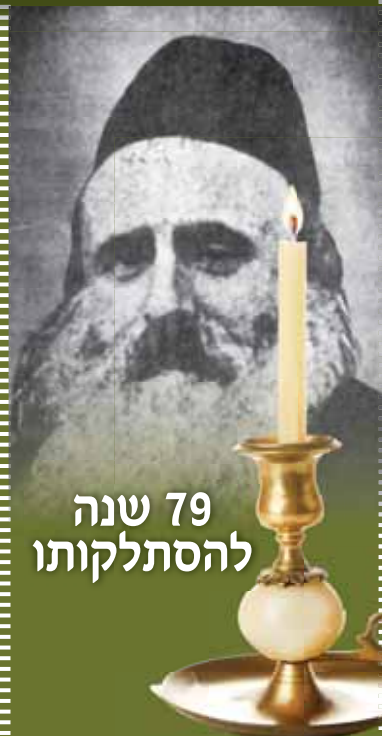
וצדיק באמונתו יחיה

שיחות אמונה והשקפה על מאורעות השואה
שנשמעו מפה קודשו של

הרה"ק רבי דוד מסוכטשוב זי"ע, בעל ה'חסדי דוד'

בהיותו בגטו ווארשא

לרגל יו"ד - ח' כסלו תש"ג - תשפ"ב

79 שנה
להסתלקותו

בווארשה בנוכחות קהל חסידים חשובים. בהתרגשות ובהשתפכות הנפש דרש על הפסוק (דברים יח, יג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך", ועל פירוש רש"י "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחרי העתידות".

לנגן היטב את יצירתו של

הסבא...

בתחילת חורף תש"ב, מספר הגרי"מ אהרנסון ביומנו 'עלי מרורות' שכתב על השואה, נודע לי מעדי ראיה על קיום מחנה השמדה בחלמנו, כן נודע לי על טבח המוני ביערות קוזמיר. ההמונים לא יכלו להאמין לבשרות הזוועה, הרי זה מנוגד לכל היגיון מינימלי. חקרתי את הנושא ונודע לי דברים כהווייתם, מיהרתי לכתוב אל הרבי מסוכטשוב ששהה אז בדירת מסתור בווארשה. מחשש לפתיחת המכתב על ידי השלטונות כתבתי ברמז: "הדודה אסתר מרחוב מגילה בית 7 דירה 4 באה", הרמז היה ברור, במגילת אסתר שם נאמר: "כי נמכרו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד, ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשת".

לא ארכו הימים והגיעתני תשובת הרבי, הרבי דיבר על הצורך להתחזק לנגן היטב את יצירתו של הסבא, יצירה 23 קטע 4. הכוונה לפרק כג פסוק ד' בתהלים, שם נאמר: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי בשבטך ומשענתך המה ינחמוני".

אולם מלבד לעורר ולחזק על האמונה התמה בהנהגתו של הקב"ה, גילה הרבי, לפעמים, את הגיונותיו העמוקים אשר הגה וחשב על שורשם ותכליתם של המאורעות הנוראות שסבבו. וכך מביא הגה"ח הרב אהרנסון ביומנו:

זכיתי לשמוע מפי אדמו"ר מסוכטשוב זצ"ל הי"ד בעל חסדי דוד, הסתכלות פנימית בהירה על השואה. היה זה בתחילת המלחמה, כאשר המצב היה יחסית עוד סביר, היינו שעדיין לא בוצע "הפתרון הסופי" במחנות ההשמדה. אחי הרה"ח אביגדור לייביש הי"ד נתגלגל לגטו לודז' ומשם שלח לי מכתב ובו תיאור צרותיהם וסבלותיהם, נכנסתי לאדמו"ר זצ"ל ומסרתי לו על סבל אחינו בני ישראל ובשורות האיוב. האדמו"ר ישב שקוע בשרעפי קודש, לבסוף נענה ואמר:

תכלית בריאת האדם וביאתו לעולם, היא כדי להשלים נפשו. דבר שאינו יכול לעשות בהיותו בשמי מרום, אלא דווקא ע"י הירידה לעולם הזה ע"י עבודתו הרוחנית והגשמית בקיום רצון ה', הרי הוא משלים תכלית כוונת הבריאה. דא עקא, כי רק יחידי הדורות

הרבי מסוכטשוב

ממשיך בעבודתו הקדושה, שקוע בתלמודו בעיון ובעמקות, כאילו לא אירע עמו מאומה. לתדהמת הנוכחים שח הרבי ואמר:

"זקני, האבני נזר, סיפר לי פעם, כי בהיותו צעיר לימים, סמוך על שולחן חותנו הרבי הקדוש מקוצק, נחלה קשות. היה זה בערב יום כיפור והרופאים אסרו עליו לתלמוד או להתפלל כל אותו הלילה. תארו לעצמכם, שיבר הנכד, ה'חסדי דוד', באזני שומעיו, "סבי בקוצק לא ילמד ולא יתפלל בליל כל נדרי? אולם - סיפר לי - לא נעצבתי, להיפך, אמרתי בליבי: הלא כל מגמתי הוא לעשות את רצון הבורא יתברך, ואם הבורא רוצה שלא אתפלל ולא אלמד - אקיים את רצונו..."

סיים הרבי ה'חסדי דוד': "אף אנו, אם הבורא רוצה שנחיה ככה - נחיה ככה" - - -

ואכן, במשך כל התקופה הקשה והנוראה הבאה, בה לא היה יום שלא הייתה קללתו מרובה מחברו, היה רבנו מדריך את הסובבים אותו על קבלת דינו של הקב"ה באהבה, מבלי להרהר אחר מידותיו חלילה. כך למשל כותב תלמידו נאמנו הגאון החסיד רבי יהושע משה אהרנסון זצ"ל, בעל "שועת משה":

בחג השבועות (- של שנת הת"ש) עוד זכיתי להיות מיושבי שולחנו שערך במעונו המוסתר

פרק מיוחד במסכת חייו הנאדרה בקודש של הרבי הקדוש, בעל ה'חסדי דוד', החוליה השלישית בשושלת הקודש 'סוכטשוב', בנו של ה'שם משמואל', ונכדו של האבני נזר, היא הנהגתו בתקופת השואה הנוראה. פרק זה נכתב ונחרט בדם ובדמע; הרי מספר הוא על התלאות והזוועות שמצאו צדיק ונשגב זה כמו את שאר אחיו בפולין הכבושה על ידי הנאצים הארורים ימ"ש. אלא שדווקא בו אנו מגלים את דמותו הנעלית והרוממה של אותו צדיק במלוא קומתה הרוחנית, בשיא עוזה הודה והדרה.

יושב היה הרבי מסוכטשוב בעמק הבכא, בגטו הווארשאי שאווירו היה דחוס תוגה ועצב, פחד וייאוש. במבט מפוכח, ואף בעיניים צופיות של רוח-הקודש, הביט אל עבר הסוף המר המצפה לדרי הגטו, ועם זאת, ברוחו הגדולה והנשגבה הפיח רוח חיים בקרב היהודים האומללים, רוממם ונשאם לחיי עולם, לאמונה תמה בהקב"ה ובהנהגתו, אף אם מוסתרת היא ונעלמת מכל רעיון.

מה מרגש הוא אפוא לקרוא את שיחותיו ואמרותיו הקדושות, שהשתמרו מן התקופה ההיא, בהם לימד והדריך את סובביו איך יש להתייחס למצב הנורא שהתרגש ובה על בני ישראל, ומה ה' דורש מן היהודי המאמין לעת כזו. הדברים, שהיו נכונים לשעתם, לקח רב יש בהם לכל הדורות, שהרי גופי אמונת היהדות נשנו ונתבארו בהם.

תמים תהיה עם ה' אלוקיך

חשכות איומה ירדה על רחובות לודז', פחד מוות נפל על המוני תושביה היהודים. הנאצים ימ"ש חדרו אל העיר הגדולה לאלוקים, בה שכנה הקהילה היהודית השנייה בגודלה באירופה. השתוללו הרשעים כחיות טרף, הרסו ולא חמלו, התנפלו על כל יהודי שנקרה בפניהם, והתעללו בו עד מוות, ולמצער, חטפוהו ושילחוהו לעבודת פרך. מפה לאוזן נמסרו בשורות איוב על מעשי אכזריות שאין דוגמתם: פה נשחטו יהודים, שם קברו חיים, בתי כנסיות חוללו, ספרי תורה נקרעו, בחוץ שילחה חרב ובחדרים אימה. והנה עוברת כברק הידיעה שהנאצים ערכו 'ביקור' בביתו של הרבי מסוכטשוב הנערץ - שאז עדיין ישב בלודז'. הם היכוהו ופצעוהו ושיברו את כל גופו הסהור, ואף שלחו ידם בוקנו וגזוהו. אהה!

עד מהרה חשו רבים לבדוק את שלומו של הרבי, ואולם מה הופתעו לראות את הרבי בעצמו, כשהוא

מכאן, לימד רבנו, שהייסורים הנוראים, אחת תכליתן - לקרב ישראל לאביהם שבשמים. הגוף שלא שמע את קריאת הנשמה - לאחר הייסורים יזדכך וישמע, האפילה בה הלך הגוף אחר נטיותיו ותאוותיו תיעלם ותימוג בהאיר בו אור הנשמה. וזהי תכלית המאורעות הקשים העוברים עלינו!

ניתנה רשות למשחית

עוד היבט על השואה ואימיה שמע הגרי"מ אהרנסון מפה קודשו של רבנו:

היה זה בתחילת המלחמה, בתקופה שלא עלה על הדעת שיכולים בני אנוש לרדת לדרגת חיות טרף ממש. סביב השלחן ישבו גדולי הדור, רבנים וראשי ישיבות, חסידי סוכטשוב ובראשם הרבי ה'חסידי דוד'.

פתח הרבי מסוכטשוב ואמר:

יחיד שנגזרה עליו גזירת כרת או מיתה בידי שמים, הרי הוא נכרת או מומת בידי שמים. אך רבים שנגזרה עליהם מיתה רח"ל, אזי "ניתנה רשות למשחית ושוב אינו מבדיל" (ב"ק ס.). הבדל עקרוני הוא בין עונש היחיד לעונש הרבים: עונש היחיד, לו עצמו הוא. עונש הרבים, יתפסו בו כל בני הדור.

בראותו כי הישובים סביב השלחן נחרדים ותמהים - הוסיף:

"אדרבא, הייתי רוצה לשמוע פירכה לדברי".

נענה תלמידו נאמנו, הגאון בעל ה'ארץ צבי' מקוז'יגלוב ואמר: "שמא לא למדנו: 'כל חייבי כריתות שלקו, נפטרו מידי כריתתן' (מכות כג.), וכי לא די לקו ישראל?"

נענה הרבי ואמר: "נצחתי בני!"

עד שיבוא המשיח...

סופר השואה, ר' יהושע אייבשיץ ז"ל, מתאר ביקור של הרה"ח ר' משה אנגלמן, אישיות ידועה בווארשא ומזקני חסידי סוכטשוב, אצל רבו, ה'חסידי דוד', בימי צר ומצוק, בשהותם יחד בגטו ווארשא:

מיד עם כניסתנו לחדר סטה ר' משה מכללי הנימוס, במקום להתחיל את שיחתו עם רבו הנערץ, בדברים כלליים, מתובלים בדברי תורה, הוא ניגש מיד לדבר "תכלית", ישר לעניין שהטריד אותו, ובגינו הוא בא לשוחח עם הרבי: "חבלי משיח".

אין ספק, אמר ר' משה, שהצרות והעינויים שאנו עוברים, הם חבלי משיח. אז למה הוא, המשיח, לא בא? למה הוא מתמהמה ולא בא, מיד מיד ("שוין שוין", כלשונו). כמו קרוב משפתה אינטימי של הרבי, התחיל ר' משה לצטט ולשטוח לפני הרבי מתוך המקורות, בבלי וירושלמי, מדרשים וזוהר. ניסה לשכנע את הרבי בצדקת אבחנתו על ביאת המשיח הקרובה וכי אכן כבר הגיע "הקץ", ובכל רגע עשוי המשיח להתגלות. ובכן, נורא חבל, מדוע שבינתיים יסבלו יהודים ממצוקות וייסורים כה נוראים מהרוצח האכזרי הזה, יימח שמו וזכרו?

מהבעת פניו של הרבי התרשמתי, שכל השיחה אינה לרוחו. אך לא רצה לפגוע בר' משה הישיש, ומשום כך המשיך להקשיב לשטף דבריו, תוך שהוא פוסע בחדרו הלוח וחוזר. כשסיים ר' משה את דבריו, וחיכה לתגובה חיובית מפי רבו, אחז הרבי בוקנו הלבן ואמר: "ר' משה, עד שיבוא המשיח חייבים אנו בינתיים ללמוד דף גמרא... לא חלק ולא הפריך הרבי את מסקנותיו "המוצקות" של ר' משה. אך גם לא הזדהה אתו.

אכן, דבריו של הרבי על החיוב 'ללמוד דף גמרא', לא היו רק בגדר של התחמקות מלעסוק בחישובי קיצין. היה זה עומד בראש מעייניו, לבל ייבטל וייפסק לימוד התורה מחמת צוק העיתים. הוא זי"ע שעורר את חסידיו הגדולים, הגאון מקוז'יגלוב, והגאון רבי אברהם וינברג בעל ה'ראשית בכורים', לייסד ישיבות בתוככי גטו ווארשא ולהרביץ בהם תורה בשופי תוך כדי התעלמות גמורה מן המצב.

מקורות: אלה אזכרה, עלי מרורות, כערער בערבה, ימות עולם, מלכות בית דוד

בנאות דשא עם בנו רבי בצלאל שלמה הל"ד

זכו להשלים נפשם ותיקנו את אשר היו צריכים לתקן, אך רוב הנפשות אינם משלימים שליחותם כראוי ויש אשר לדאבון לב עוד יורדים מטה ומקלקלים במקום לתקן. אמנם הבורא יתברך הוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות וסדר הבריאה מראשית התהוותה עד עדי עד חייב להיות על מתכונתו ושלמותו. ואזי משלים השי"ת כוונת הבריאה בסדר אחר, שלא לפי עבודת האדם והשלמתו, אלא בבחינת "יש קונה עולמו בשעה אחת".

בדברי קודשו אלה הבנתי כי סוד השואה ונוראותיה אשר אין הפה יכול לספרם כלל: עניינה הוא זירוז השלמת העולם ותיקונו. והרי מעין זה מצינו בגלות מצרים שהייתה הגזירה ארבע מאות שנה וקושי השעבוד זירזו הקץ והגאולה, כן השואה האימה זירזה את הקץ והתיקון בבחינת יש קונה עולמו בשעה אחת.

זכרני כי באותה שעה העזתי לומר לפני האדמו"ר: הרי שנינו "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העולם הבא?", וענה לי: "בוודאי רוצים אנו ומתפללים שנוכה לתקן ולהשלים נפשותינו והעולם כולו בדרך החיים ובדרך הטוב. אבל כאשר חלילה לא זכינו, מזכים אותנו משמים בחיים נצחיים בדרך שונה שאינה מובנת לנו".

עמדתי נרעד ונפחד לשמע דברי האדמו"ר זצ"ל. בחדר קודשו שררה דממה מוחלטת, רק פרכוסי לבי נשמעו והאדמו"ר הוסיף

ברוח קודשו של הרבי

בפיטו "יום זה מכובד" אכול משמנים שתה ממתקים: השנה היא רק שנת ת"ש, אבל אני רואה כי המלחמה תימשך עד לשנת שת"ה - תש"ה, ובשנת תש"ה יהיה כבר ממתקים, יהיה כבר טוב..."

רמזים נוספים מעין זה השמיע הרבי. כגון על הפסוק (תהלים ח, ז-ח) "כל שת"ה תחת רגלי צונה ואלפים כולם": עד שנת תש"ה יהיו תחת רגלי של הרוצח, ולאחר מכן לא. ועל עוונות בני ישראל אשר גרמו לכך התבטא ואמר: "שת"ה עוונותינו לנגדך עלומנו למאור פניך" (שם ז, ח) - עוונותינו לנגד ה', יגרמו למלחמה עד שנת שת"ה!

סיפר כ"ק אדמו"ר מאמשנינו ארה"ב זצוק"ל: כאשר הספיד הרבי מסוכטשוב את הרה"ק רבי מנחם מענדל מסטריקוב זי"ע, שנפטר בשנת תרצ"א, ארבע שנים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, פנה אל הנפטר ואמר: "עם קומט דאך זייער שווערע צייטען, די וועלט וואלט אייך געדארפט האבען" - הרי מגיעים זמנים קשים, העולם היה צריך לכס. בשעתו לא הבינו השומעים על מה הדברים סובבים, וכשפרצה המלחמה נתוודע להם למפרע מה רמזו מילותיו של הרבי.

פעם באחד משלחנותיו שערך כבר בתקופת המלחמה, בתוך הגטו, שח הרבי: "בזמירות ליום השבת אנו אומרים

גטו ווארשא

באחת מנסיעותיו עם נכדיו ומשמטיו

ב'קול קורא' - שנכתב במכונת כתיבה ('סטנסיל'), והופץ בין יהודי הגטו. הקול-קורא כלל דברי עידוד, חיזוק והתעוררות בענייני השעה, וקוטב דבריו נסב על דברי הזוהר הקדושים (שלח קסח): "אעא דלא סליק נהוריה יבטשון ביה ואנהיר, גופא דלא סלקא ביה נהורא דנשמטא יבטשון ביה ואנהיר" - פירוש, עץ שאין האור, האש, נתפסת בו, יכו בו ואז יאיר, גוף שאין נתפסת בו אור הנשמה, יכו בו ואז יאיר. "בגין דאית גופא דנהירו דנשמטא לא נהיר ביה, עד דיבטשון ביה, כדין נהיר נהירו דנשמטא ואתאחדת בגופא, גופא אתאחד בה" - משום שיש גוף שאור הנשמה אין מאיר בו עד שמכים אותו, אז מאיר אור הנשמה ומתאחדת בגוף, והגוף מתאחד בה.

מילים: "מן הפרשה הראשונה שבתורה למדנו זאת, הבל הצדיק וקין הרשע, והנה הבן הצדיק, דמו נשפך כמים, בעוד קין הרוצח חי ומתהלך בעולם (- היינו, שלומדים מכאן שהצדיק הוא הנרדף והרשע הוא הרודף)". האדמו"ר זצ"ל הוסיף בדברים, אך איני יכול להעלותם על הכתב.

ביציאתי מחדר קודשו - ידעתי, כי עלי להתכונן לגרוע מכול.

'יבטשון ביה - ואנהיר'...

לפני ראש השנה תש"א, שנה אחר פרוץ המלחמה, יצא רבנו

מכירה כיום את בכורתך

הבכורה שמכר עשו ליעקב אבינו

מה משמעותה של הבכורה בעניין זה, מה מכר עשו ליעקב, ומה קנה יעקב.

שעשו נשבע, הרי שעשו לא יערער והוא לא יקריב קרבנות, כפי שאכן צריך להיות מעיקר הדין.

יעקב קיבל את הבכורה

המהר"ל בחיבורו גור אריה מקשה על דברי הרא"ם. לפי דברי הרא"ם בפירושו את דברי רש"י כל עניין המכירה היה רק כדי שעשו לא יקריב קרבנות, ולא יותר מכך. אולם רש"י עצמו בסוף הפרשה בפרשת הברכות (כו, לו) כתב "למה חרד יצחק אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושנית סדר היחס, התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביי מה עשה לך, אמר לו את בכורתך לקח, אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור ברכתך, גם ברוך יהיה.

בספר דניאל פרק ז, וכן יש רמז בתיבת 'עמר' בראשי תיבות – רבינו עובדיה מברטנורא (ומצאתי גם: עמר נקא - ראשי תיבות: רבינו עובדיה מברטנורא נקי קדוש אמת) [אמנם יש מפקקים ביחוס הפירוש לר"ע מברטנורא, ואולי הוא מבין אחיו שאף שמו היה עובדיה]. בספר עמר נקא הוא מבאר בקצרה שרש"י פירש שקניין הבכורה היה לגבי עבודה ולא פירש שזה לגבי ירושה שהבכור נוטל פי שניים, כי הירושה עדיין לא היתה בעולם, שכן יצחק עדיין חי (ולהלן נרחיב בדבר).

רבי אליהו מזרחי, גדול מפרשי רש"י, מוסיף הסבר קצר לדברי רש"י "לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב, אין רשע זה כדאי. דאם לא כן איך הותר לו ליעקב לעשות כן". ושואל על רש"י: אבל יש לתמוה, מה הועילה לו מכירה זו, וכי ישראל שקנה כהונתו של כהן יכול לשמש ככהונה. היינו כיצד הועילה המכירה,

בדברי רבותינו הראשונים מפרשי המקרא מצינו כמה הסברים אודות הבכורה שמכר עשו ליעקב אבינו, מה משמעותה של הבכורה בעניין זה, מה מכר עשו ליעקב, ומה קנה יעקב.

במאמר שלפנינו נעסוק באריכות בעניין, נביא את הפירושים שנאמרו על עניין הבכורה, ואת ביאור כל הפסוקים לפי אלו הפירושים. נוכיח שרבותינו הראשונים סברו שמכירה זו היתה על פי דיני המכירה שבחלק חושן משפט, ונברר האם וכיצד הבכורה יכולה לעבור מאדם לאדם. נעסוק גם בפרטי דינים האם ניתן למכור 'בכורה', ונביא כמה דקדוקים נפלאים בלשון הפסוקים שע"י מתבאר הדבר.

נפתח בדברי רש"י על הפסוק (כה, לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, מפרש רש"י: בכורתך - לפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה. היינו שבעת ההיא עבודת הקרבנות היתה בבכורות (ורק לאחר הקמת המשכן היא עברה לכהנים), ויעקב אבינו סבר שלא ראוי שעשו הרשע יקריב קרבנות (וכידוע מחז"ל שבאותו יום הוא יצא לתרבות רעה, ועבר ג' עבירות חמורות). גם את הפסוק הבא 'ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה' מפרש רש"י על דרך זה: אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, א"ל כמה אזרות ועונשין ומיתות תלוין בה כאותה של שנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש, אמר אני 'הולך למות' על ידה אם כן מה חפץ לי בה. מקור דברי רש"י בדברי המדרש רבה (בראשית, פרשה סג): מה ראה אבינו יעקב שנתן נפשו על הבכורה, דתנינו עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורים משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים. אמר יהי' רשע זה עומד ומקריב, לפיכך נתן נפשו על הבכורה. והחזקוני הוסיף: מכרה כיום - פרש"י וכו' כדאמר (ברכות דף לב) כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, וכל שכן שלא יעבוד עבודה, ובאותו זמן העבודה היתה בבכורות.

ספר עמר נקא

ספר עמר נקא הוא פירוש על פירוש רש"י על התורה שחיבר רבינו עובדיה מברטנורא. הפירוש נדפס לראשונה בשנת תק"ע, והמדפיסים בחרו בשם זה, שפירושו צמר נקי, ע"פ הפסוק

"...נוכיח שרבותינו הראשונים סברו שמכירה זו היתה על פי דיני המכירה שבחלק חושן משפט, ונברר האם וכיצד הבכורה יכולה לעבור מאדם לאדם..."

היינו שיצחק בירך את יעקב שהוא הבכור, הרי שעשו אכן מכר את הבכורה ליעקב, שמאז הוא נהיה הבכור. והוא מתרץ, שהתורה זיכתה את העבודה לכהנים, ומאז ישראלים נחשב כזרים ואסורים בעבודה. אולם לפני מתן תורה שהעבודה היתה בבכורות (ובחיים דף קיב) זה היה מפני שהם ראויים לכבוד, ולא מצאנו שזכו בכך מן התורה "אלא שכך הוא מן הסברא והמשפט שיהיה הבכור הגדול והחשוב עובד". ואם כן הבכור יכול למחול על כבודו כפי שחכם שמחל על כבודו כבודו מחול (קידושין דף לב), ולכן הבכור יכול למכור את כבודו לאחר שיעבוד במקומו. והוא מעלה שאלה נוספת: אך קשה דלא שייך מכירה בדבר שאין בו ממש ולא יפול עליו קנין, ומתרץ: צריך לומר שהיה מקנה עשו גופו ליעקב לענין הבכורה ולכל זכות הבכורה, והווי קנינו קנין.

הט"ז בחיבורו דברי דוד על פירוש רש"י על התורה, מביא את דברי רש"י, לפי שהעבודה בבכורות. ומקשה: וכי שייך לקנות במעות את העבודה דלאו ממונ מוכר לו. והוא מבאר כעין

וכי כהן יכול למכור את כהונה לישראל, ובמקומו הישראלי יוכל לשמש בכהונה!?! הרא"ם דן גם בעניין מכירת ירושה שלא היתה בעולם ומפלפל בדבר, ועל התמיהה שהביא כיצד הועילה המכירה הוא מבאר: ושואל יש לומר, דמכירה זו לא היתה אלא לבטל עשו מהעבודה, שהיה סבור לשמש בעבודת הקרבנות כמנהג הבכור, ועם המכירה הזאת שנשבע שלא יערער בה, נתבטל מהעבודה ונתקיים הדין במקומו, שלא היה ראוי לרשע כמוהו להקריב לגבוה. היינו כפי הנראה שם מאריכות דבריו, כל עניין המכירה היה רק כדי שעשו לא ישמש בעבודת הקרבנות. אכן, גם מעיקר הדין אין לו להקריב קרבנות משום רשותו. ועל ידי המכירה והשבעה

ההוכחה - שרבותינו הראשונים סברו שמכירה זו היתה על פי דיני המכירה שבחלק חושן משפט, המכירה - האם וכיצד הבכורה יכולה לעבור מאדם לאדם. והאם ניתן למכור 'בכורה'?

מתן תורה הבכור לא היה יורש פי שניים).

עשו, לא דמעה עינו למות אברהם ולא נשבר לבו לאבל יצחק

בדרשות הר"ן (הדרוש השני) כותב על כך שבאותו יום מת אברהם, ויעקב הכין עדשים להברת את האבל. ועשו בא ולא התייחס כלל לאבלות "לא דמעה עינו למותו ולא נשבר לבו לאבל יצחק", אלא אמר כדרך הזוללים הלעיטיני וכו'. וכאשר יעקב ראה זה הוא חשש מאד שכבודו של יצחק ירשם על עשו שהוא הבכור, שכן כך הדרך "מצד היות האב מתחקה ונרשם יותר עליו כי הוא ראשית אונו, ולזה יחוייב הצעיר לכבד האב הגדול". ולכן בקש יעקב שעשו לא יקרא בכור, כדי שלא יהיה בזה בזיון ליצחק.

כמה וכמה מרבתינו הראשונים ומפרשי המקרא כתבו שהבכורה הוא לעניין ירושה שהבכור נוטל פי שניים. כך כתב האבן עזרא בפירושו אחד: והבכורה שיקח פי שנים בממון אביו. וכן הרמב"ן מזכיר בביאור דברי האונקלוס, וכך הרשב"ם, דעת זקנים מבעלי התוספות, ועוד.

ולפי זה מוסבר הפסוק, הנה אנכי למות וגו'. האבן עזרא: וטעם הנה אנכי הולך למות, שבכל יום ויום הוא מסתכן בעצמו כאשר יצא לצוד שמא יהרגוהו החיות. ויתכן שימות קודם אביו. וכעין זה ברשב"ם, הנה אנכי הולך למות: בכל יום אני הולך לצוד חיות ביערים המצויים שם דובים ואריות וחיות רעות ואני מסוכן למות למה זה לי להמתין חלק בכורה לאחר מיתת אבינו.

פירוש זה של עניין הבכורה מעלה שאלה גדולה. הנה בעוד הקרבת הקרבנות נהג בשעת המכירה, וכן עניין הכבוד לבכור נהג כבר בשעת המכירה, שהיה נהוג לכבד את הבכור (אמנם היתה שאלה על מהות המכירה, והאם יש בה ממש, וכו') אך לעומת זה, ירושת הבכור פי שניים נהוגת כמובן רק לאחר מיתת האב, ובשעת המכירה ליעקב הרי יצחק היה חי, ועשו לא זכה עדיין בירושה. ואם כן הרי יש כאן מכירה של דבר שלא בא לעולם.

בגמרא יש סוגיות ערוכות בענין זה של מכירת דבר שלא בא לעולם (יבמות צג. קידושין סב: בבא בתרא קמז:): ויש מחלוקת גדולה בעניין, אך ההלכה הברורה היא 'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם'. וירושה לפני שמת המוריש היא דבר שלא בא לעולם, כדברי הגמרא במסכת בבא מציעא (דף טו): מה שאירש מאבא מכור לך, מה שתעלה מצודתי מכור לך, לא אמר כלום.

וכך נפסק ברמב"ם (הלכות מכירה פרק כה, הלכה ה): דבר שאין ברשותו של מקנה אינו נקנה. והרי הוא כדבר שלא בא לעולם. כיצד מה שאירש מאבא מכור לך... לא קנה כלום. ובשלחן ערוך (חושן משפט סימן ריא, ע"ף א): דבר שאינו ברשותו של מקנה אינו נקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם כיצד מה שאירש מאבא... לא אמר כלום. אם כן, כיצד אפוא הועילה מכירת עשו ליעקב, וכיצד יעקב קנה את הבכורה, הרי הירושה היא דבר שלא בא לעולם, שכן האב יצחק עדיין היה חי?

בעניין זה עסקו ראשונים ואחרונים שאף דנו בעניין זה בפרטי הדינים שבחלק חושן משפט, ואף נאמרו בזה תשובות למדניות עמוקות.

לא הרא"ש ולא בנו רבי יעקב חתומים כל הדבר

נפתח בדברי הריב"ש בתשובה (סימן שכח): "עוד כתבת שראית כתוב בשם הרב רבינו יעקב בן הרא"ש ז"ל שכתב בשם אביו הרא"ש ז"ל דהמקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע על ככה שקנה הקונה ואפילו מת המקנה המקח קיים וראיתו ממכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב וכתבי השבעה לי, ואמרת שאודיעך דעתו".

היינו שהשואל כתב לריב"ש שהוא ראה כתוב בשם הרא"ש שאמנם אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אולם אם המוכר נשבע הקניין חל, והוא שואל את הריב"ש על דעתו בעניין. והריב"ש השיב: "תשובה, לאו הרא"ש ז"ל ולא הרב רבינו יעקב חתימי עלה. ואיני רואה לתלות בגברי רבירבי כותיהו סברא זו שאין לה על מה שתסמוך. גם הראיה שהביאו בשמם אין לה עיקר לפי שהיה קודם הדיבור, ומאן לימא לן שלא היה אדם מקנה אז דבר שלא בא לעולם, והשבעה היתה לרוחא דמלתא שלא יערער עשו בדבר, כי הכירו יעקב כוד יהיר ואיש זרוע לפיכך השביעו". היינו שהריב"ש לא מקבל שהדבר הוא בשם רבינו יעקב בעל

דברי הרא"ש, שלפני שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא היה איש צדיק וראוי לכך, אמנם מן הסתם חלקו כבוד לבכורות. ויעקב אבינו רצה לסלק את עשו מן העבודה, ולפיכך השביעו. והט"ז מוסיף שכך משמע מהמדרש רבה בפרשת במדבר שכתב "משמת שם נמסרה עבודה לאברהם". [ונעתיק את דברי המדרש (במדבר רבה, פרשה ד): בתחלה היו הבכורות משמשין עד שלא עמד שבט לוי, כמה ששנו רבותינו עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים... מת שם ומסרה לאברהם, וכי אברהם היה בכור אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה והקריב שנאמר (בראשית כב, יג) ויעלה לעולה תחת בנו, מת אברהם ומסרה ליצחק עמד יצחק ומסרה ליעקב, וכי יעקב בכור היה אלא שאת מוצא שנטלה יעקב מן עשו בערמה אמר לו מכה כיום את בכורתך לין]

החיוב לכבד את הבכור

פירוש נוסף מובא ברבותינו הראשונים שמכירת הבכורה היתה לעניין הכבוד שיש לבכור.

האבן עזרא (בפירוש אחד): ויש אומרים שיש לבכור לעולם מעלה על הצעיר לקום מפניו ולשרתו כבן לאב. ורבינו בחיי מרחיב: אין מעלת הבכורה שבאותו זמן להיות לו פי שנים בנכסי אביו כמו שנצטוו בתורה אחר כן, אלא מעלת שררה וכבוד אחרי האב שהיה הוא במקום האב לנהוג שררה על יתר אחיו והם יכבדוהו כאביהם, וגם בנכסים היה לו יתרון ומעלה עליהם. והוא מבאר בזה את לשון הפסוקים: וזה דבר עשו 'למה זה לי בכורה' ואומנתי שהוא הצידי קרוב שאמות בו בחיי אבי בלכתי

מכירת הבכורה מעשיו. קבר יעקב אבינו

לצוד החיות בשדות ובמדברות, ואם כן מה התועלת המגיע לי מן הבכורה, וזהו שאמר 'יאכל וישת ויקם וילך', להורות כי אחר שאכל ושתה חזר לאומנותו והלך אל השדה לצידו.

והחזקוני (בפירוש אחד) כתב: אמר יעקב חייב אדם בכבוד אחיו הגדול ממנו, ורשע זה אינו ראוי לכבוד. וכעין זה גם בתוך דברי הרד"ק: והבכורה להדרו ולכבדו ולקום מפניו לפי שהיה בכור, והוא לא היה ראוי לכך, והיה קשה בעיניו לכבד אדם כמוהו, אלא שלא יכול להמנע מזה מפני מנהג העולם.

בעל הבית הלוי מבריסק. כותב שאין הכוונה במכירה לגבי ירושה כי מי יודע אם לפני מתן תורה היה נהוג שהבכור נוטל פי שניים, ומבאר: "ענין הבכור לפי הנראה היה אז רק לענין מעלה ולקום על שם אביו. והנה הכתוב אמר (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע ודרשו (סנהדרין דף נט) ביצחק ולא כל יצחק, וזהו האוחז מעשיו יהיה מיוחס להקרא בנו. ואחרי כי עשו יצא לתרבות רעה באותו יום וא"כ אין שום נ"מ לעשו בבכורה כי אין יקרא בכור אחרי שאינו נקרא גם בן. וכל בכורתו של עשו אינו רק להחסי ליעקב שהוא לא היה בכור אבל לעשו אינו מעלה כלל, וזהו שביקש יעקב ממנו שימכור אותה לו דהרי הוא זה נהנה וזה לא חסר, וזהו ג"כ שהשיב לו עשו ולמה זה לי בכורה, אמר דלו אין שום נפקא מינא בבכורה כלל אחרי שאין ברצונו להיות בנו כלל".

כאן המקום להביא מדברי המקובל רבי מרדכי הכהן מצפת בספרו שפתי כהן (דברים כא, טו): מצאתי כתוב למה הבכור נוטל פי שנים לפי שהעבודה היתה בבכורות ולא היה להם חלק כדי שיהיו זרוזים בעבודה, וכשחטאו בעגל ניטלה מהם העבודה וניתנה ללוים ונתן להם חלקם וחלק הלויים (הרי שלפי זה אכן לפני

הטורים בשם אביו הרא"ש, והוא סובר שגם כשהמוכר נשבע קיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואת קניין הבכורה ביעקב ועשו מבאר הריב"ש, שמכיון וזה היה לפני מתן תורה הרי לא היה אז את הדין של אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולכן הקניין חל. אמנם מה שיעקב השביע את עשו, היה זה רק לרווחא דמילתא, כי יעקב הכיר ברשעת אחיו, שהוא יערער על המכירה, ולכן השביע אותו (וכידוע שבועה מרתיעה גם אנשים רחוקים).

הרי לנו בדבריו חידוש גדול שקודם מתן תורה כולי עלמא מודים שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אמנם כך מובא גם ביד רמ"ה (בבא בתרא קכו) שהיה תמוך בכתב יד ונדפס רק בשנת תס"ב, שכתב בתוך דבריו: קודם מתן תורה שאני, ונתנה תורה ונתדשה הלכה, דאי לא תימא הכי יעקב גופיה במאי קניה לבכורה דעשו דבר שלא בא לעולם הוא. ובספר 'מדרש הגדול' של יהודי תימן (שאף שהוא נקרא בשם מדרש, הוא לא התחבר ע"י תנאים, אלא בתקופת הראשונים) כתוב: ויאמר יעקב השבעה לי כיום "אמר לו הוי יודע שלאחר מתן תורה אין שם מכירה לבכורה ולא תועיל בה שבועה, אלא בזמן הזה, לכך נאמר כיום".

מדוע השביע יעקב את עשו?

והנה, אף שהריב"ש דחה את הראיה ממכירת הבכורה, הוא מסכים שאם המוכר נשבע למכור דבר שלא בא לעולם, הרי הוא חייב לקיים שבועתו, אלא הוא סובר שלא נעשה בזה קנין ולא ניתן לקונה זכות קניינית. וכפי שכתב הרא"ש בפירושו: אף על גב דאמרין בפרק קמא דמציעא האומר מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום, הכא כיון דעל ידי שבועה היתה, כדכתיב "השבועה לי כיום" חייב לקיים דבריו. והוא מביא את לשון הרמב"ם (הלכות מכירה פרק כב, הלכה טו): "דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו, שאילו אמר אחד כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה, אף על פי שאינו מתקדש לפי שלא בא לעולם, מכל מקום הרי זה חייב לקיים דברו, שנאמר 'ככל היוצא מפיו יעשה'". ולכן: הוא הדין נמי אם אחד אומר לחבירו, מה שאירש מאבא מכור לך, אם נשבע עליו הרי זה חייב לקיים דברו מטעם "כל היוצא מפיו יעשה".

ובשו"ת המב"ט (חלק ב, סימן ד) פסק כן להלכה: דעת הפוסקים ובפרט דעת הרשב"א והריב"ש דאפילו למ"א אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע, אעפ"י שאין קניינו קנין חייב המוכר לקיים שבועתו, ונפקא מינה שאם מת אינם חייבים היורשים כיון שאין הקנין קנין אלא מכח השבועה. והביא ראיה ממכירת הבכורה של עשו ליעקב שאע"פ שהבכורה היתה דבר שלא בא לעולם שנתחייב לקיים המכירה מכח השבועה.

הדפסת פירוש הטור על התורה

כאמור, הריב"ש לא מקבל שהדבר אכן נאמר ע"י הטור והרא"ש. והנה לפני כמאתיים שנה נדפס לראשונה פירוש הטור השלם על התורה (פירוש בעל הטורים הנדפס בחומשים הוא רק חלק קטן מהפירוש שכתב רבינו יעקב בן הרא"ש, והרחבנו ע"כ במאמרנו, המבשר תורני, פרשת ראה תשפ"א) ושם בפירוש השלם, נכתב להדיא כך בשם אביו הרא"ש. תימה, מה מכר שייד בבכורה, שאינו דבר שנתפס בקניין, ואי משום ירושת פי שנים, הא קיימא לן (ב"מ טז, א) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום.

הוא מביא כמה ביאורים ותירוצים לשאלות, ובסוף דבריו כתב: וא"א הרא"ש ז"ל מדקדק מכאן, מי שמוכר לחבירו דבר שאין

בית המקדש

הקנין חל עליו, כגון מה שאירש מאבא או מי שמוכר מלוה על פה שיש לו על אחרים שאינה נמכרת בקנין, ונשבע עליו, שהמכר חל ממכה השבועה, לא מבעיא שכופין אותו לקיימו בשביל שבועתו, אלא אפילו שם מכר עליו, כדקא חינא הכא דקרי ליה מכר בשביל השבועה.

היינו שיש כאן דין מכירה 'דקרי ליה מכר' ולא חייב לקיים רק מחמת השבועה. בשו"ת שואל ומשיב (מהדוראה תליתאה סימן קסג): ובאמת כעת שזכינו שנדפס הטור על התורה הביא כן בשם הרא"ש... והנה לו כיחש לו המגיד שנמצא כן ברא"ש. ולו ראו עיניו כל דברי המחברת והיה רואה זאת כתוב כן, אולי היה מודה לו, וע"כ לדינא צ"ע (והוא מפלפל בדברים).

רבי ישראל יהושע מקוטנא מביא בספרו ישועות מלכו הסבר מעניין בדרך דרוש, לכך שלפני מתן תורה יכלו לקנות דבר שלא בא לעולם. חז"ל דרשו על הפסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. הרי שלפני מתן תורה כל הבריאה היתה אז בבחינת דבר שלא בא לעולם. ולפיכך יכלו אז לקנות דבר שלא בא לעולם.

יעקב התחכם לעשו

על דברי הפסוק 'מכרה כיום' שואל האור החיים שתיבת 'כיום' אין לה משמעות, וכותב: ונראה כי להיות כי בכורה זו שקונה ממנו יש בה פרטים שאינם במציאות אלא במות אביו והם דברים שלא באו לעולם, וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, לזה נתחכם לומר כיום כדי שתתקיים המכירה. והוא מבאר שכאן יש דין מיוחד שניתן לקנות דבר שלא בעולם. על פי דברי הגמרא במסכת בבא מציעא (דף טז) "מה שתעלה מצודתי היום מכור לך, דבריו קיימין" שכן משום כדי חייו הקניין חל. וכדברי השו"ע (חושן משפט סימן ריא, סעיף ב) צייד עני שאין לו מה יאכל שאמר מה שיעלה במצודתי היום

מערת המכפלה. אלי סגל

מכור לך ממכרו קיים, משום כדי חייו. ומבאר האור החיים שהגאונים כתבו שאין הטעם תלוי באומר 'היום' אלא הוא הדין יום אחר ממכרו קיים מטעם כדי חייו. ומה שאמרו 'היום' הכוונה לשלול אם אמר מה שיעלה לתקופה שהיא יותר מכדי חייו, אבל מחיית יום אחד בכל מציאות שיהיה קיים. והוא מבאר שכאן אצל עשו שאמר שהוא הולך למות ודאי שהיה זה כדי חייו, ולכן הקניין מועיל. וכלשון האור החיים: והוא אומר מכרה 'כיום' פירוש כדי יום שהרי עיף היה, ומשום כדי חייו ממכרו ממכר הגם שהוא דבר שלא בא לעולם, וזולת מציאות זה אין דין שיכול לזכות במכר הבכורה, והצדיק עשו דברי יעקב כאומרו הנה הוא הולך למות ואין לך תקנת משום כדי חייו גדולה מזו.

ועל הפסוק 'ויאמר יעקב השבעה לי' כתב האור החיים: טעם שהצדיק לשבועה להיות כי יש בכורה פרטים שהם דברים שאין בהם ממש כמו הכבוד והמעלה שעליהם הקפיד יעקב לעבודת בית א-להינו שהיא בכורות, וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה דבר שאין בו ממש כידוע (-) ראה רמב"ם הלכות מכירה פרק כב) אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש אבל דבר שאין בו ממש אינו נקנה. כיצד אין אדם מקנה ריח התפוח הזה או טעם הדבש הזה או עין הבדולח הזה וכן כל כיוצא בזה. לזה נתחכם לזכות בדבר על ידי שבועה וכן היא הסכמת פוסקי התורה, כי השבועה חלה בין על דבר שיש בו ממש ובין על דבר שאין בו ממש, והוא אומר והשבועה לי (ראה שו"ע יורה דעה סימן רלט, סעיף ג, שבועה חלה

על דבר שאין בו ממש, כגון שנשבע שלא יישן או שלא ידבר). אמנם מוסיף האור החיים שאכן השבועה מועילה על דבר שאין בו ממש, אולם במכירת הבכורה יש גם חלקים של דבר לא בא לעולם, ולכן צריכים גם את ההסבר שכאן זה הדין כמו בצייד עני. ומוסיף: שוב בא ליד ספר הריב"ש (סימן שכח) וז"ל... (והוא מעתיק את התשובה) ומוסיף: והם דברינו עצמנו, אלא שהריב"ש לא התבונן לתת טעם שהוצרך שבועת עשו כמו שכתבתי.

הקצות החושן (סימן רעח ס"ק יג) מחדש שבדבר שלא בעולם אם המוכר מסלק עצמו מהדבר (היינו שהוא מוותר על חלקו) מועיל הקניין והקונה קונה את הדבר (ויש מהאחרונים שחלקו ע"כ), ובתוך דבריו כותב: ואפשר לומר זה בענין יעקב שקנה הבכורה מעשו והוא דבר שלא בא לעולם. ובריב"ש סימן שכ"ח כתב דקודם מתן תורה דבר שלא בא לעולם נמי קונה. ולפי מ"ש אפשר דאיכא עשו הבכורה במה שאמר 'למה זה לי בכורה' שהוא מדין סילוק.

עשו היה כשכיב מרע

ונסיים בביאור נאה בכל עניין ופסקי מכירת הבכורה מאת הגה"ח רבי יהודה אריה אלתר בנו של מרן האדמו"ר בעל הפני מנחם מגור, שמובא בספר ארי במסתרים. הוא מביא שאל כמה שאלות על הפסוקים, וביאר את המכירה באופן חדש.

מהו כפל הלשון 'האדום האדום' הזה, וכן מדוע נכתב 'כי עיף אנכי' היה צ"ל כי רעב אנכי. ועוד קשה מבואר בחז"ל שיעקב בישל עדשים, והרי כידוע הם ירוקים, וגם אם היו אדומים, הרי אם אדם יבקש פעם אוכל לבן יקראו לו בשם לבן?! ומה טעם שהתורה ספרה לנו את זה, וכן מהו הלשון 'כיום'. והוא מבאר שיעקב רצה לקנות מדין מתנת שכיב מרע שדבריו ככתובין ומסורין דמי, ועשו היה שכיב מרע שהגדר שלו הוא 'חשכו עיני' היינו שהוא לא רואה טוב, ולכן הוא ראה צבע אדום בכל דבר, וזה הלשון האדום האדום, וכן הלשון עיף שהוא כמעט מת, וכן 'כיום' ולכן קרא שמו אדום, ויעקב קנה את הבכורה כמתנת שכיב מרע. אמנם קיי"ל ששכיב מרע אם עמד חוזר, ואם כן הרי עשו קם ויכל להתחרט מנתינת הבכורה, אמנם זה דווקא כאשר הוא רוצה להתחרט, אך המתנה אינה בטילה מעצמה, ולכן כתוב ויבז עשו את הבכורה. היינו שהוא ביזה את הבכורה ולא התחרט ולכן קם הקניין.

פרק המאיים ואחד

גוף ונפש יהודיים

בעזר הצור זכינו לסיים בצעדת המשעול את 'מאמר ראשון' שב'שלושה מאמרים'. המאמר הראשון עסק רובו ככולו בדרגות הנשמה מהרמה העליונה ביותר ועד הנפש הנמוכה ביותר ועל הצורך להכיר שלכל אחד רמה מיוחדת ואישית של המדרגות הללו ולפי כוחו ומדרגתו צריך הוא לעבוד את בוראו ולהגות בספרי החסידות הקדושים.

המאמר השני נושא את הכותרת 'תורה תפילה ושירה לה'. כותרת המגרה את החושים ואת קולטני הידע לרוץ אל השוקת ולהרוות את צימאוננו במי החכמה והדעת בחידושים שיחדש לנו רבנו בתורה, תפילה ושירה לה, כל מילה שבכותרת היא הרי תורה שלמה ועבודת חיים ממש וכאן יש לנו הבטחה ותקווה שהנה אנו נחנים מקבלים כעת כלים אדירים לקניית כל אלו במשעול המופלא בכרמו של רבנו זיע"א.

כולנו תקווה שנצא ממאמר זה באור נעלה ומועיל לעבודתנו במעלה הר ה'.

כל עלוני הפרסומות מלאים בפרסומים נפלאים לקורסים טיפוליים, הם מבטיחים באחריות מלאה, שבחודשים ספורים תהפכו למטפלים מבוקשים שיעניקו למטופליהם את הדרך להשגת הצלחה והתקדמות, רוגע ואושר, וכל המילים היפות שאין אחד כמעט שאינו מרגיש שכל אלו חסרים לו במנה גדושה. הדגש בקורסים וסדנאות מעין אלו הוא הקשר הישיר שבין גוף ונפש.

כשהגוף בריא גם הנפש בריאה - הם יאמרו למאזיניהם הכורים את אוזניהם כאפרסכת לקבל טיפת נוחם ורוגע. וגם להיפך - כאשר הנפש בריאה גם הגוף יהיה בריא.

בהמשך הם ילמדו את התלמידים פרקים נבחרים בתורת בריאות הנפש, ומן הסתם גם בהלכות בריאות הגוף והאיוון שביניהם, וכך ימצאו התלמידים בעצמם את אושרם [או שיעדיפו לטפל באחרים וללמד אותם כיצד לשמור על נפש בריאה בגוף בריא. זה יותר קל מלעשות שינוי עצמי...]

במאמר זה השני בו אנו עוסקים צועד רבנו במהלך זה של החיבור בין הגוף והנפש, כשהדגש במאמר זה הוא דווקא על הגוף הישראלי הקדוש עד כמה שהוא חשוב וקריטי להצלחת האדם בעבודת ה'.

נכון, אין כאן עצות לתזונה נכונה או לפעילות גופנית שחשובה עד מאוד לבריאות הגוף, אין כאן עשה ואל תעשה בהלכות שמירת הגוף והנפש, אולם יש גם יש במאמר זה תובנות נעלות וקדושות בקשר הישיר שבין הגוף והנפש, בהשפעה ההדדית שביניהם, וההתבטלות של האחד כלפי השני

במלחמת החיים של גוף ונשמה שדרים בכפיפה אחת אך האחד מושך בכל הכוח לכיוון שלו. - אם תמצוי 'סדנת גוף ונפש' נוסח פיאסעצנא...

גוף האדם הוא גוף אחד לכל הנבראים כולם. אין הבדל בין גוף האדם היהודי לגוף האדם הגוי. אותן אברים ואותן פעולות שוות הן לכול. ובכל זאת האמת היא שאין גוף האדם היהודי וגוף האדם שווים כלל. האדם עץ השדה - כידוע. הבה נתבונן בצמח השדה ונבין למה כוונתנו.

הנה בשדה גדלים המון סוגי צמחים. מהן צמחים סתמיים מעין קוצים שאין להם לא תואר ולא צורה, לא יופי ולא צבע, ומהן שבדיק להפך. היופי והצבע שלהם התואר והצורה שבהם בולטים למרחוק. כששונה למשל. והנה, כשנחשוב ונתבונן תעלה בליבנו מחשבה שראויה למענה. האם הצורה והצבע, היופי והחן שבשושנה דבר נפרד הן מהצמח המקורי, כלומר, השושנה למעשה הינה קוץ פשוט, אלא שבאיהז שלב בשעת הגידול, אולי מלאכים בלילה וכדו' הוסיפו לקוץ צבע ויופי וכך הוא הפך לשושנה נאה ומשובבת לב.

או שמא אין נכון לומר כך, אלא השושנה גדלה בצורה שונה מן הקוץ. הקוץ והשושנה שניהם גדלים באותה דרך ובאותה ערוגה, אלא שהקוץ גדל בלא תואר צורה וצבע והשושנה שלצידה גדלה בצורה שונה לגמרי, היא במהותה ובעצם מעצמה יש תואר צורה וצבע יופי שגדלים באותה מציאות ששמה שושנה.

גוף היהודי וגוף הגוי אכן גדלים באותה ערוגה בעולם העשייה, הן נראים מבחוץ גוף שווה לכאורה, אלא שטעות לראות כך את הדברים. גוף הגוי הינו כקוץ ודרדר, אין בו נשמה קדושה, אין בו חלק מן העליונים והוא כעשב השדה. לעומתו הגוף היהודי הינו גוף קדוש בעצם מהותו, לא נאמר שהיהודי נולד גוי שהוסיפו בו נשמה. ממש לא. המציאות היהודית נוצרת יחד עם יצירת הגוף והוא נולד יהודי בגוף שונה לגמרי מן המציאות הגויית.

והרי זה דומה לשושנה שריחה ערב, אך שריחה אינו חלוק מן כל עצמה וחיותה, ולא נוכל להוציאה מכלל הצמח ולומר, שיש בה ב' דברים, חיות הצמיחה לבד וגם ריח ערב לבד.

כי רק דבר אחד, חיות זו שריחה ערב נמצא בה, וצמח היא בצמחים רק שצמיחתו אשר בה ריחה ערב. כעין זה היא בחינת ישראל, גם חיות גופו קודש היא.

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיקי הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי דוד מסאכטשוב זי"ע

ח' כסליו תש"ג

אהבת ציון

חסידים מספרים, בעת עריכת השולחן של הרה"ק רבי דוד מסאכטשוב זי"ע כאשר דיבר על ארץ ישראל, נראה היה כמי שיושב עתה בתוככי הארץ עצמה, שכן התרגשות הייתה אוחזת אותו בדברו על הארץ. ולא פעם התבטא בפני חסידיו כי את ההתלהבות דקדושה לארץ ישראל, קיבל בירושה מסבו ומאביו, אשר החדירו בו את אהבת ארץ הצבי.

"מלכות בית דוד", עמ' 246

מצוה יחידה יש לה

סיפר הרה"ק ר' שלמה צווייגהאפט ז"ל, רב אחד הייתה לו בת שנטתה מדרך התורה, ונסעה לארץ ישראל ונישאה לעשיר גדול. פעם אחת הגיע מכתב ממנה לאבי' שרוצה שיבוא לגור בארץ ישראל עם הרבנית, והיא תחזיק אותו שלא יחסר לו מכל טוב. ולא ידע הנ"ל מה לעשות, ונסע עמדי (עם המספר) להרה"ק ר' דוד"ל מסאכטשוב זצ"ל, ועל הדרך הראה לי המכתב. ואמר לי מה אעשה, איך שייך ליסע אלי', אין שום כשרות, אין שם שמירת שבת. וביקש ממני ליכנס עמו להרה"ק ר' דוד. כשנכנסו ואמר לר' דוד כנ"ל, הניח ר' דוד"ל את ראשו על ידו כחמש מינוט, ואחר כך הגביה את ראשו ואמר להרב הנ"ל, שמע בקולי, אמרת שאינה מקיימת מצוות, זי האלט נישט קיין מצוות. מצוה אחת יש לה, כיבוד אב. רצונך לקחת גם מצוה זאת ממנה? וסיים בקול רם, סע - פאר. נסע הרב ההוא לארץ ישראל, ובתו נהפכה לאחרת. החזיקה כשרות שבת וכל המצוות.

"שיח זקנים", להגרי"ח אושרי, ח"ג עמ' שעח

ואם לא עכשיו

פעם בשבתו בשולחנו הקדוש, הסביר רבנו רבי דוד מסאכטשוב זי"ע את מאמר המשנה באבות, ואם לא עכשיו אימתי? כי בכל רגע ורגע צריך האדם לחשוב כי עתה הוא העכשיו, וא"כ הרי כי לא יצטרך אף פעם להגיע אל האימתי. לאחר מכן סיים רבנו ואמר, ואם לא עכשיו - ואם לא יחשוב אדם על העכשיו, אזי יגיע האימתי, וקשה יהיה לו לאדם להתגבר על זה.

"מלכות בית דוד", עמ' 175

שת"ה ממתקים

פעם באחד משולחנותיו של הרה"ק רבי דוד מסאכטשוב זי"ע העיר ואמר, בזמירות ליום השבת אנו אומרים בפיוט יום זה מכובד, אכול משמנים שתה ממתקים וכו'. השנה היא רק שנת ת"ש, אבל אני רואה כי המלחמה תימשך עד לשנת שת"ה. ובשנת תש"ה יהיה כבר ממתקים, יהיה כבר טוב.

"מלכות בית דוד", עמ' 361

הרה"ק רבי

דוד בארנשטיין מסאכטשוב זי"ע נולד בנאשלוסק בר"ח אלול תרל"ז כבן שני לאביו הרה"ק רבי שמואל מסאכטשוב זי"ע, ולאמו הרבנית יוטא לאה ע"ה בת הרה"ח רבי ליפמן ליטמאנאוויץ זצ"ל חתן הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' מראדומסק זי"ע. נימול על ברמי זקנו הרה"ק רבי אברהם בעל האבני נזר' זי"ע, ונקרא על שם דו"ל הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע. בגיל ט"ז שנה נתקשר בשידוכין עם הכלה רחל ע"ה בת כ"ק האדמו"ר רבי חיים ישראל מפילוב צוק"ל, אך עוד קודם הנישואין שבקה חיים לכל חי. ובשנת תרנ"ג נשא את הרבנית אסתר ע"ה בת הרה"ח רבי מוטל ויינגוט זצ"ל.

בשנת תרס"ז מונה כרב העיר וישיגורוד וכעבור שנים עבר לכהן על מקום אביו באוטוואצק ומשם לכמה עיירות עד לאדז'. בח' אלול תש"ג בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, לאחר ייסורים קשים שעבר בעינויים נוראים עלה נשמתו השמימה, ונטמן בבית החיים בווארשא.

הלכתא

אקטואליה הלכתית

יקותיאל יהודה גנזל

נוק של מיליון ₪

הוא בסך הכל חיפש היכן לתלות את הסוודר שלו, בדרכו אל היכל הלימוד, לרגע הוא לא חשב שהתוצאה תהיה בוערת ומעלה עשן והאם מנהל הישיבה הזועם, צודק?

כשהוא תלה את הסוודר שלו על מנורת הקיר הכבויה, הוא לא שיער לעצמו איזו דרמה עתידה להתחולל בפנימיית הישיבה בשעות הקרובות. הוא, בחור חדש בישיבה, נכנס לחדרו, ראה מנורת קיר כבויה והשתמש בה כמתלה. הוא רק לא ידע שהמנורה פועלת בשעות שבת ונדלקת אוטומטית לקראת הערב. וכשנדלקה המנורה, נדלק גם הסוודר, ותצא אש להבה - - -

הנוק היה עצום:

ארבעה מחדרי הפנימייה נשרפו כליל, ובהם - רהיטים יקרים, חפצים אישיים של בחורים, מזוודות וספרים. נזק של עשרות ואולי אפילו מאות אלפי שקלים. ואמנם לגבי הנוק עצמו לא היה כל חשש, הישיבה מבוטחת בחברת ביטוח והחברה תשלם את דמי הנוק עד השקל האחרון.

אבל - אם מפעילים את הביטוח ומשתמשים בחברה כדי לכסות את הנוק, יעלה מכאן ולשנים הקרובות סכום התשלום לחברה מדי חודש, מדובר על

אלפי-אלפי שקלים. וכאן נכנס לסיפור מנהל הישיבה שפונה אל הבחור שהניח את הסוודר וטוען לעומתו: "אתה הוא זה שגרמת לכל זה. שלם תשלם את התייקרות הביטוח עד הפרוטה האחרונה!"

ולא די בכך -

כוחות הכיבוי שהגיעו למקום גילו שהישיבה אינה ממוגנת מפני דליקות כהוגן. "עד עכשיו, כשכלום לא קרה, יכולנו להעלים עין", אמר מפקד הכיבוי, "עכשיו, אחרי שקרה מה שקרה, אין ברירה. תהיו חייבים להתקין מערכת מיגון לכל מתחם הישיבה והפנימייה". עלות מיגון הישיבה כולה היא אסטרונומית ועומד על כמיליון ₪.

ושוב תובע מנהל הישיבה את הבחור:

"הנחת את הסוודר. גרמת לנוק העצום. לא יודע איך, אבל גם את המיליון ₪ של התקנת המיגון, עליך לשלם!"

הבחור טען: "הרי לא עשיתי את הנוק בידיים, רק גרמתי אותו", והמנהל לעומתו: "גם אם טטען שזה גם 'גרמא', עדיין מי שגורם נזק לחברו - חייב בדיני שמים!" ויחדיו הסכימו השניים לפנות ולשאול בדעת התורה וההלכה.

התשובה ההלכתית:

השאלה הסבוכה הגיעה אל הגאון רבי יצחק שכטר שליט"א, בעל הישיב יצחק' שכתב תשובה ארוכה להלכה, וזו מסקנתה: הבחור אינו חייב לשלם כלל, לא בדיני אדם ואף לא בדיני שמים. בדיני אדם הוא פטור מאחר ואינו אלא גורם שגרם את השריפה ולא הדליק אותה בידיו - שכן כשהניח את הסוודר על גבי המנורה, היא לא דלקה, ובדיני שמים הוא פטור - שכן פסק ה'מנחת פתים' שרק כשאדם גורם נזק במזיד הוא חייב בדיני שמים, לא כן כאן שהבחור היה שוגג גמור. ולגבי המיגון היקר? אין שום צל של חיוב על כתפי הבחור, כי גם בלי השריפה מחייב התקנת החוקי את הישיבה להתמגן.

היכל המעשה

סיפור לשבת
מאת: שמעון טיקוצקי

אין בודקין למזונות

"הידוע אתה שכיכרות אלו מיועדות ליושבי בית המדרש" פנה אליו הצדיק בנימה של תוכחה, "היודים היושבים ולומדים מבוקר עד ערב. אין זה ראוי לאכול את מזונם, ועוד ברעבתנות שכוזו, ומה גם שאתה אדם צעיר, כוחך במותניך, צא השוקה, מצא לך עבודה כלשהי וקנה לך את מזונך מכספך, וכי למה לך לאכול 'נהמא דכיסופא'".

האיש המגושם שנראה עד לרגע כאטום וחסר רגש, הפך פתאום לשבר כלי, נראה כילד קטן אומלל.

סילוני דמעות פרצו מעיניו. "מה רוצים ממני, למה נטפלים אליי תמיד, ה'יושבים האלו' יושבים ואוכלים בבית המדרש כבר שנים רבות, כל יום, כל יום, ואיש לא אומר להם מילה אחת, ואני, פעם ראשונה בחיים שאני נכנס לאכול כאן משהו, ומיד 'מתלבשים' עליי ומציקים לי, לא נותנים לי לאכול..."

ופתאום נשא האיש את רגליו ופרץ בריצה מהירה החוצה, הרחק מבית המדרש.

דבריו של היהודי המסכן כאבו מאוד לבעל ה'דברי חיים'.

"לכו, חפשו מיד את האיש והחזירו אותו לכאן" פקד הצדיק על מקורביו. תוך שניות ספורות יצאה חבורת חסידים אל הרחוב דלקה בעקבות האיש שהספיק להתרחש מרחק רב, איתרה אותו באחת הסמטאות והשיבה אותו בכבוד לבית המדרש.

מיד בהיכנסו ניגש אליו ה'דברי חיים' וקיבל את פניו בשמחה, הושיב אותו לצדו בראש השולחן והחל לפייס אותו ולהשיב את רוחו, אך האיש לא מיהר לסלוח ולהתרצות. לא נחה דעתו של הרבי עד ששלף מכיסו שלושים מטבעות, סכום עצום שיכול היה לספק את צרכיהן של כמה עשרות משפחות במשך כמה ימים, ותחב אותן בידו של האיש.

הסכום הבלתי צפוי פייס את האיש לגמרי, הוא דחף את המטבעות לכיסו ויצא מבית הכנסת ברכוש גדול.

"אבא" טען אז בנו של ה'דברי חיים', ה"ה הרבי הקדוש ר' ברוך מגורליץ זי"ע לאחר שיצא האיש מבית המדרש, "וכי למה נתתם לו שלושים מטבעות? הרי גם אם הייתם נותנים לו מטבע או שניים הוא היה מתפייס וסולח לכם, יכולים הייתם לחלק את השאר למשפחות של תלמידי חכמים עניים, האין זה עדיף?"

בעל ה'דברי חיים' זי"ע נעץ את עיניו הטהורות בבנו, "אכן, שאלה טובה שאלת, אשיב לך בסיפור".

בימי חורפו, כאברך צעיר, סבל הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע מעניות מבהילה. ביתו – בקתתו ריק היה מכל, אף פרוטה אחת לא הייתה בכיסו, מה שלא מנע ממנו לעבוד את ה' במסירות נפש, להתפלל ולעסוק בתורה ברעב ובמחסור נורא.

לא הרחק מביתו של הרבי ר' זושא התנוסס 'מלון אורחים', פונדק בבעלותו של יהודי ושמו ר' חנא.

שקט של 'שמונה עשרה' השתרר בבית הכנסת. יהודים עובדי ה' עמדו ושפכו צקון לחשם בהמייה והשתפכות. רובם לא הרגישו בדלת בית הכנסת שנפתחה, בילד שנכנס פנימה הניח חבילה עטופה על השולחן הסמוך לכניסה, ומיהר החוצה שלא להפריע.

כמה רגעים חלפו ושוב נפתחה הדלת, שני ילדים צעדו פנימה בצעד שובבי והניחו על השולחן עוד חבילה מתוכה הפציעה כיכר לחם ריחנית. לא הגיע ה'חזן' לסוף תפילת ערבית עד שכל השולחן התמלא בערמה של כיכרות לחם עטופות.

בימינו נשמע הדבר כתופעה יוצאת דופן, אך עבור תושבי העיר צאנו, בימיו של הרבי הקדוש בעל ה'דברי חיים' זי"ע, זו הייתה שגרה יומיומית.

ה'יושבים' היו חלק בלתי נפרד מבית מדרשו של ה'דברי חיים'. יהודים בני עלייה, עובדי ה', שהניחו לכמה שבועות, או אפילו חודשים, את המולת החיים הגשמית והגיעו להסתופף כאן, בצל כנפיו של ה'דברי חיים', להתאבק בעפר רגליו של צדיק הדור.

הרבי ה'דברי חיים', שנודע כבעל צדקה מופלא, שם את עינו לטובה על ה'יושבים'. מדי ערב לאחר תפילת ערבית היה עומד ומחלק מטבעות ל'יושבי בית המדרש', כדי שירכשו לעצמם ארוחת ערב משביעה, לאחר יום שלם של לימוד ותפילה.

ובני העיר צאנו למדו מהליכותיו של רבם, גם הם השתוקקו לקחת חלק בהזקתם של יהודים אלו. מדי ערב היו נשים צדקניות משגרות לבית המדרש כיכרות לחם עבור ה'יושבים' חינם אין כסף. וכך, מדי ערב לאחר ערבית, היו ה'יושבים' סועדים את ליבם בלחם ולפתן שרכשו במטבעות, ארוחה שכולה היטענות בכוחות לעוד יום של עבודת ה'.

תפילת מעריב הייתה בעיצומה, באותו ערב בו התרחש סיפורנו, כשלתע נכנס לבית המדרש טיפוס מגושם, גדל גוף. עיניו התרוצצו לכל עבר כמחפשות דבר מה ועד מהרה התברר מה בדיוק הוא מחפש. נחיריו קלטו את ריח הלחם ורגליו צעדו מאליהן לעברו.

הוא הסתער על 'שולחן הלחמים' במרץ, נטל כיכר אחת וחיסל אותה בן רגעים, משל הייתה איזו 'בילקע' קטנטונת, לחמניית ביס.

בתחילה לא ההין איש לומר לו מילה, יהודי רעב, וכי ניתן לעצור בעדו? העניינים החלו להסתבר כשהאיש כילה כיכר אחת ומיהר כאחוז בולמוס אל השנייה, סיים את השנייה ועבר אל השלישית, כאן כבר החלו נשמעים קולות מחאה מהוסים מקצוות בית הכנסת בו הסתיימה תפילת ערבית.

סוף כל סוף הכיכרות מיועדים ל'יושבים'...

אותה שעה עמד הרבי ה'דברי חיים' והעניק כדרכו מטבעות ל'יושבים' כשלתע נחו עיניו על האיש המכלה את מזונם של היושבים, "בחור, גש הנה" קרא לו הצדיק בחריפות.

האיש לא סירב, קם ממקומו וצעד לעבר הרבי כשפיו מלא עיסה לעושה.

בית המדרש הגדול בעיר צאנז

משפחתו ועובד את בוראו".

"איך קוראים לו?" בירר האורח ה'צדיק'.
"קוראים לו ר' זושא".

"ר' זושא?" עיווה האורח הזקן את פניו, "לא שמעתי מעולם על צדיק שקוראים לו כך, אני במקומך לא הייתי מבזבז את כספי כדי לתמוך ב'סתם איזה אברך עני' לא מוכר, שרק מתפלל כל היום, אם אתה רוצה לקיים מצוות צדקה בהידור פזר את כספך להחזקת תלמידי חכמים זקנים וחשובים".

דבריו של האורח נכנסו כארס של עכנאי לליבו של הפונדקאי. כבר למחרת הודיע לרבי זושא כי "העסקה בינינו מבוטלת, מהיום והלאה אני רוצה לתמוך ולפרנס דווקא תלמידי חכמים מובהקים, לך תחפש לך ולמשפחתך בית אחר לגור בו".

הרבי ר' זושא הודה לפונדקאי על התקופה האחרונה, ארז את כל חפציו ויצא מהפונדק עם בני משפחתו, בחזרה לחיי העוני והדלות. כמוכן שמאותו יום ואילך ירדה קרנו של הפונדקאי, ההצלחה המסחררת חלפה כלא הייתה, הפונדק חזר לממדיו הישנים, אבל זה לא הסתיים בזה. לא עברו ימים רבים ור' חנא הפסיד את כל כספו ויצא נקי מנכסיו.

חלפו שנים, הרבי ר' זושא מאניפולי התפרסם בעולם היהודי כולו כצדיק נשגב ופועל ישועות. באחד הימים הגיע אליו ר' חנא הפונדקאי לשעבר, הזכיר לרבי בבושת פנים מיהו, תינה את מצבו הקשה הנוכחי, אך הוסיף בגילוי לב: "רבי, יודע אני כי מאז שילחתי אתכם מהפונדק, כאן החלה נפילתי, זו הייתה האבן הראשונה שהובילה לקריסתי".

"אבל רבי אינני מבין מדוע? הרי המשכתי לעשות צדקה, תמכתי בתלמידי חכמים מפורסמים, אז למה ניטלה ממני כל עשירותי?!".

"כל עוד תמכת בזושא בחשבך אותו לעני פשוט" השיב לו הרבי ר' זושא תשובה פולחת כליות, "הרי שגם מן השמים שלמו לך כמיתך והעשירו אותך בלי 'לבדוק בציציותיך', האם אכן ראוי אתה לעשירות או לא".

"אבל מאותו יום בו התחלת להיות 'מבין' בצדקה, לדקדק ולחפש לעשות צדקה וחסד רק עם תלמידי חכמים חשובים דוקא, ממילא גם בשמים החלו לדקדק ולבדוק במעשיך, וכיון שמצאו שהנך אדם פשוט, נטלו ממך את העשירות והעבירוה להגונים וחשובים ממך".

בעל ה'דברי חיים' ז"ע סיים את סיפורו באוזני בנו הרבי מגורליץ, והפטיר: "מבין אתה למה נתתי סכום כה גדול לאותו הלך פשוט?"

"כשאני אינני מדקדק עם העניים אזי גם למעלה אין מדקדקים אתי, אבל אם אחזר אחר עניים הגונים דווקא, הלא בשמים ידקדקו גם אתי".

מקור: הרה"ח ר' יוסף דוד ויסברג ז"ל, 'רבינו הקדוש מצאנז' (ירושלים תשל"ו).

הייתה זו אשתו של הפונדקאי, אישה צדקת וכשרה, שברגישות רבה קלטה את העוני השורר בביתו של הרבי ר' זושא ומאז, מדי שבוע, מדי יום חמישי הייתה מוסרת לבני ביתו סכום כסף להכניס בו את השבת ולהתקיים במהלך ימות השבוע.

וראה זה פלא, מאז החלה האישה לתמוך במשפחת הרבי ר' זושא דרך פתאום כוכב ההצלחה בפונדק, מספר האורחים רשם זינוק מטאורי, ההכנסות החלו לתפוח כעיסה מבורכת, כשעל פניו לא הייתה סיבה טבעית לרווחים גדולים שכאלו.

בתחילה עוד סבור היה הבעל, ר' חנא, שמדובר במשהו זמני חולף אך משחלפו כמה חודשים וגלגל ההצלחה מרים אותם מעלה מעלה, פנה לזוגתו ושיתף אותה בתופעה הברוכה העוברת על הפונדק. הוא ידע גם להצביע בדיוק על התאריך, בפנקס ההוצאות וההכנסות, בו החלה ההצלחה לדפוק בדלתם.

"האם קרה משהו בתאריך הזה שיכול להסביר זאת?" שאל אותה.

האישה הרהרה קלות ומידי נזכרה.

"כן, בוודאי, בתאריך הזה התחלתי לתמוך בשכנ שלנו, ר' זושא, נראה שבזכות המצוה הזו מאירה לנו ההצלחה פנים".

הבעל ר' חנא לא היה בטלן, "אם הרווחנו כל כך רק בזכות תמיכה שבועית, למה שלא נעשה יותר מזה". עוד באותו יום התדפק בדלת ביתו של הרבי ר' זושא כשבפיו הצעה מרחיקת לכת. "אתם מוזמנים לעבור להתגורר בפונדק שלנו, אנו נקצה לכם חדר רחב ידיים בפונדק, תקבלו את כל ארוחותיכם וצרכיכם מהפונדק, ותוכלו לעסוק בעבודת ה' ללא הפרעה"...

הרבי ר' זושא שקל את ההצעה ולבסוף השיב בחיוב. בני משפחתו שידעו עוני ורעב עברו לחדר חם ונעים במלון האורחים, קיבלו ארוחות חמות ומשביעות, והרבי ר' זושא פנוי היה לעבוד את בוראו כאוות נפשו, ללא כל טרדות.

והתגובה לא איחרה לבוא... רווחיו של ר' חנא הפונדקאי נסקו לשמים, ששירות של אורחים פקדו את מלונו. פריצים, רוזנים, אילי הון, כולם משום 'גילו מחדש' את הפונדק של ר' חנא. הם התארחו, אכלו ושתו, והותירו אחריהם פדיונות נאים של אלפי רובלים.

לא נותר לו לר' חנא אלא להרחיב את הפונדק, לשפץ, להוסיף עוד קומה, לבנות עוד חדר אוכל רחב ידיים, כדי לעמוד בביקושים הגבוהים.

ההשקעה ה'כלכלית' הוכיחה את עצמה מיום ליום. כל הצדדים היו מרוצים, חוץ מגורם אחד ידוע. ה'בעל דבר', היצר הרע, כידוע אינו מסוגל לראות יהודי הזוכה לקיים 'גמילות חסד' מהודרת שכזו. עמד אותו 'מלך זקן וכסיל' לפני הרבוש'ע וקיבל רשות לנסות את ר' חנא. התחפש לו כאחד הצדיקים המפורסמים, לבש והתעטף בשיריין צחורים, אבנט רחב, מקל כסף, והגיע להתארח בפונדקו של ר' חנא.

ר' חנא, יהודי בעל נפש, קיבל את הצדיק האלמוני בכבוד גדול, העניק לו את המיטב שבחדריו, בעודו מוביל את אורחו אל החדר הגיעו לאוזניהם קולות תפילה סוערים, בהשתכחות נפש. "מי זה צועק שם?" נענה ה'צדיק' לבוש הלבנים בנימה מזלזלת.

"זהו איש עני, יקר רוח והגון מאד, שהקציתי לו את אחד החדרים במלוני, הוא מתגורר כאן עם כל

פסיפס

דמויות ♦ שיחות ♦ עבר
שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: עירת מרפא.
הזמן: באמצע פגישת הצדיקים.

שיחת צדיקים במוצאי שבת באונגוואר

סיפר הגה"צ רבי אלהון היילפרין זצוק"ל אב"ד ראדומישלא:
פעם שבת הרה"ק רבי חנא מקאלשיץ זי"ע הי"ד בשבת קודש פרשת תולדות בעיר 'אונגוואר'. במהלך השבת התאונן הרבי כמה פעמים בצער ודאגה שלא הספיק לבקר קודם השבת את הרב מרא דאתרא, ה"ה הגה"צ המפורסם ר' יוסף אלימלך כהנא זצ"ל, ואמר שדבר הראשון עליו לעשות מיד אחר ההבדלה לבקר את רב העיר, כמנהג כל הצדיקים במדינותינו לחלק כבוד התורה כראוי לרב העיר. ואולם, כנהוג אצל הצדיקים נתאחר הרה"ק מקאלשיץ לצאת מן השבת, ועוד בטרם הספיק לצאת לבקר אצל רב העיר הקדים זה והגיע לבקר את האורח באכסנייתו. מיד בהגיעו פתח רב העיר, הגרי"א כהנא, ואמר להרה"ק מקאלשיץ: "לכבוד זקנוכם, הרה"ק משינאווא זי"ע, נהגתי כך", והסביר: "לפני שנים רבות, עוד בהיותי רב בעיירה זאדאני, שנה אחת קודם חג הפסח לא היה בביתי מאומה, שרוי הייתי בעניות עצומה, והנה פתאום נכנס אחד וביקש לפדות אצלי את בנו בכורו. הופתעתי ושאלתי את האיש היכן הוא מתגורר, והוא נקב בשמה של עיירה בקצה השני של המדינה. "מתוך הדברים הבנתי שיהודי זה הגיע לכאן עפ"י עצתו של הרה"ק משינאווא זי"ע, האיש הוסיף וסיפר שהתינוק נולד ע"י מופת של הצדיק משינאווא והוא זה שהורה לו את מי לקחת כ'סנדק' ואת מי לקחת כ'כהן' לפדיון הבן (הרה"ק משינאווא החשיב מאוד את הגרי"א כהנא והיה מכנה אותו באותה תקופה בה כיהן כרבה של זאדאני 'זאדענער רב' – רב יקר כמשי, לשון נופל על לשון) "כמובן שנתרתני לפדות את בנו אך אותו יהודי הספיק לראות את העוני השורר בביתי ולא נחה דעתו עד שהניח לי די כסף לכל צרכי החג בהרחבה".
וסיים הרב מאונגוואר זצ"ל: "אם זקנו, הרבי משינאווא, חשב עלי ממרחקים ודאג לצרכיי, ובכן אם נכדו בא לעירי הכי לא אקדים לבקר..."

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

בדיעבד

"א בדיעבד טאר נישט ווערן א לכתחילה"

מרוך הגה"צ בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל

פלומר: "גם כאשר יש להתיר דבר מה בדיעבד, עקב פיקוח נפש וכדו', יש להיזהר במשנה זהירות שהדבר לא יהפוך ל'לכתחילה'".

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

יבואו להשתטח על קברו

ימים ספורים לפני פטירתו גזר הגה"צ רבי אשר לעמיל לעווי זצוק"ל, אב"ד גאליץ שעלה לירושלים עיה"ק, יחד עם בית דינו תענית על עצירת גשמים, ואכן עוד באותו יום נענו וירדו גשמים והכריזו להפסיק לצום, אך רבי אשר לעמיל עצמו השלים את הצום ולא ידעו סביבתו.

כעבור ימים ספורים, ביום רביעי לסדר ויצא יעקב ח' כסלו שנת תרי"א נתבקש רבי אשר לעמיל לישיבה של מעלה, קודם הסתלקותו ציווה שכל עת בה יצטרכו להתפלל על הגשמים יבואו להשתטח על קברו. ואכן מסופר כשהייתה פעם עצירת גשמים עלו מגדולי ירושלים, ר' ישראל חיים בן הגר"ז בהר"ן ור' מאיר זלמן לעווין זצ"ל לקברו ותיכף ירדו גשמים.

עוד מסופר כי כלתו של רבי זלמן בהר"ן, מנע'ד' ממנה פרי בטן עשר שנים לאתר חתונתם ובא אחד מקרובי משפחתה בחלום לאימה ואמר לה מדוע בתך אינה הולכת לקבר זקנה ה"ה אבי אביה רבי אשר לעמיל להביע צערה, וכששמעה זאת הלכה לקברו ומיד נפקדה. עד היום ידוע קברו כמקום המסוגל להפקד בדבר ישועה ורחמים, הגאון רבי אהרן ראז שליט"א מספר שחמיו רבי מרדכי יצחק ויספיש שלח בשנת תשמ"ז ביום היארצייט עשרה בחורים להתפלל על קברו של ר' אשר לעמיל וכולם התאסרו באותה שנה, והדבר חוזר על עצמו שוב ושוב מדי שנה

(ע"פ הספר 'אורח דוד').

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, ב' בכסלו:

הרה"ק רבי שמריה שמעריל מווארחיבא, תלמיד הבעש"ט. תקל"ו.
הרה"ק רבי ישראל יצחק ב"ר ישכר דוב מראדושיץ. תרי"ח.

הגה"ק רבי נחום ב"ר יעקב וידנפלד מדומברובא הי"ד. בעל "חזון נחום". ת"ש
הגאון רבי יעקבא ב"ר שמחה בונם סופר, גאב"ד פרשבורג. בעל 'דעת סופר'. תש"ך.
הגאון רבי אהרן ב"ר שניאור זלמן קוטלר, ראש ישיבת קלצק – לייקווד. תשכ"ג.
הגה"צ רבי נתן מאיר ב"ר משה יום טוב וואכטפויגל, המשגיח דלייקווד. תשנ"ט.

יום ראשון, ג' בכסלו:

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ב"ר יצחק מסקווירא. תרמ"ו.
הרה"ק רבי משולם ישכר ב"ר צבי הירש אשכנזי מסטאניסלב לונדון. תשנ"ה.

יום שני, ד' בכסלו:

הגאון רבי יוסף ב"ר חיאל מיכל מייא. תקע"א.
הרה"ק רבי יעקב דוד ב"ר ישראל יצחק (מוורקא) מאמשניוב. תרל"ח.
הרה"צ ר' אריה מרדכי ב"ר יהושע אשר רבינוביץ. תשמ"א.

יום שלישי, ה' בכסלו:

הגאון רבי שמואל אליעזר ב"ר יהודה הלוי איידלס מאוסטרהא, המהרש"א. שצ"ב.
הגאון רבי דוד ב"ר יהודה לוריא מביחוב. בעל "חידושי הרד"ל". תרט"ז.
הגה"ק רבי אשר אנשיל ב"ר שמואל יונגרייז

אב"ד טשענגער. בעל "מנוחת אשר". תרל"ד.

הרה"ק רבי יעקב יהודה ב"ר נתן נטע מנאדרזין. בעל "ישרש יעקב". תרמ"ו.
הגאון רבי ברוך בער ב"ר שמואל דוד ליבוביץ. ר"י קמניץ ובעל "ברכת שמואל". ת"ש.

יום רביעי, ו' בכסלו:

הגאון רבי יעקב ב"ר אהרן שיק מקרלין. בעל "משכנות יעקב". תר"ה.
הגה"צ רבי חיים מיכאל דב"ר יוסף ווייסמאנדל. ר"י נייטרא. תשי"ח.
הרה"ק רבי יחזקאל שרגא ב"ר ישכר דב ליפשיץ הלבשרשטאם מסטרופקוב. תשנ"ה.
הגאון רבי חיים שמואל ב"ר אליהו לאפיאן. בעל "רווחא שמעתתא". תשנ"ט.

יום חמישי, ז' בכסלו:

הגאון רבי יעקב משה ב"ר זבולון חרל"פ. תשי"ב.
הרה"ק רבי שלמה בנימין ב"ר יהודה לייב הלוי אשלג. תשד"מ.

יום שישי, ח' בכסלו:

הגאון רבי משה ב"ר יצחק בונמ'ס מייזליש. בעל מהדורא בתרא למהרש"א. תכ"ט.
הגה"ק רבי אשר לעמיל ב"ר אברהם לעווין, אב"ד גאליץ. תרי"א.
הרה"ק רבי אהרן ב"ר מרדכי מטשערנאביל. תרל"ב.
הרה"ק רבי פינחס דוד ב"ר שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ מבוסטון. תש"ב.
הרה"ק רבי דוד ב"ר שמואל מסוכטשוב. בעל "חסדי דוד". תש"ג.
הרה"ק רבי נחום דוד משה ב"ר חיאל מיכל מטורקא-סטרעטין. תשמ"ח.

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

פרידה בפירודא

פירודא, גרמניה

פירודא, גרמניה
בקונטרס מיוחד בו רשם לעצמו מרוך החתם סופר זי"ע דברים ששמע מפי רבו הגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע, הוא מצייין "כל זה כתבתי מפי מרוך נ"י וכו'" בעת הפרדי ממנו בפירודא, יום הי' ג' כסלו תקמ"ו, לפ"ק, והנה הרקע למילים אלו: במשך תקופה כיהן הג"ר נתן אדלער כאב"ד בעיר בוסקוביץ (בין השנים תקמ"ב תקמ"ה) ומרוך החת"ס שהיה אז בחור נתלווה עמו ללמוד תורה מפיו, בשנת תקמ"ו חזר הג"ר לעיר פרנקפורט ומרוך החת"ס ליווה אותו עד העיר פירודא, כאן הורה הרב לתלמידו להיפרד ממנו ולהתיישב בעיר פרוסניטץ. בעת שנפרד מרבו ערך לעצמו רישומים שונים שקיבל מפיו ושהיו נחוצים לו לזיכרון, חשבונות של מצוה וכדו', ורשםם במחברתו.

